237
SALA DE LECTURA

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 24 (233), serie nouă. Miercuri 19 iulie 1995. Preț: 500 lei

Cu ANDREI PLEȘU despre

INTELECTUALII ROMÂNI ȘI EUROPA

ÎNTOARCEREA ROMANULUI RISIPITOR

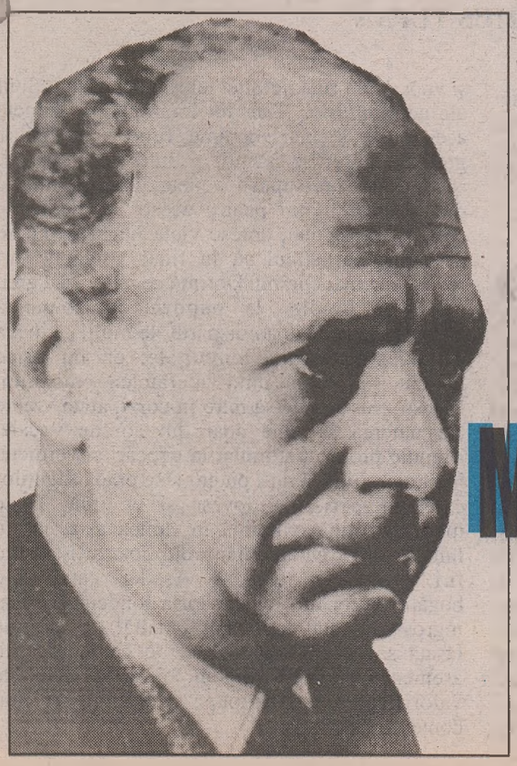

LUCIAN BLAGA ȘI MODELUL SCRIITORULUI CA OM AL LUMII

LIMBAJUL PRESEI

de HORIA GÂRBEA

Scriitor devii, cititor te naşti! Sau invers? Nu, din păcate prima variantă este cea corectă. Fiecare dintre noi este un cititor născut, facultatea de a citi (în special ziare) este înscrisă în codul genetic şi (cu câteva notabile excepţii) toţi citim (mult) mai mult decât scriem.

Şi ce vom citi cel mai mult? Presa! Iar când nu vom avea chef să citim vom asculta şi/sau vom vedea „materialele" specifice presei (ştiri, anchete, interviuri etc.) transmise la radio sau TV. Limbajul presei ne scaldă mereu, mai mult, ne este mediu de viaţă ca apa pentru peşti şi-atunci cum să nu ne determine o adaptare la mediu?

Deci cu cât vom auzi şi vom citi mai multe prostii, o limbă mai pocită şi mai impregnată de cretinismul autorilor, cu atât ne vom face şi noi mai proşti. Vai, limbajul presei nu este nici măcar, cum m-am iluzionat şi eu o vreme, dependent de ideile propagate. Se pot susţine cauze oricât de nobile în cuvinte oricât de nepotrivite. Daca-am avea atâtea păduri cât lemn se află în limbajul presei, hârtia ar fi pe gratis.

Exasperat de acest tip de limbaj, cel mai lipsit de supleţe, cel mai convenţional şi mai anost şi totuşi cel mai răspândit, am căutat să află care este esenţa lui (lemnoasă). Am găsit fără dificultate că ea este „locul comun", expresia lenei sau inexistenţei gândirii. Chiar greşelile de limbă arată de fapt absenţa unui raţionament logic. Altfel n-ar fi posibil un titlu ca „Regina Ana a servit masa în casa unui ţăran". Biata regină!

Tot prostia este cea care duce la utilizarea limbajului argotic şi suburban sub pretextul „sprintenelii stilului". Fotbaliştii „au pus-o de-o calificare", iar o ziaristă „a vrut s-o şteargă din ţară". Un ocean de ilogism şi imbecilitate se-ntinde de la malul stâng la cel drept al presei şi se adânceşte până la cotele Gropii Filipinelor în dreptul TVR-ului şi, mai ales, al posturilor de radio cu bătaie scurtă. E incredibil ce poţi auzi la ele! Cu excepţia muzicii şi, parţial, a ştirilor, emisiunile sunt un amestec incoerent de chicoteli. Realizatorii râd de unii singuri de banalităţile pe care le debitează (ca şi unii comentatori sportivi TV). Vast şi trist peisaj în care nici un cunoscut săptămânal care-şi împarte slugarnicile glume în proporţia inversă reprezentării parlamentare nu mai face excepţie.

Urmarea firească: tot ascultând, văzând, citind, oamenii încep să vorbească la fel. Îi şi auzi prin tramvaie, magazine, ba chiar prin universităţi.

Ar fi de încercat, mie-mi lipseşte energia să încep o cercetare replică de replică a unei „dezbateri" televizate. Pariez că numărul banalităţilor, inexactităţilor, improprietăţilor de lexic şi-al greşelilor de gramatică ar fi peste trei pe minut, cu tot timpul pierdut cu „ăăă-uri", „îîî-uri", frecarea palmelor, sorbitul sucurilor şi alte telegenice plescăituri.

Editori:

▪ Uniunea Scriitorilor din România

▪ Fundaţia Luceafărul

Cu sprijinul Fundaţiei Soros pentru o Societate Deschisă

Redacţia: Laurenţiu Ulici *(director)*, Marius Tupan *(redactor şef)*, Ioan Es. Pop *(secretar general de redacţie)*, Alexandru Spânu *(redactor)*, Victoria Popazu *(dactilografă colaboratoare)*

Redacţia şi administraţia:
Calea Victoriei nr. 133, Bucureşti, sector 1, telefon 659.67.60.
Cont: Agenţia Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (**lei**) şi 40.20.11.50.12.16 (**valută**)

Tehnoredactare computerizată:
INFOGIP
Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poştale din ţară. Revista noastră este înscrisă în **Catalogul publicaţiilor** la poziţia 2048.

BIBLIOTECA NOASTRĂ

Moartea lui Zenon (Valeriu Matei) – versuri – Editura Junimea, 1.000 lei

Satrapia (Radu Florescu) – versuri – Editura Timpul, 1.900 lei

Poeme (Constantin Noica) – versuri – Editura Panteon, 2.300 lei

Disciplină mondială (Nicolae Esinencu) – versuri – Editura Art & X, Chişinău, preţ neprecizat

Poeţii beau din apa cerului (Ştefan Munteanu) – versuri – Editura Panteon, 3.000 lei

Antologia epigramei politice (George Zarafu) – epigrame – Editura Victor Frunză, preţ neprecizat

La ce bun poeţii... (Revista Poesis) – Convorbiri literare – Editura Panteon, 2.000 lei

Metafizică şi polemică (George Vulturescu) – eseuri – Editura Panteon, preţ neprecizat

Spovedania unei femei (Aurelia Lăpuşan – proză – Editura Europolis, 2.550 lei

La porţile sufletului (Virgil Bostănaru) – proză – Editura Europolis, 3.000 lei

Oglinda triunghiulară (Ioan Baba) – poezie – Editura Libertatea, Novi Sad

acolade

SALVAREA PE UNDE

de MARIUS TUPAN

Întrebat de Gabriel Liiceanu dacă este recunoscut de parizienii în vecinătatea cărora locuieşte, Emil Cioran a răspuns prompt, cu o nedezminţită satisfacţie: nu! Urmărind secvenţa cu pricina sau, poate, dintr-un instinct mai presus de orice calcul, câţiva scriitori români, cam aceiaşi de la o vreme, se tem că ar putea căpăta postura marelui gânditor şi-atunci, prin metode care nu ne scapă (dar ce rost ar avea să le numim când jocurile au reguli precise!), aleargă hotărâţi la microfoane, intră sub reflectoare şi, gravi până la împietrire, volubili până la transă, lămuresc naţiunea în problemele mari ale terrei, îşi explică opera celor care, cu discreţie, o ignoră (şi-aici ar fi multe de spus), vin şi revin cam cu aceleaşi repertorii, să înţeleagă toţi spectatorii şi telespectatorii că n-au altă şansă decât aceea de a-i recepta. Vorbele dulci şi înţelepte curg ca mierea dintr-un stup în tangaj, întrebările retorice şi incursiunile biografice, încărcate de o potenţialitate artistică deosebită, întregesc făptura oratorului pentru toate vârstele şi pentru toate anotimpurile. Avem de-a face cu purtătorul de cuvânt al celor care, cu totul întâmplător, stau pe margine şi admiră, descoperind că sunt splendid reprezentaţi. Se aud, la timpul potrivit, şi voci. Vin prin telefonul telespectatorului. Sunt ale admiratorilor. Dar, tot întâmplător, numele acestora nu-s chiar anonime, fiindcă nu-i deloc greu să descoperi sateliţii şi, uneori, meteoriţii, supuşii sau pre-supuşii vedetei. Ei mulţumesc din adâncul inimii pentru aceste momente de confort intelectual, doresc viaţă lungă şi putere de muncă artistului şi, în final, aşteaptă să-l revadă cât mai curând. Dorinţă ce nu se lasă greu aşteptată. Acolo, la pupitru de comandă (comenzile sociale au dispărut de mult!), cineva supraveghează bine circuitele, ca nu orice parazit să compromită acurateţea emisiunii. Maestru nu trebuie să intre în corzi, atâta vreme cât puterea sa vine doar din corzile vocale. Trebuie protejat, stimulat la evocări şi verdicte, încurajat, fiindcă nu-l putem lăsa pradă săgeţilor care, adeseori, mai lovesc şi la ţintă. Toate merită să aibă o noimă în lumea asta, iar în lumea artelor cu atât mai mult, doar artiştii sunt firi sensibile şi gingaşe. Aşadar, când ai o bogăţie naţională – cu cât aorta condeiului e mai îngroşată cu atât vocea e mai înaltă! – nu trebuie lăsată să treacă neobservată de contemporani, asemenea lui Emil Cioran, ci să te ocupi de valorificarea ei. Aproape că nici nu mai contează în ce scop.

minimax

ULTIMA REDUTĂ

de ŞERBAN LANESCU

Înainte de ataca decisiv, şarpele îşi hipnotizează victima paralizând-o. Aidoma acum, aici în mirificul spaţ' mioritic. Constatare prilejuită de reacţiile din mass-media la cele câte se tot întâmplă în ultima vreme, toate semnalând că **tendinţa antidemocratică şi antieuropeană** devine precumpănitoare în evoluţia politică a României.

Despre partidele din opoziţia parlamentară... numai de bine! Timpul trece, leafa merge, leafa şi alte „mici" privilegii, sau – de ce nu? – matrapazlâcuri, iar PDSR & Comp. legiferează tot. După nevoi. Democratic! Ce-i drept, şi orice s-ar spune, agitaţia din cele două odăi ale Parlamentului arată însă cu totul altcumva decât ceea ce se întâmplă în Marea Adunare Naţională, e mai vioaie, mai pitorească, aşa cum a dovedit-o revolta, atât de originală, din WC-urile parlamentare. Atâta doar că cei mulţi şi necăjiţi, adică marea majoritate a populaţiei nu mai aşteaptă nimic de la opoziţia parlamentară. Compromisul cu Puterea este de mult evident, reacţia socială corespunzându-i fiind, firesc, **lehamitea**. Lehamitea, dar şi **disperarea** – substrat germinativ pentru premisele extremismului politic, premise din ce în ce mai evidente şi intens valorificate în lupta pentru putere.

Aşadar, dacă dinspre „arena politică", cu excepţia câtorva lideri/personalităţi, slabe speranţe de rezistenţă împotriva derapajului antidemocratic şi antieuropean, ar mai rămâne, cât de cât, **libertatea presei**. Dar! Audienţa nu preponderentă, ci covârşitoare a TVR1 cu ***binecuvântatu***-i telejurnal de seară reduce relevanţa libertăţii presei la o minoritate socială nesemnificativă politic. Rămân, totuşi, cei care (mai) citesc presa şi urmăresc alte posturi tv sau radio. Puţini, foarte puţini, dar care există. Dominaţia nu este încă, iarăşi, totală. Deocamdată! Fiindcă sunt semne că, treptat, insidios, Puterea tinde să cucerească şi ultima redută. O dată, prin metode brutale ca scumpirea hârtiei sau hăituirea ziariştilor. Apoi sunt gazetele ***dilematice***, sau ***adevărate***, sau ***libere***, başca presa locală, başca ***jurnalele naţionale***, ***oglinzi*** ş.a.m.d., ticluind o ***cronică română*** cât se poate de „neutră", adică convenabilă Puterii. În fine, răul pare a se extinde mai mult, cu manifestări ciudate, surprinzătoare. Printre ***câinii de pază*** ai democraţiei pare să bântuie un sindrom de demesticire simetric compromisului partidelor de opoziţie. În continuare, probele.

Luni 3 iulie a.c. pe programul II al TVR, despre care zică-se că ar fi acaparat de Opoziţie, V. Arachelian împreună cu, surpriză, N.C. Munteanu, au comemorat 5 ani de la instalarea guvernului Roman. Bineînţeles, nu singuri, ci împreună cu „emanatul", secondat discret de A.Vătăşescu, V. Babiuc şi B. Marinescu. Doamne şi ce guvern minunat am avut, fără să ne dăm seama! Cu tot cu ce s-a întâmplat la Tg. Mureş, cu mineriada din iunie '90, cu tratatul cu Rusia etc., etc., etc. Singura lor greşeală, că nu s-au preocupat mai mult de mediatizare/popularizare, ca să înţelegem cum ne fericesc. Drept urmare, la viitoarele alegeri... Nefiind exclusă chiar împăcarea cu PDSR sau, mă rog, o fracţiune din PDSR. Totul cu acceptul binevoitor al celor doi ziarişti pomeniţi. A doua zi, la ***Tele 7 abc***, în „Linia întâi" care a înlocuit „Chestiunea zilei" (că era prea prea), o dezbatere-analiză a faimosului scandal cu ofiţerii SRI care s-au îndeletnicit cu filajul T. Ardeleanu de la ***Ziua***. Invitaţii emisiunii (deşi în ***Ziua*** fusese anunţat S.R. Stănescu), doar D.V. Ursu şi M. Gorun, membrii în comisia parlamentară ce anchetează tărăşenia. Ziarişti – A. Toader dar şi D. Preisz de la ***România liberă***. Rezultatul? Consens total, lecţia, întru totul liniştitoare pentru telespectatori fiind că adevărul va ieşi cu siguranţă la lumină. Amănunt convingător-înduioşător, D.V.Ursu a constatat că, trebuie să fim totuşi oameni, V. Măgureanu este măcinat nevoie mare de cele întâmplate... Şi fiindcă orice comentariu prisoseşte nu mai rămâne decât de aşteptat alte semne ale concordiei naţionale tocmai de unde e mai puţin de aşteptat. În definitiv dacă, bunăoară, N.Manolescu s-a fotografiat alături de C.V.Tudor de ce nu s-ar da pe brazdă şi ziariştii, că doar o viaţă are omu'.

O decepţie, două decepţii

de LAURENŢIU ULICI

Într-un număr recent al „României literare" (24 – 25), dl. Nicolae Manolescu, pornind de la incidentul petrecut la Cotroceni, consecutiv primei întâlniri a scriitorilor români din întreaga lume ce a avut loc la Neptun, consideră că greşeala originară ce a dus la respectivul incident îmi aparţine şi ea constă în faptul că eu aş fi discriminat cel dintâi „între scriitori-scriitori şi scriitori-oameni politici". Premisa dlui Manolescu este că eu, în calitate de preşedinte al Uniunii Scriitorilor, aş fi făcut „cunoscut faptul că nici un om politic dintre scriitori nu are acces la conferinţă". Nu ştiu unde a citit sau de la cine a aflat dl. Manolescu despre o asemenea interdicţie, ştiu doar că ea n-a existat şi că nici eu şi nici altcineva din cei care au organizat întâlnirea de la Neptun nu a exprimat-o. Ceva adevărat în cele spuse de dl. Manolescu există, totuşi, anume faptul că, de pildă – exemplul e al domniei-sale – dl. Ştefan Aug. Doinaş, senator PAC, nu a fost invitat la simpozion. Ţin însă numaidecât să subliniez, pentru înţelegerea dlui Manolescu şi a altor nedumeriţi eventuali, că la acest simpozion nu s-au trimis invitaţii scriitorilor din ţară. Absolut nici unuia, indiferent că e sau nu om politic. Participarea scriitorilor din România s-a întemeiat pe dorinţa expresă a celor interesaţi, deci pe un fel de auto-invitaţie, modalitate transmisă încă din februarie secţiilor şi filialelor Uniunii Scriitorilor şi motivată de intenţia noastră, a organizatorilor, de a face din acel simpozion o întâlnire realmente de lucru, cu intervenţii pregătite, care să asigure o anumită unitate tematică şi o anumită coerenţă a simpozionului însuşi. Se pare că a fost o modalitate bine găsită de vreme ce simpozionul a reprezentat – o spun chiar participanţii – o reuşită cu nimic mai prejos de evenimente similare din occident (că tot vorbim noi de integrare!). Că scriitorii membrii ai U.S. care sunt şi oameni politici nu şi-au exprimat dorinţa de a participa la simpozion – asta e cu totul altceva. Ca să fiu exact, am primit o asemenea auto-invitaţie din partea unui scriitor om politic – e vorba de dl. Dan Amedeu Lăzărescu – dar, din motive de forţă majoră: activitatea în Senat, domnia-sa ne-a comunicat în ultima clipă că nu poate participa la lucrările simpozionului. Aşadar, nici vorbă de vreo interdicţie. Pe de altă parte mi-e greu să cred că dl. Nicolae Manolescu nu ştia că foloseşte o premisă falsă imputându-mi o discriminare iluzorie. Textul domniei-sale mă obligă să-l suspectez că a apelat cu bună ştiinţă la această falsă premisă, pentru că era singura care-i dădea posibilitatea să facă un raţionament a cărui concluzie, abia ea, mi se pare nu doar completamente greşită ci şi – ca s-o spun aşa cum am receptat-o – ticăloasă. Iat-o: „Mi se pare că dl. Ulici începe a împărtăşi opinia acad. E. Simion cu privire la neamestecul culturii cu politica". Ticăloasă nu pentru că opinia acad. Simion ar fi moralmente incriminabilă (eu cred că e doar discutabilă, la fel de discutabilă ca şi inversul ei susţinut de dl. Manolescu) ci pentru că în zeci de texte pe care le-am publicat în aceşti din urmă cinci ani în presa cotidiană sau literară, scrisă sau vorbită, am afirmat cât se poate de răspicat că nu există nici o incompatibilitate între scriitor şi politică, ba mai mult, că tradiţia noastră istorică reclamă ea însăşi implicarea scriitorului în activitatea politică, adică exact ideile pe care dl. Nicolae Manolescu – prin concluzia sa – mi le refuză. Sigur, dl. Manolescu nu era obligat să-mi citească textele publicistice (oare chiar nu era?), dar ar fi trebuit, înainte de a mă fixa în sertarul cu pricina (al dlui Simion et comp.) să verifice (operaţiune tipică de critic literar!) dacă într-adevăr încap în acel sertar. Repet, nu mă simt deloc jignit de faptul că dl. Manolescu mă face copărtaş al opiniei dlui acad. Simion sunt doar decepţionat: o dată că dl. Manolescu recurge la un neadevăr şi a doua oară că produce el însuşi un neadevăr. Iar, peste toate, nici nu înţeleg la ce bun această vânare de vânt?

Octavian Paler, VREMEA ÎNTREBĂRILOR

Personalitate culturală (mai puțin **politică**, în accepțiunea degradată – azi – a termenului) admirată și hulită în egală măsură, dl Octavian Paler renunță de data aceasta la interogațiile (uneori prea insistente!) asupra condiției umane în general, plasându-și nedumeririle, dezamăgirile, sentințele severe, chiar și – pe alocuri – umorile în plina actualitate a marasmului românesc post-decembrist. Alternând descripția nudă cu meditația la obiect, portretizările (agere, dar nu lipsite de o doză – inevitabilă?! – de subiectivism) cu analiza dură (niciodată trivială!), dl Octavian Paler reușește o vizualizare panoramată a unui timp al indigenței. Forța paginii scrise este sporită de renunțarea (deliberată?) la livrescul excesiv cu care autorul ne-a cam obișnuit, și văd în Octavian Paler un foarte posibil cronicar romanesc al perioadei.

Cât despre omul politic, acesta rămâne un **damnat al nefixării** definitive, un „vinovat" fără de vină, deoarece pustiul de nisipuri mișcătoare este prea vast, prea acaparator, terenul ferm, sigur și curat rămânând – deocamdată, cel puțin! – o mult prea dezamăgitoare Fata Morgana. (Ed. ALBATROS și UNIVERSAL DALSI, 6.500 lei)

Dan Stanca, SIMBOL SAU VEDENIE

Pe lângă eseurile suculente publicate în **Luceafărul (Ultimele altare, Hieroglifa necredincioasă, Ogorul metafizic, Învăluire și dezvăluire, Simbol sau Vedenie)**, în volum sunt adunate și cele găzduite de săptămânalul **LA&I** al **Cotidianului (Centru spiritual, folclor periferic, Destin și Providență, SF-ul ca diversiune, Demonismul psihanalizei și Scriitor sau profet?).** Mărturisind un bagaj informativ bine asimilat, mișcându-se cu dezinvoltură pe palierele metafizicului, apodictic și plăcut maliție, dl Dan Stanca se recomandă ca un redutabil profesionist al speculațiilor superioare. (Ed. ROSMARIN, f.p.)

N. Steinhardt, CARTEA ÎMPĂRTĂȘIRII

Îngrijitorul ediției, dl Ion Vartic, a strâns între coperțile cărții o interpretare a nuvelei **Călătorului îi șade bine cu drumul**, de Al. Brătescu-Voinești („punctul culminant al aspirațiilor artei prin bunăvoință și înduioșare"), o glosă la Nunta din Cana Galileii, un text (dictat) **Despre singurătatea lui Noica** și, în primul rând, un text surprinzător, **Secretul „Scrisorii pierdute"** , publicat pentru prima oară în revista pariziană **Ethos**, în anul 1975, sub pseudonimul Nicolae Niculescu. Surprinzător text, deoarece încearcă o răsturnare a interpretărilor clasice consacrate sensului ascuns al lumii lui Caragiale; mai precis: „În lumea operei lui Caragiale încă nu s-a înfăptuit machiavelismul absolut, lumea aceasta e încă plină de valori umane și creștine, degradate cu totul, dar totuși – **sic!** – existente. (...) E lumea minunată a echilibrului românesc, iar de arătat se arată în punctul magic în care Cațavencu își cere iertare și coana Joița îl iartă. (...) De iertarea lui Cațavencu de către Zoe și de pupăturile din Piața Independenței înțeleg să mă folosesc ca de cele mai formidabile argumente pentru a întemeia afirmația că lumea lui Caragiale ne descoperă sufletul românesc în toată minunata lui dulceață și creștinătate, în faza machiavelismului relativ, când răutatea nu era încă absolută, când oamenii se mai puteau încă împăca și încă știau ierta, când totul încă nu era pierdut. (...) Secretul «Scrisorii pierdute»... este nostalgia paradisului".

Rar mi-a fost dat să citesc o interpretare pe cât de subtilă, pe atât de eronată! Utilizându-și pronunțatul spirit speculativ (care nu îl ferește însă de supărătoarea contradicție în termeni!), punând iluzia în fața realității – mai fac și regii câte-o nebunie! –, Steinhardt renunță la luciditate, conducând(u-se) fatalmente la concluzii false. Valori creștine la hahalerele din lumea lui Caragiale? Să fim serioși! Este o lume blamabilă pe de-a-ntregul, o faună desfigurată, purtătoarea celor mai nenorocite defecte ale românului: minciuna, superficialitatea, tupeul, duplicitatea, grosierismul, mica tocmeală, „ciupeli" de pe unde se poate și așa mai departe. Este o lume dezgustătoare, arzând la flacără mocnită, incapabilă de sublim, posibil criminală, imposibil sinucigașă, un univers uman a cărui singură „metafizică" probabilă nu depășește stadiul... crampei stomacale. Lumea operei lui Caragiale (mai bine spus: a teatrului caragialesc, în proză situația modificându-se aproape radical: aici apare sâmburele curat al unui neam care ar fi avut șansa înălțării mai mult decât stimabile, cu condiția să nu fi fost deturnat de la matcă tocmai (și) de acea imundă pătură socială batjocorită pe drept în teatrul vitriolantului autor.)

Lumea lui Caragiale este mai degrabă lumea din filmele lui Pintilie decât lumea pe care bănuia a o întrezări – situându-se la un pas de ridicol – părintele Nicolae de la Rohia. Cine nu crede să privească în jur! (Ed. DACIA, 2.040 lei).

Isaac Bashevis–Singer, SCAMATORUL DIN LUBLIN, CABALISTUL DE PE EAST BROADWAY ȘI ALTE POVESTIRI

Scamatorul... este un roman, celelalte 14 povestiri având aceeași tonalitate, aceeași viziune asupra unui univers uman uneori sâcâitor, descurajant, alteori (cu o doză de bunăvoință) simpatic, oricum un univers care a marcat destinul omenirii. Ovreiași debusolați în devotamentul lor pentru al lor Dumnezeu, mici pungași, muieruște dominate... subteran de o senzualitate tipic semitică, rabini ahtiați după desfacerea firului în patru și câte și mai câte exemplare caracterizante, iată o lume care trezește interes prin simpla ei existență milenară. Dacă scriitorul care se apleacă asupra ei are și talent, are „ochi" (Singer are!), succesul e asigurat. Plutește peste paginile volumului o anume oboseală seducătoare, un iz de sfătoșenie orientală, un apel – în ultimă instanță – la comprehensiunea pentru tot ceea ce, bun ori rău, sălășluiește în orice ființă umană. (Ed. CASA ȘCOALELOR, 4.800 lei).

Gheorghe Bacalbașa, DOMICILIU OBLIGATORIU

O nulitate profesională, prof. dr. doc. Florin Zugrăvescu, ridicat din rațiuni pur politice la demnitatea de șef al unei importante unități spitalicești reface – **in nuce** – universul concentrationar pe care un alt impostor dement îl realiza la scară națională. Minciuna, abuzurile, falsul profesional, crima chiar, acestea reprezintă elementele constitutive ale unui climat atroce, grotesc și terifiant, în care jurământul lui Hippokrates este înlocuit cu jurământul lui Djugașvili. În fond, este vorba despre un dezgustător contract între intelectual și Putere, despre abdicarea nu de la normele profesionale în primul rând, ci mai ales de la cele pur umane. Parabolă cu iz polițist, romanul (scris cu vigoare) avertizează asupra unui rău care, din păcate, pare a se perpetua nestingherit asigurând coeziunea complexului destrucțiunii sociale. (Ed. ALMA GALAȚI, 3.900 lei).

ANTICARIAT

Mihail Celarianu, FLORI FĂRĂ PACE, București, Ed. Fundația „Regele Carol II", 1938

Din cronica lui Pompiliu Constantinescu, publicată în **Vremea**, an. XI, nr. 532, 3 aprilie 1938, pag. 9 și 10: „Dacă în cea dintâi redacțiune a istoriei sale literare d. Lovinescu văzuse numai pe poetul de concepție, în urma, desigur, veridicei reconstituiri a d-lui Perpessicius, în recentul său breviar al literilor contemporane, pune accentul pe rezonanța elegiacă a poeziei d-lui Celarianu. Și fără-ndoială că aci cată să valorificăm însușirile acestui autentic poet, de sensibilitate suavă, imaterializată, și de expresie rafinată, subtilă, fără să fie și ostentativ „nouă"; atâtea „revoluții formale", suportate eroic de lirica postbelică, au cam ostenit limbajul poetic, fără să-l fi împins totdeauna spre realizări rezistente. De aceea, firesc este să ascultăm mai ales sunetul lăuntric al poemului, de unde se aude izvorul simțirii, singurul care străbate și peste o expresie de tonuri stinse. Expresie care nu este implicit și semnul rarefierii de substanță, ci doar o indicație a tonalității ei. (...) Poet al amănuntelor discrete, al nuanțelor și al atmosferii interioare, d. Celarianu folosește imaginea sugestivă, topită parcă-n țesutul poemei, ca un ornament furișat într-o stofă de preț". **(Anticariatul de pe Bdul I.C. Brătianu, 1.200 lei)**

top 5

Librăria Kretzulescu

- Octavian Paler, **Vremea întrebărilor**
- Paul Ricoeur, **Eseuri de hermeneutică** (**Humanitas**, 5.000 lei)
- Franz Kafka, **America** (**RAO**, 4.000 lei)

Librăria Sadoveanu

- D.Drăghicescu, **Din psihologia poporului român** (**Albatros**, 3.500 lei)
- Mircea Vulcănescu, **Chipuri spirituale** (**Eminescu**, 2.500 lei)
- Octavian Paler, **Vremea întrebărilor**

Librăria Eminescu

- Marie Cardinal, **Cuvinte care eliberează** (**Trei**, 4.300 lei)
- Gheorghe Bacalbașa, **Domiciliu obligatoriu**
- Isaac Bashevis–Singer, **Scamatorul din Lublin**

Librăria Alfa

- Dan Stanca, **Simbol sau Vedenie**
- N.Steinhardt, **Cartea împărtășirii**
- Octavian Paler, **Vremea întrebărilor**

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- Didier Decoin, **Camerista de pe Titanic** (**Univers**, 3.000 lei)
- Octavian Paler, **Vremea întrebărilor**
- Cristian Troncotă, **Eugen Cristescu** (**Roza Vânturilor**, 9.000 lei)

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

Pagină realizată de Alexandru Spânu

ÎNTOARCEREA ROMANULUI RISIPITOR

de RADU CERNĂTESCU

O interesantă abordare a problematicii tranziţiei dintr-un unghi de vedere soteriologic ne propune Paul Eugen Banciu, în ultimul său roman: **Casa de pânză,** Editura Excelsior, Timişoara, 1995. Un roman-parabolă în care autorul mizează pe o relatare simbolică – şi, nu la urmă, vădit polemică – într-un simulacru de cadru obiectiv a cărui funcţionalitate conotativă lasă să se întrevadă inseparabila coexistenţă a vieţii cu arhetipalul. Pe cele două paliere ale sale, afabulaţia surprinde o emblematică (pentru această lume în tranziţie) criză de destin, cu care se motivează suficient de plauzibil o odisee pornită să exhibe în final – în buna tradiţie a parcursurilor iniţiatice – omul esenţial pândit de destrămarea lui în diversitate.

Întreaga perspectivă epică din care autorul reliefează profunzimile fundamentale ale fiinţei s-ar putea rezuma aici la această călătorie expiatoare a celor trei personaje principale. În fapt, o clasică încercare labirintică de regăsire a sinelui prin reîntoarcerea la originile arheale, la „o altă lume unde toate păcatele noastre sunt nimica" (p.256). Şi nu întâmplător, acest pelerinaj de ispăşire – o „excursie-proces" cum ţine să-i spună autorul – coincide în temporalitatea romanului cu săptămâna patimilor cristice...

Acţiunea demarează în proximitatea pervertitoare a Puterii şi sub obsesia nu atât a pierderii potenţei sociale, cât a sensului ei. Personajul principal, „directorul Ioachim", „marele şef" peste „ţărişoara lui", pare că „la orice poate renunţa (...), dar la condiţia lui de director nu" (p.76). Cu toate acestea, o fractură în destinul său, accidentul mortal de circulaţie şi fuga de la locul faptei, îl va face să-şi pună întrebarea dacă Puterea sa (socială) există sau e numai iluzia unei neputinţe, a unui vid interior. Răspunsul îl va afla la capătul unei călătorii ca o „tămăduire prin amintire", călătorie ce lasă departe în lume „orgiile din vila Ioachim" şi Bucureştiul „păcatelor sale", pentru a-i oferi „mântuirea" din „mica biserică" de pe Iza, unde Ioachim va fi „convins că din clipa aceea numai păcatele lui şi ale neamurilor lui fuseseră făcute scrum şi era mai pur în gând şi faptă decât cei mai albi dintre îngerii cerului" (p.260).

Alături de Ioachim, în „maşina-barcă" cu care se porneşte în această odisee, vor mai lua loc – poate pentru a ni se exemplifica o dată mai mult că **l'enfer c'est les autres** – soţia sa Estera şi tânărul Eremia. Acesta din urmă e un fel de instanţă autoscopică, o conştiinţă supramundană de care, va intui Ioachim, „n-ai cum să scapi, n-ai cum, chiar dacă-i dai foc sau treci cu maşina peste el" (p.218). Şi iarăşi deloc întâmplător, Ieremia pe care „poate că soarta l-a trimis să aducă mântuire în casa lui Ioachim" (p.181), apare aici ca un dublet livresc al ispăşitorului arhetipal, al – conotează autorul – „păstorului cu mielul", el fiind cel care acum de-a lungul călătoriei va purta „mielul sur", simbolul „sufletului unui om blestemat" (p.168). Mielul trimiţând aici la jertfa de ispăşire din dispensa mozaică, dar şi la purtătorul păcatelor omenirii din **Ioan** 1,29. În fine, tot Ieremia îl va ajuta pe Ioachim ca, prin intermediul flashback-urilor prospective, să-şi „pregătească în amănunţime jertfa" prin care „urma să se spele de tot păcatul slăbiciunilor lui omeneşti, să se purifice astfel printr-o ardere de tot şi să scape de magma difuză şi năclăită prin care umbla şi peste care încă dormea, aşa simţea el, Ioachim. Ar fi vrut să redevină (...) un simplu duh imaterial, dar pur" (p.193).

Dacă **soteria** este scopul parcursului solipsistic al „damnatului" Ioachim, pentru Ieremia/Jeremy călătoria e necesitatea regăsirii identităţii pierdute în exil, prin (re)întoarcerea la obârşii, la „neamul tatălui său, care s-a născut aici, în nord, să afle, să spună, să lupte pentru adevărul obişnuit al fiinţei neamului său" (p.239).

Călătorind prin ei înşişi de la un **ens debile** la un **ens summum**, cei doi sunt un exemplu de **coincidentia oppositorum** pentru care universul feminin (Estera) e un liant necesar, ca şi un surogat psihedelic.

Problematica romanului se acutizează o dată cu trecerea de la individuaţie la generalizare. Porniţi în căutarea unui timp pierdut, cei doi eroi vor ajunge pe nesimţite să-şi asume şi erorile unor vieţi anterioare – în speţă, ale părinţilor lor. Şi astfel, torţionar şi victimă se vor întâlni din nou faţă în faţă prin copiii lor şi prin nevoia asumată de aceştia de ispăşire şi iertare. Căci dacă tatăl lui Ioachim – „grad mare în miliţie", şi care a „căsăpit chiaburii dinainte" (p.44) – i-a predat fiului o karma încărcată ce-l va conduce până la crimă şi autodistrugere, tatăl lui Ieremia – un ziarist onest ajuns prin cecitatea morală a celui dintâi „deţinut politic" şi „om sfârşit" – îşi va marca fiul cu nevoia de adevăr şi dreptate. Adevărul – iată scopul palierului etic al romanului – fiind în ultimă instanţă adevărata verticalitate a **omului interior** pe care îl caută ca pe o necesară re-întregire personajele lui Paul Eugen Banciu: „Un om cu sufletul ascuns nu va putea să fie niciodată un om întreg, pentru că adevărul, spus aşa cum este, face dovada puterii, nu a slăbiciunii din om" (p.12).

Referenţialitatea experienţei prin care trec personajele necesită o la fel de exemplară participare onomasiologică la text. Conformându-se principiului scriiturii simbolice: **nomen est numen** (numele e semn), Ioachim, Estera, Ieremia vor fi deci bibleme cu o clară aderenţă semantică la text, şi nu la urmă, încă un apel **ad fontes**. Ele indicând, o dată mai mult, că prin romanul acesta **Biblia** şi morala ei circulă difuz, influenţează subtil şi, uneori, chiar dictează personajelor.

Iată-l pe Ioachim, un **nomen** amintind de „un împărat din ăia biblici" (p.55), ca o clară referire la **Ieremia** 1,3, şi la vremea când „a fost dus Ierusalimul în robie", iar „ţara a fost pustiită". Numele Esterei trimite la fel de direct – acesta fiind şi un reproş – la fermecătoarea şi abila eroină din Biblie, care din concubină – a se vedea paralela la text – devine, după repudierea precursoarei, favorita împăratului din **Cartea Esterei.** În cazul personajului Ieremia, suferinţa trăită şi asumată va naşte, prin flagelările eului interior, vizionarismul, ca o trimitere la biblicul posesor al hieronimului: „prorocul care a anunţat sfârşitul Ierusalimului, deportarea de şaptezeci de ani şi întoarcerea evreilor din exil spre ridicarea noului Ierusalim" (p.239). Autorul va fi găsit în **Plângerile lui Ieremia,** în mizeria poporului evreu captiv în „epoca" împăratului Ioachim, o paralelă semnificativă cu detenţia şi decăderea morală prin care au trecut (tot vreme de 70 de ani) popoarele din Estul Europei.

În acest context paradigmatic, să mai remarcăm că expierea individuală la care acced personajele **Casei de pânză** (un izomorfism pentru un alt biblem: „cortul întâlnirii şi al ispăşirii"), e ridicată prin exemplaritatea referinţelor la rang de universalitate. Prin aceste bibleme înglobate în structura romanescă sau prezente doar prin conotaţii, e evident faptul că scriitura caută, dincolo de aderenţa la real, un unic şi inconfundabil aer arheal. Acel aer inefabil ce învăluie şi contopeşte veridicul cu realul şi istoricitatea, plasând – cum ar spune Dante – **sotto'l velame** (sub văl) adevărata, marea operă. De altfel, citarea florentinului în chiar motto-ul romanului arată suficient de clar intenţia disimulării unor profunzimi, ca în celebrul model dantesc. În această apropiere de paradigmele scrierilor polisemice stă riscul, dar şi satisfacţiile acestui roman care, cu certitudine, rămâne una din reuşitele apariţii ale anului 1995.

vasile baghiu

Magia elementară

Spre moarte, spre Hades deci, cum ar zice bărboşii greci,
Spre valuri de cianură verzurie, în mîluri de putresceină,
Oculte timpuri vor să vină, şi nu mai sper,
Înainte, spre **l'odeur d'amandes ameres**
Spre peisaje cu stomacuri tumefiate,
Cu sânge de un roşu viu de-apus de vară, spre coma uşoară,
Plutind cu voi, călătoare cadavre noi, creiere-mbălsămate,
Voi inimi pline de negru sânge închegat,
Valvule oprite pe timp nelimitat,
Voi trupuri de demult intoxicate cu **lichior Van Swieten**
Foarte uşor, cu prietenii alături,
Ar trebui să ştim vreun minim rost,
Să vedem vreun mic semn pe piele,
O vânătaie discretă după lobul urechii,
Cu violenta vomă în care se vede un pic de sânge,
Dar necunoscute rămân
Trecutul ce-aleargă înapoi în negura deasă,
Acest prezent săpat sub fundaţii mereu, împreună cu viitorul
Pe care-l tatonăm fricoşi cu-n baston de alpinist.
E-n noi ceva ce nu-i de partea noastră,
O nocturnă altralgie,
Un fel de lung supinator faţă de saturniana paralizie
Prostraţia externă,
Există un viermuşor mărunt şi stenic
Ce-ntruna cară-n noi acid arsenic,
Şi lent, avânturi, idealuri departe se duc,
Pe urmele împăratului Napoleon,
Pe urmele sinucigaşilor de demult
Despre care nu mai ştim unde sunt,
Cei care sfârşeau **en allumant un réchaud**,
Şi cei ce-au pierit în incendiul de la Ringtheater din Viena în 1882,
Şi la Opera Comică din Paris în 1887.
Unde e lumea lor?
Cărţile au păstrat doar un parfum suav şi câteva gesturi.
Acum bântuie o torpoare intelectuală şi-o amnezie impenetrabilă,
Deasupra oceanului neadormit, deasupra insulelor Filipine,
De unde se importa stricnină,
Battle's vermin killer pentru cei care se săturaseră,
Pentru ahtiaţii după un sfârşit măreţ,
După valuri de convulsii disperate,
Şi ţărmul, oricât ar fi de departe, îmi pare deseori
Că-mi foşneşte la picioare, şi mă întreb
Dacă asta nu e prevestirea generală care se împarte,
Lăsând peste tot pupile dilatate şi cadavre rigide, Exhumate
şi răscolite de anchetatori, exasperant,
Fiinţe otrăvite cu **la coque du Levant**,
Însă plăcerea de-a mă întâlni cu prietenii
Nimeni nu mi-o poate lua,
Umblu pe maluri cu-o haină de vânt,
Pe deasupra acestei viituri de valuri de mare,
Cu inima strânsă, gândindu-mă undeva departe,
Unde nici cu sufletul, nici cu mintea nu se poate ajunge,
Şi nici aterizând în câmpul colţuros al practicii,
Călare pe faimoasa **eegalcuemcepătrat**,
Acum când sunt atât de supărat, înaintea pragului dintre milenii
Care-mi dă nu ştiu ce fel de emoţii prosteşti.
Există-n noi un întuneric ce ne face să-ncordăm timpanele,
Mai adânc decât o prăpastie (a destinului?)
Prin care plutesc pene uşoare şi frunze şi crengi
Şi coapse dolofane de îngeri.
Toate s-au retras mai în spate, în urmă,
Când Pompeiul se îneca în bioxid de sulf şi cenuşă,
Când corăbii cădeau sub bombarde
Împinse de cocoloaşe de cânepă muiate-n sulf topit, sub soare decrepit,
Cădeau visări şi-oraşe, cetăţi de piatră.
Acum tot vin apele negre, îmi inundă gura
Şi vălul palatin şi inima toată,
E-un gol care ne-nghite, un vid ce mistuie şi soarbe
Vârtejul viu despre care scriu acum, un fel de **lupi-spuma**
Prinsă de Agricola în **De re mettalica** lui,
Căci moartea-i pân' la urmă prilej de victorie triumfală,
Moarte cu sângele subtil ivit în salivă,
Sânge din borcanele care stau la rece,
Sânge spălat de ploaie pe caldarâmuri,
Sânge din abatoare, coagulat în vase enorme,
Sânge viu care foşneşte în vene,
Moarte, cu imense porţi deschise,
Şi pajişti fără capăt sub soare nebun,
Frivole şi vagi anotimpuri care se-ngână deasupra,
Unde se lăfăie-n voie o noapte de vară cu fulgere calde,
Ritmând cântecul broaştelor grase din baltă,
În plină iarnă, când peisajele patetizează
Iar eu mă-ntorc plin de regrete,
Răscolesc o ladă cu manuscrise din tinereţe,
Revin, o recidivă afurisită mă ţine legat de zidurile masive,
De-alei riguroase, de-un imens corolar de slăbiciuni,
Sunt luat pe sus de un suflu uriaş, o trombă
Ce-adună acoperişuri, maşini, fel de fel de obiecte,
Ca în Florida în toamna anului 1992, când a căzut Bush la alegeri,
Prilej ca la Bagdad să se pocnească sticle de şampanie,
Mă las purtat de-acest val, deşi nu recunosc astăzi căderea,
Mai simt în mine-un rest de-avânturi, de noi încrâncenări,
Mai cred că lumea va fi ştiut să-nveţe, mai sunt în stare să văd
În noianul de porcării un cât de mic semn de speranţă,
Dar maladii sublime transmit tresăriri ascuţite,
Pe hârtia milimetrică, o pulsaţie esenţială,
Un vid care se extinde,
Împingând înspre margini lumea noastră primăvăratică,
Lăsând-o pradă iernii turbate.

LUCIAN BLAGA ŞI MODELUL SCRIITORULUI CA OM AL LUMII

de CRISTIAN LIVESCU

Odată cu impunerea de către Goethe a conceputului de **Weltliteratur** – observă Lucian Blaga într-un articol din 1931 – s-a petrecut, în cultura europeană, o mutaţie de principiu, cu urmări profunde în conştiinţa artistică, fie din nordul, fie din sudul continentului: „etnicul nu mai este o fatalitate rigidă, de care nu poţi scăpa, ci fiziologie organică, structură plastică ce îngăduie creşteri şi schimbări". Pentru Goethe, **literatura universală** funcţionează ca un „acord organic între diferite particularisme etnice", care se asimilează şi se influenţează reciproc, „crescând una pe cealaltă, un complex din care ţâşnesc înălţimi ce reprezintă esenţialul diverselor unităţi şi valori, în care particularul coincide cu universalul într-un nobil echilibru". Acest Goethe, „naiv ca un primitiv şi înţelept ca un zeu", punea de fapt chestiunea europenismului modern, în sensul recunoaşterii apartenenţelor, fără a se face neapărat caz apăsat de ele. Şuvoiul acesta dizolvă excesele, în favoarea unui asimilativ de esenţă, determinant în configurarea fizionomiei comune. Lupta cu etnicitatea orgolioasă, cu această fatalitate care în destule ocazii nu s-a abţinut să fie belicoasă, „meteahna organică" a particularismului, începe, iată, cu Goethe, şi continuă, după două secole, într-o Europă sedusă din ce în ce de utopia unificării.

*

Blaga vorbeşte într-un loc de înţelesul pe care ar trebui să-l dăm cuvântului **aristocraţie**, ca denumire pentru cei mai buni, mai virtuoşi. Din acest punct de vedere, „noţiunile de democraţie şi de aristocraţie nu se contrazic", nu se exclud una pe cealaltă. „Presupunând că poporul hotărăşte să se supună celor mai buni ai naţiunii în politică, în economie, în cultură! – am avea o **democraţie aristocrată**, care ar fi idealul suprem de guvernare". În comunism şi post-comunism apare „rasa" aristocrată a mediocrilor, a proştilor în clan, care se înlănţuie coruptiv unii prin alţii.

*

Drumul între lumină şi **o altfel de lumină** (Sf. Augustin) – acesta este sensul vieţii. A raţiunii, a memoriei, a conştiinţei, a sufletului, a logicii mistice – **lumina** este marea obsesie a naturii umane, „cultura" sa iniţială ce se vrea mereu îmbogăţită, întreţinută. Păstrarea acestei legături cu lumina iniţială – printr-o mare punte a luminii lăuntrice – se produce prin contemplare sau prin relaţionare (magie): a activa mereu o relaţie. În „Casa Luminii", „C.L.", multiplicarea luminilor se face prin opalinul luminii şi prin combinatorismul său.

*

Există o comunicaţie tainică, nevăzută, între Eminescu şi Blaga, între destinele celor doi poeţi „deplini" ai literaturii noastre şi s-ar cuveni demonstrat mai pe larg că tot ceea ce unul nu a reuşit să edifice până la capăt, în afara poeziei şi spaţiului ei imaginar – mă refer la un sistem filosofic bine articulat şi original, construit pe specificul sufletului nostru profund, la teatru, la traducerea integrală a unei capodopere universale, la un roman autobiografic („Luntrea lui Caron" poate fi comparat cu „Geniu pustiu") –, a izbutit celălalt, inclusiv încheierea la fază de licenţă şi doctorat a studiilor la Viena. Există anumite punţi de coincidenţă între creaţiile amândorura, inclusiv în speculaţia vizionară a conceperii propriilor „lumi" poetice, explorate şi revelate succesiv, sau chiar în domeniul gazetăriei, unde – fără să atingă înalte cote de fulminaţie politică – Blaga are şi el la activ un număr important de articole cu tentă polemică, meritând luarea aminte. Ambii au marcat puternic destinul poeziei româneşti, creând „curente" admirative şi imitatori zeloşi, nu în timpul vieţii, ci după moarte. Şi totuşi, dacă nimeni nu se îndoieşte de genialitatea lui Eminescu, discuţiile despre genialitatea lui Blaga ar fi mai anevoie de provocat şi de susţinut şi aici motivele nu sunt greu de aflat: geniu tutelar al românilor este întronat, indubitabil, Eminescu, arhetip ce nu poate fi dizlocat din conştiinţa istoriei literare – această „groapă comună" în care puţine monumente rezistă intacte în prăvălirea timpului. Să acceptăm oare atât de uşor că Blaga este un avatar al Luceafărului, nicidecum un rival arhetipal al acestuia? Pe de altă parte, biografia blagiană este puţin accidentată, comparativ cu boemismul şi sinuozitatea temperamentală a celuilalt, care a conferit ideii de geniu o spectaculozitate şi un ritm agitat greu de egalat. Olimpianismul de tip goethean al lui Blaga nu este, la noi, impus, drept model al genialităţii, ca la nemţi. Lumea noastră literară pare inexorabil sedusă de autoritarismul cu care Eminescu îi ocupă dimensiunea profundă a fiinţei şi Blaga va trebui să se mulţumească, poate nu multă vreme, cu postura de out-sider. Un out-sider de geniu...

Oricum, atmosfera decadentă a Vienei din a două jumătate a secolului trecut rămâne cheia oricărei apropieri între aceste două spirite înfrânte de istorie.

*

Îmi dau seama de „cifrul" care se ascunde în articolul despre Weltliteratur al lui L. Blaga – în sensul că aspiraţia spre universalitate instituie marca marilor iniţiaţi, de la Goethe încoace, prin sublimarea specificităţii (este aici şi sensul operei blagiene, în ansamblul ei) – devine decisiv nu numai pentru impunerea unui concept, ci şi în fixarea unei exigenţe active – „ca o matcă vie în care printr-o firească mişcare ar fi chemate să se reverse strădaniile temerare ale diferitelor popoare". Există „mari figuri", cum spune Blaga, înainte de Goethe: Dante, prea „italian şi catolic", Calderon, „prea spaniol şi frenetic", Shakespeare, „prea englez şi individualist", Voltaire, „prea galic şi raţionalist ca să fi avut înţelegere pentru alte particularităţi **etnice** (subl. ns.) în afară de ale lor"; şi există o seamă de personalităţi, după Goethe – cele care, ca şi el, au ştiut „să se adâncească în literaturi străine cu mai multă empatie... fără să se teamă o singură clipă că ar putea să-şi primejduiască originalitatea". Condiţia aceasta a conferit un chip nou scriitorului, ca om al lumii, nu numai al unui spaţiu limitat. Există deci aceste două tipologii distincte, despărţite de prezenţa lui Goethe (reprezentant al amândorura) şi mulţi din romantici au oscilat, la rându-le, între „lumea veche", limitativă, cu tendinţa de „a-şi exalta individualitatea", şi lumea nouă, dezmărginită, cu gustul expansivităţii, al asumării altor şi altor virtualităţi simbolice, fără nici o restrângere predominantă. Aş risca să spun că Lucian Blaga are pentru noi meritul pe care Goethe l-a riscat prin impunerea conceptului de Weltliteratur.

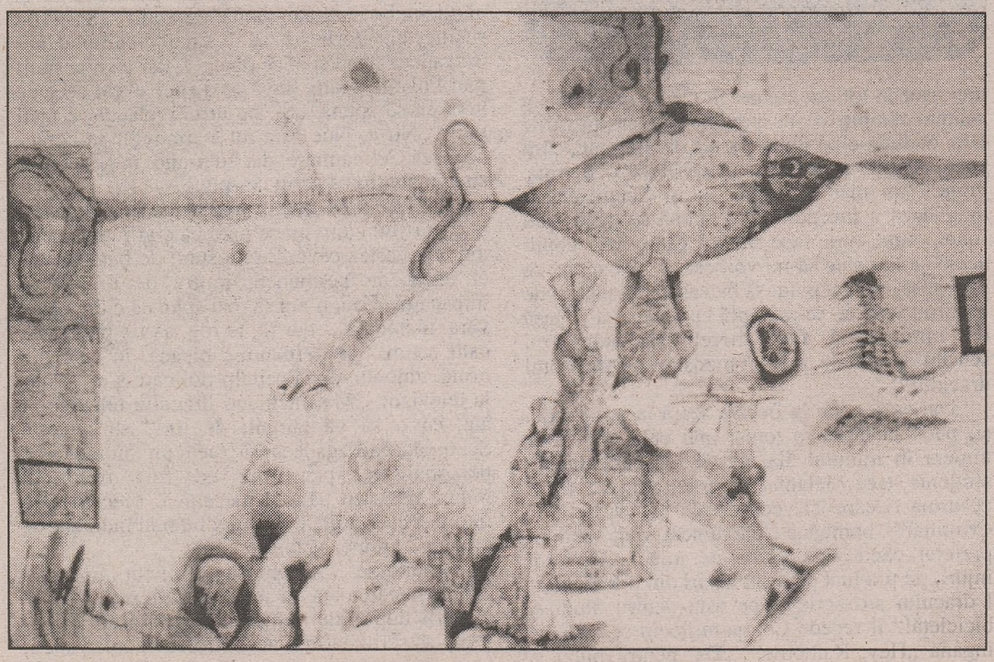

NOIEMBRIE CA UN

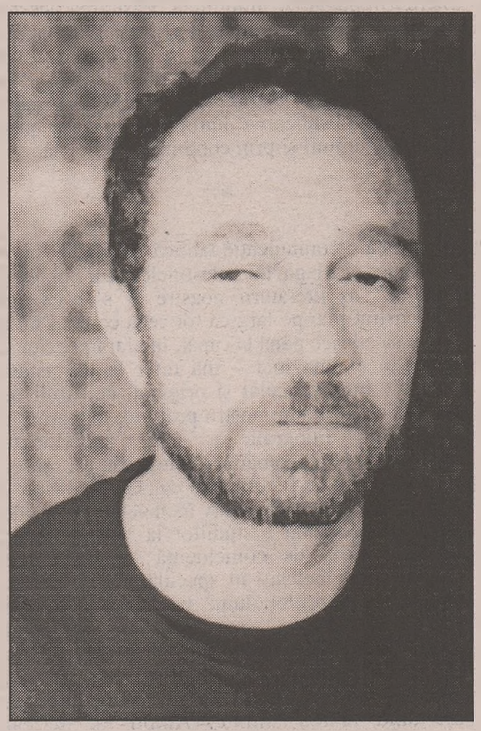

dumitru radu popa

„O să fie mai cald când o să scrie Nue o carte", începe Celmaimic şi, într-adevăr, de azi dimineaţă tot dârdâie. „Prostii, parcă schimbă cartea lui vremea!", zice Celmaimare cu lehamite. „Când are să termine Nue cartea...", se încăpăţânează Celmaimic. „Nu, aia care vine acu e pentru bicicletă şi blugi!", se repede Celmaimijlociu. „Bine, acceptă Celmaimic, şi după aia de blugi şi bicicletă o să vină aia ca să fie mai cald". „Nu fi prost, se răsteşte Celmaimare, mai multă căldură de-atât nu-ţi poate da Nue, cu toate cărţile lui... Să-ţi dea Fedeseneu'!" „Nu-l învăţaţi pe cel mai mic vorbe urâte", strigă Scumpadeeadragadeea. „Lasă-l, zice Celmaimare, să se-nveţe, că asta-i lumea în care o să trăiască..." „Nu-l mai maimuţări pe nefericitul de taică-tău, continuă Scumpadeeadragadeea. „Ce, eu l-am maimuţărit? L-a maimuţărit Darwin şi natura!" „Nu se spune l-a maimuţărit, ci l-au, pentru că e la plural", se bagă Celmaimijlociu. „Ba **l-a**, pentru că fiecare a făcut-o pe rând şi în felul său", replică Celmaimare bătând tactul frazei cu pumnul în capul Celuimaimijlociu. „Tu-i auzi ce spun? Uită-te numai la ei!"

Eu scriu ce spun ei şi de aceea nu-i aud ce spun. Scumpadeeadragadeea oftează a lehamite şi tricotează mai departe.

Sunt trei. De treisprezece, unsprezece şi şase. N-a fost chip să se aleagă care e **cel mai**, aşa că toţi sunt Celmai. „Fiecare în felul lui", aşa a zis Scumpadeeadragadeea şi aşa a rămas. „Bă, Celmaimijlociu, strigă Celmaimare, închide-o pe vaca aia de Melanie, că m-am plictisit!" „Prost eşti tu!" şi face, totuşi, încet casetofonul. „Nu-i aşa că o să scrii şi cartea aia pentru mai cald?" „Ce-i cu copilul ăsta, de azi dimineaţă zice că-i e frig, tu nu mai auzi chiar nimic?"

Scumpadeeadragadeea tricotează pentru că vine Crăciunul, aşa face ea în fiecare an când vine Crăciunul. Eu scriu şi nu aud nimic, scriu tot ce spun ei şi nu aud nimic.

După Marea Tevatură, o iarnă blândă, aproape fără ninsoare, primăvara spălăcită, vara secetoasă, pe urmă toamna cu ploi, şi acum, cine ar fi crezut, noiembrie ăsta, abia la început, cu zăpadă mare, şi îngheţată... şi frig, nu frigul ăla curat, un frig rău, insuportabil.

Noiembrie ca un cuţit în spate. Soba noastră, mare şi albă, din sufragerie, frumoasă, inutilă, cu o firidă rococo; dezafectată, de când avem calorifer, rece acum ca şi ea. În jurul ei ne adunăm seara, le-am spus „ce bine că n-am dărâmat-o!" Scumpadeeadragadeea zicea că ar fi fost în sfârşit spaţiu câştigat pentru încă o bibliotecă, mică, stă în pivniţă, la boxă. Ce bine că n-am dărâmat-o! Ne adunăm seara în jurul ei şi, le spun: „Uitaţi-vă, cu cât e mai frig, cu atât să vă uitaţi mai tare... Dar numai un minut. Un minut pe zi, seara. Ce bună căldură!" „Ei şi ce dacă mă uit, mare brânză, când e frig e la fel de frig. Ce prostie! La o adică aş putea să mă uit ziua întreagă şi tot nu se schimbă nimic, de ce să mă uit doar un minut!" a zis Celmaimare. „Se rupe vraja", i-am explicat eu şi numai Scumpadeeadragadeea a găsit energie să mă mângâie discret pe mână, pe urmă şi-a reluat andrelele şi iar a început să plângă, plânge tot mai uşor în ultima vreme. Şi Celmaimare: „Noi suntem tâmpiţi că ne pretăm la toate prostiile tale; închide-o pe imbecila aia de Melanie, că-ţi sparg capul!" şi iar se bat pe casetofon. „Se rupe vraja", am mai murmurat eu şi Scumpadeeadragadeea a început să-mi spună în gând, ştiu foarte bine cum face atunci când sunt copiii acolo şi nu poate să-mi vorbească: „Doamne, ce pedeapsă, cum ai putut să faci asta? Tu nu eşti de trăit, nu vezi ce se-ntâmplă cu toate, nu-ţi pasă de nimic, mă faci mereu să plâng cu sensibilităţile tale, eşti un monstru, s-a dus totul dracului!"

Dar eu îi adun în fiecare seară în jurul sobei şi, până la urmă, e totuşi mai cald, nu crede nimeni în minutul ăla, dar îl măsoară toţi cu sfinţenie, tace Melanie, las şi eu atunci foile şi pe urmă fiecare îşi vede de ale lui. „Criminal! Criminal!", bombăne Celmaimare, e epitetul lui preferat când vine vorba de mine. „Ce-l tot înjuri, ţie ţi-a luat ceas şi clăpari din prima, lasă-l dracului s-o scrie şi pe asta pentru blugi şi bicicletă!" îl repede Celmaimijlociu şi Melanie îngână „Hey, Rainbow!" „Da, pentru blugi şi bicicletă, bine, şi pe urmă, aia pentru mai cald... O să fie cea mai frumoasă, zice Celmaimic. Nu vrei să facem schimb? Uite, ţi-o dau eu pe aia, să facă acum una de mai cald din cea de bicicletă şi blugi". „Etetete, deşteptu'! Când ţi-o făta mintea să-mi dai şi mie un pui! Păi eu de când aştept? Şi, pe urmă, e deja începută pentru bicicletă şi blugi, nu se mai poate schimba!" şi face şiret cu ochiul către Celmaimare. „Nue, n-ai putea să o faci pentru mai cald pe asta începută? Te rog eu mult..."

Scumpadeeadragadeea m-a botezat Nue. Eu scriu ce spun ei. „Celmaimic, a ta o să fie cea mai frumoasă, dar trebuie să ai răbdare, îi zic. Trece şi iarna." „Nu-i vorba de iarnă, iarna îmi place, dar vreau să nu mai fie frig. Îţi promit că n-o să mai spun niciodată vara că e prea cald... niciodată". „Copilul ăsta se tot plânge de frig, chiar n-auzi nimic?"şi Scumpadeeadragadeea se duce la termometru, priveşte îndelung, apoi nu mai spune decât: „Parcă meneşti a rău cu toate foile alea ale tale; ce faci, chiar scrii tot ce spunem într-o zi întreagă?" „Nu... poate că nu, dar aş avea ambiţia să pot face o selecţie care să dureze o zi întreagă... Cam aşa ceva, încă nu ştiu nici eu prea bine... " „Şi unde crezi că o să găseşti un editor pentru asta, mai ales acum, cu rentabilizarea... nu mai vorbesc că ai plictisi pe toată lumea. Cine-a mai auzit!..." „Niciodată nu m-ai încurajat, pornind chiar din ziua când am început să-ţi fac curte..." „Oh, Doamne, dacă aş fi putut să te opresc de tot, să te reprim, să te omor cu mâinile mele, să nu te fi cunoscut vreodată... niciodată... să nu te fi născut!" Şi plânge, plânge... n-am ce să-i fac, vreau s-o iau în braţe dar se apără, ăia doi lasă casetofonul, eu încerc un „Oricum, îmi pare rău... N-aş fi vrut..." Celmaimare o i-a pe după umeri, mă priveşte crunt, ea îşi lasă capul pe pieptul lui. „Criminal! Criminal! scrâşneşte. S-o laşi pe mama în pace, ai s-o bagi în mormânt, tu şi cărţile tale, nulitate ratată ce eşti!" „Să-ţi fie ruşine că vorbeşti aşa! zice Scumpadeeadragadeea, face şi el ce poate!", dar e sigur mult mai liniştită acum, după ce a spus el tot ceea ce voia ea să spună. „Şi, pe urmă, adaugă, e tatăl tău!" „Nu e, Nue ăsta nu e nimic!", se-ncrâncenează Celmaimare, dar eu n-aud, în genere, ce spune, pentru că scriu ce spune.

Eu îi scriu pe toţi, aş vrea să iasă, într-adevăr, o zi, nu ştiu cum, mi se pare că s-ar putea alege din toate astea ceva. Eu nu sunt, de fapt, pentru ei decât un permanent motiv de revoltă şi împăcare. „Zău, n-am să mai spun că e prea cald vara, niciodată... dar fă, te rog, să fie puţin mai cald acum!" şi Celmaimic pleacă, în cele din urmă, dincolo, după ceilalţi doi care s-au şi dus la televizor. „Mai închideţi dracului televizorul ăla, că o să vă tâmpiţi de tot!" se trezeşte Scumpadeeadragadeea să facă un moment de personalitate, pe urmă îşi reia tricotatul imposibil, ca o păpuşă mecanică. Mecanic mă întorc şi eu la foile mele, nici nu mai îndrăznesc, de multă vreme, să citesc.

Noiembrie... Noiembrie ca un cuţit în spate.

De fiecare dată mi se pare că nu mai e nimic de scris după titlu şi lucrul ăsta mă irită teribil, încep să scriu enorm, necontrolat, tricotez şi eu,

CUȚIT ÎN SPATE

parcă, pe foile astea până când: „Tu m-ai înşelat vreodată?" „Dar tu?" „Eu da, nu de multe ori, dar da!" zice. „Eu niciodată... îmi pare rău... acum e, oricum, prea târziu, cred, pentru orice!" „Ba EU nu te-am înşelat niciodată, nenorocitule, ca o proastă nu te-am înşelat! Eşti atât de ticălos încât nici să mă înşeli n-ai fost în stare, egoistule, indiferentule, trece totul pe lângă tine!" şi iar plânge, ce să-i fac. „N-auzi nimic, scrii acolo!" „Scriu ce spui!" „Nu mai plânge! se întoarce Celmaimic, iar vă certaţi, e duminică! Mai bine ar fi mai cald... " Scumpadeeadragadeea se duce la termometru, se-ntoarce, nu mai zice nimic, tricotează, tricotează. Pe urmă: „Nu n-auzi că ăstuia îi e frig de azi dimineaţă?" Eu iar scriu, nu aud nimic. „Nue, Nue, n-am să mai zic niciodată că vara..." „Hai, du-te la televizor" face Scumpadeeadragadeea şi, după ce pleacă: „Mai terminaţi odată cu televizorul ăla!"

Nu, nu e nici o nenorocire, totul mi se pare în regulă, adică atât cât poate să fie, dacă nu venea noiembrie ăsta, ca o nedreptate iremediabilă. În tinereţe, Scumpadeeadragadeea era foarte veselă, râdea din orice şi multă lume credea că e proastă. Nu era aşa, nici vorbă. Ne iubim foarte mult, deşi ea e convinsă că am făcut-o mereu să sufere, mai ales după ce au venit şi copiii ăştia. Ar fi făcut şi şapte, îmi spune câteodată, dar nu cu mine, eu n-ar fi trebuit să am nici unul; i se pare ciudat că reuşesc să am grijă de mine, că nu mă împiedic pe stradă, că nu mă calcă o maşină, că nimeresc să mă aşez pe un scaun; tu, zice, ai două mâini stângi în tot ceea ce faci şi gândeşti, e oribil să te privească cineva, ai mereu senzaţia dezastrului iminent. Şi adevărul-adevărat e că mă împiedic adesea pe stradă, ba şi prin casă, de poate obiectele astea potrivnice care apar unde nici cu gândul nu gândeşti. Scumpadeeadragadeea are perfectă dreptate, fireşte n-aş

recunoaşte-o vreodată, prefer să-mi cer mereu scuze şi să suport fără crâcnire săpuneala copiilor. „Nu vezi că eşti mai neajutorat ca ei?" mă-ntreabă ea, şi eu văd, dar ce folos, acum tot nu se mai poate schimba nimic. Cu atât mai mult cu cât noiembrie ăsta... Eram tocmai pe cale să încerc ceva, să pun puţină ordine, nu ştiu... poate în trecut, da, în trecut, pentru că e singurul lucru pe care îl cunosc cu adevărat, care ar putea avea semnificaţie şi importanţă.

„Acum ce mai scrii, că nu mai spune nimeni nimic! Sau te-a uitat Dumnezeu cu creionul pe hârtie?" şi Scumpadeeadragadeea lasă iar andrelele. Ar trebui să mă uit mai des la ea, are cute multe în jurul ochilor şi faţa i s-a subţiat, da, ar trebui să mă uit mai des la ea, într-o bună zi s-ar putea să nici nu o mai recunosc. „Acum scriu nişte lucruri care s-au petrecut mai înainte", mormăi eu în chip de răspuns, dar nu mă opresc din scris. „Ce fel de text o mai fi şi ăsta, aşa nu se mai termină niciodată!..." „Ba să-l termine, să-l termine! Şi exact atât cât e nevoie pentru blugi şi bicicletă", mă prinde de mână Celmaimijlociu.

Sunt iarăşi pe cale să cad într-o capcană. Mi-am spus că o să mă străduiesc să nu reflectez la nimic, să scriu numai ce se aude, şi asta cu aerul foarte serios că nu aud nimic. Dar, din când în când, mi-e imposibil. Un alt text, paralel cu acesta, ar trebui să cuprindă, pesemne, independente şi într-o perfectă coerenţă, un număr cât mai mare din reflecţiile ce se pot face pe marginea a ceea ce scriu. E limpede că, în acest moment, am intrat peste el, şi gaura între cele două planuri se măreşte necontenit, ameninţător, riscând să le topească unul în celălalt. Nu mă las furat până la capăt, dar nu-mi pot stăpâni nici exasperarea la gândul că, aşa, efectiv nu se mai termină niciodată.

„Nue, face Celmaimijlociu, spune-i cretinului ăluia de moştenitor al prostiei tale cu drepturi exclusive să lase pe doi, că e seară pentru tineret!" şi se repede dincolo, la televizor, iar Scumpadeeadragadeea: „Azi dimineaţă erau 7 grade în camera aia, cum poţi să-i laşi? Terminaţi odată cu televizorul ăla!" şi iar tricotează, oftând regulat, ca şi cum oftatul ar intra în textura complicată a fularului pe care îl încheie. „Spune-le şi tu ceva, de azi dimineaţă nu ai scos decât două sau trei vorbe, ce fel de duminică o mai fi şi asta!", şi eu iar nu spun nimic, scriu mai departe.

Când eram mic, începusem să merg la şcoală, aveam o caligrafie imposibilă, dar ce spun eu, nici acum nu e mai grozavă. Pesemne de-acolo mi s-a tras asta cu scrisul. Pe urmă, am observat că nevoia mea de caligrafie nu era, de fapt, altceva decât imposibilitatea de a transcrie ceea ce se spune şi se întâmpla; imperfecţiunea avea rădăcini mult mai adânci decât simpla mişcare a degetelor sau poziţia proastă a peniţei. Când mi-am dat seama m-a apucat groaza, şi de-atunci mă tot întreb de ce această nepotrivire esenţială trebuia să mă aleagă tocmai pe mine. „De ce tocmai pe mine? zice Scumpadeeadragadeea, de astă-dată fără să mai lase andrelele, de ce tocmai pe mine a trebuit să mă aleagă soarta... de ce nu te-am repezit de la

început, să nu apuci să te atingi de mine!" „Dar asta ai şi făcut, m-ai repezit, şi eu am plecat plângând... parcă nu mai ţii minte?" şi mă opresc acum din scris, pentru că pasajul ăsta îl ştiu foarte bine. „Şi eu atunci te-am îmbrăţişat şi pe urmă...a ieşit toată aiureala asta... Cine ar fi crezut că o să plângi, nu mai plânsese nimeni pentru mine... Eşti un monstru, asta eşti!" Nu mai spun că iar plânge, pentru că e duminică, şi dacă iar plânge, ce duminică o să mai fie şi asta? Pe urmă: „Toate cadourile tale... n-am nimic al meu din ele... Mi-ai luat întotdeauna discurile şi cărţile care îţi plac ţie!" „Sunt prea frumoase, era păcat să nu le descoperi..." şi încep din nou să scriu, pentru că de-aici înainte poate fi interesant. „Dar ceva al meu... al meu... al meu, şi se bate cu andreaua în piept, niciodată, niciodată!"

Cum ar arăta, oare, toate astea dacă, într-adevăr, nu m-ar fi cunoscut? Eu poate neîncurajat de delicateţea ei, de felul în care îmi cultivă până la urmă micile infirmităţi, eu obligat să fiu un om întreg, cenuşiu, zdravăn şi atât de sănătos, hârşit de toate ponoasele binefăcătoare ale lumii dinafară, de care ea m-a ferit, lăsându-mă în voia mea, să mă port firesc, cum îmi vine, adică aproape iresponsabil; eu trăind alături de vreo altă femeie, frumoasă sau urâtă, ce mai contează, preocupat de hainele mele, ale ei, ale copiilor, aşa cum trebuie, de şcoala lor, de vreo slujbă anodină şi de avansări, de intrigi şi cine mai ştie câte încă; eu, un personaj valabil, cu cât mai puţin timp pentru mine, pentru scrisul ăsta infect pe care şi aşa nimeni nu-l citeşte, parcă ar şti toţii că am o caligrafie practic ilizibilă.

Dar parcă ceilalţi? Fiecare a avut cel puţin o dată posibilitatea să fie altceva, nu, altcineva e

Continuare în pag 10 ▶

▶ *Urmare din pag 9*

mult spus, pentru cei mai mulţi dintre ei, dar, în fond, ce drept am tocmai eu să vorbesc, eu care de fapt nu sunt, şi mi se aduce aminte de zeci de ori pe zi această constatare pe care Scumpadeeadragadeea a sintetizat-o într-un nume! Ce stupid pasaj, va trebui să-l tai, şi, de fapt, îl şi consider tăiat chiar din acest moment! E oare imposibil să evit tentaţia de a scrie exact ce nu trebuie? M-am tot întrebat lucrul ăsta şi Celmaimare mi-a spus odată că, cu scrisul meu, e ca şi cu previziunile meteorologice: ca să iasă cam ca ceva, ar trebui să scriu exact invers, dacă tot sunt aşa de nemulţumit.

Scumpadeeadragadeea moţăie pe andrele, e un moment bun în care aş putea să scriu dimineaţa. Toată ziua m-am codit să scriu dimineaţa asta, era aşa de îngrozitor de concretă, aproape materială, ostilă ca toate lucrurile consistente, încât mi se părea că ar fi mai uşor poate să o desenez. Dar cu desenul, ca şi cu caligrafia, am avut întotdeauna probleme. Am încercat, totuşi, şi a ieşit ca un fel de pară. Perele pe care le mâncam în copilărie, culese de sub un pom, în grădina bunicilor, acolo, departe, atât de departe în timp, în oraşul din Nord. Perele alea căzute, galbene, cu mici puncte cafenii, unele moi, mălăieţe, dulci, aproape fără nici un gust. Dimineaţa asta ca o pară nu-mi mai spune nimic, în toată concreteţea ei. Ar trebui poate să încerc să-i recuperez textul imposibil, făcut din toate obişnuinţele duminicale, cu coada la baie, după ce am reuşit, în fine, odată trezit, să alung gândul sinuciderii, al inutilităţii totale, alarmant în primele zece minute după somn, şi atât de optimizant pe urmă, încrezător în iremediabilul mizeriei zilnice, a tot ceea ce va urma, a tot ceea ce urmează de-atunci şi până la punctul care se pune după această frază.

Mai bine altceva: tot se uită copiii la televizor unde se dă, pentru a treia oară, în premieră pe ţară, un film american vechi de treizeci de ani, cu titlul schimbat, tot moţăie Scumpadeeadragadeea în fotoliu, aş putea să încerc să scriu ziua când am împlinit zece ani. M-am gândit la asta, locuiam atunci la Craiova, într-o casă veche, bunicul murise de două săptămâni, acolo, în oraşul din Nord. Totul se întâmpla, într-un fel, cam ca şi cu textul meu de acum. Mă pregătisem pentru ziua în care aveam să împlinesc zece ani ca şi pentru textul ăsta imposibil, al dimineţii de azi, să zicem. Dar moartea bunicului, ca şi noiembrie ăsta, ca un cuţit în spate, îmi deturnase fiinţa, adică scrisul, în alt text. Ce descoperire: eram, aşadar, la fel, incapabil de orice evoluţie. Seara, abia reuşisem să adorm, a doua zi m-am trezit înaintea tuturor, n-aş fi suportat să rezist fără anestezie la tot supliciul celor care aveau să mă felicite, să-mi ofere daruri, să-mi cânte. M-am trezit şi am avut aproape o jumătate de oră liberă, aşa cum am şi acum, duminică dimineaţa, alungând ideea sinuciderii şi făcându-mi din ea cel mai drag scut pentru aglomerarea vertiginoasă de amănunte ale zilei care urmează. Un scut viu, aproape din carne, care creşte odată cu mine. Atunci mă gândeam la moartea bunicului, prima moarte care îmi apărea ca un text vrăjmaş, scris parcă anume ca să-mi tulbure coerenţa caligrafiei aproape ilizibile în care aveam să împlinesc zece ani. După supliciu – fratele meu mijlociu îmi dăruise un timbru triunghiular, am sărit pentru prima dată patru trepte, încălţat cu nişte pantofi noi, roşii – am mers la film. **Kociubei**, un film sovietic, cu un erou din marele război pentru apărarea patriei. La prânz am primit picior şi

capul, acum n-aş mai vrea pentru nimic în lume cap de pasăre, dar atunci era mare bătaie pe el. De obicei, ca orice lucru dorit, îl căpăta fratele meu cel mai mare. Dar, şi timbrul triunghiular **Companie de Mozambique,** şi filmul **Kociubei** – eroul avea cartuşiere încrucişate pe piept şi purta căciulă înaltă şi blană, chiar şi în scenele care se petreceau în plină vară –, piciorul de pui şi capul, pe care îl tăiasem în două sub privirile invidios–admirative ale celorlalţi, cele patru trepte sărite, pantofii roşii şi ceasul „Pobeda" cu ace fosforescente, toate aveau gustul textului cu moartea bunicului, textul care mi-a răpit împlinirea celor zece ani. Sfârşit de-atunci, ce comedie, ce cauzalitate oribil întoarsă, ce amendament la spiritul meu firesc de proprietate asupra descrierii dimineţii de azi!

„Prostii! face Celmaimare. Nu te-ai prins cum erau alea îmbrăcate? E un film vechi, ce premieră pe ţară!" „Negrul ăla juca totuşi bine, trebuia să vezi, Nue, n-a fost chiar aşa de slab, dar nici prea mişto!" „N-auzi că Nue l-a văzut? Pe vremea lui îi zicea **Un cartof, doi cartofi**, cel puţin aşa spune, dar cu ăsta nu poţi fi sigur niciodată". „Lasă casetofonul, zice Scumpadeeadragadeea trezită din somn, ştii că îl enervează Melanie!" Eu aş vrea să mai fug puţin, să încerc să descopăr ce era atât de important în desfăşurarea zilei când împlinisem zece ani. O zi însorită, altfel greu de spus, în octombrie. Caldă. Cu praf. Textul morţii bunicului – începusem să fiu conştient de el, să pricep ce înseamnă o altă poveste decât cea în curs. Cred că atunci, pentru prima dată, a început să-mi fie efectiv frică. Nu frică de ceva anume, de durere sau de vreo pedeapsă. Poate frică de ceilalţi, de celălalt, în general, de faptul că mai există întotdeauna încă ceva. Şi se opune.

„Dar noi la masă nu mai mergem azi?" „Nu, spun eu şi, dintr-o dată, nici nu mai scriu. Acum vine altceva!" „Asocierea frigului cu întunericul e într-adevăr o operă măreaţă", citează Celmaimare din cartea primită de mine, ani în urmă, cu dedicaţie de la un poet. „Lasă alea, nu-s de tine!" face Scumpadeeadragadeea şi-i smulge cartea. „De ce? E foarte instructiv. Decât că nu e sută la sută consecvent: lumina se stinge dimineaţa şi la prânz, când nu e întuneric, în schimb căldura nu se dă când afară e frig. Uite Nue, asta ar fi bună să o scrii în terfeloagele tale!" Terfeloagele mele: parcă văd că nu iese decât o poveste de 14 pagini. „Lasă-l dracului în pace, să facă aşa cum ştie... Ce, vrei să-mi lase blugii fără craci? se repede Celmaimijlociu. Şi, pe urmă, versurile alea au fost scrise pe vremea Odiosului, nu se referă la acum!" „Ba bine că nu, bombăne Celmaimare. Vezi tu vreo diferenţă? Anul trecut, de Crăciun, ne-am luat raţia de libertate, sper că anul ăsta să iasă şi ei cu ceva mai consistent..." „Ei, ce facem, mâncăm? reia Celmaimijlociu. Eu mă duc la bucătărie, treaba voastră!" „Nu, zic eu. Acum urmează soba". Şi ne aşezăm cu toţii, în jurul ei. Se tace. Ce cald! E bine.

„Când o să fiu mare mă fac actor. N-am treabă!" începe Celmaimijlociu. „Eu... eu mă fac scriitor... ca Nue!" şi Celmaimare se strâmbă teribil, dar serios şi atât de aproape de mine încât mi se face frică. Scumpadeeadragadeea îl ia de mână şi, bineînţeles, începe să plângă, învinsă, încet. „Eu... eu... se aude de departe. Eu mă fac ceva unde e întotdeauna foarte cald... ca acuma... Nue, ai dat tu drumul la sobă? E bine, e cald... Nue, n-o să mai spun niciodată vara..." Scumpadeeadragadeea a sărit din fotoliu, deschide uşa, şi tu, tu, cu soba ta albă, n-ai văzut că nu e aici? Copilul ăsta arde, e bolnav... De azi dimineaţă s-a tot plâns de frig". Celmaimic arde, are obrajii roşii, e tot transpirat.

Noiembrie ca un cuţit în spate.

Textul bunicului nu mă iartă.

O să-l pierdem pe Celmaimic. Va fi peste o lună, după o lună de spital.

Caligrafia asta ilizibilă.

New York, 1994

ARIERGARDĂ ŞI PSEUDOAVANGARDĂ

de FLORIN MIHĂESCU

În preajma marilor schimbări de cicluri cosmice şi/sau istorice se petrec nu numai lucruri contradictorii, oarecum fireşti în orice devenire, dar şi rupturi şi răsturnări care, dacă nu sunt întotdeauna aparente, nu sunt mai puţin reale. Căci, deşi lumea pare să evolueze pe orizontala progresului material, mersul ei spiritual este descendent, parcurgând o spirală cu treceri mai mult sau mai puţin bruşte de pe o spiră pe alta inferioară, putând să dea naştere la seisme pentru mulţi inexplicabile. De multe ori o cădere este urmată de ridicări parţiale care, pe termen scurt, pot părea progrese, dar pe termen lung se dovedesc a fi catabaze ireversibile. Şi chiar dacă astfel de seisme sunt deocamdată circumscrise în timp şi în spaţiu, ele nu se resimt mai puţin în toată lumea. Continuitatea ţesutului cosmic face ca orice atingere să se propage până la marginile universului vizibil şi invizibil, ca tremurul provocat de o insectă prinsă în plasa unui păianjen.

De această natură şi configuraţie par să fie fenomenele care afectează lumea modernă la acest ceas târziu al istoriei, chiar dacă nu ultim. Răsfrângând observaţiile noastre în domeniul spiritului şi al culturii, constatăm că apar mişcări, curente, oameni şi cărţi care par să deschidă orizonturi noi gândirii, literelor şi artei când, în realitate, ele reiau vechi idei şi concepte în ambalaje mai ispititoare şi mai şocante pentru gustul tocit şi blazat al contemporanilor sau deschid, într-adevăr, căi noi, dar pe pante coborâtoare, pe spire tot mai apropiate de tenebrele exterioare. Ele îşi închipuie că înaintează spre centru când în realitate merg spre orizonturile crepusculare ale lumii sublunare, cu ale cărei spire îngheţate se confundă la limită, într-o coincidenţă oppositorum catastrofică.

Toate aceste mişcări se socotesc a fi în **avangarda progresului** gândirii şi artei, când în realitate ele sunt o **pseudoavangardă** care premerge bătăliilor finale. Multe par luminoase şi fierbinţi unor observatori prinşi în vârtejul lor, dar curg propriu-zis spre centrul rece al maelstromului. Ele anunţă, fără să aibă de multe ori aerul, vremea marilor furtuni şi a marilor incendii, în care vor cădea crezând că zboară. Din euforia unor victorii parţiale, din îmbătarea cu spuma unor gânduri şi imagini lipsite de consistenţă, toate acestea curente sau doar persoanele care le reprezintă privesc cu îngăduinţă, dacă nu chiar cu dispreţ, la cei puţini care, izolaţi sau în cercuri mici, mai duc o **luptă de ariergardă a tradiţiei** pentru păstrarea şi salvarea a ceea ce a fost cândva sacru. Şi tocmai pentru că ţin la acest tezaur, ei, cei puţini, sunt priviţi ca **diletanţi** (deşi **dilectio** înseamnă **a iubi**) şi sunt marginalizaţi când în realitate prin ei are loc o remanifestare a centrului fără de care forţele centrifuge ar pulveriza lumea.

Pe de altă parte, ca o consecinţă a mersului descendent al ciclului, este evident că această epocă de sfârşit de secol şi de mileniu poate fi caracterizată şi subsumată de **aspiritualitate** care este în fond o **pseudo spiritualitate** cu tendinţa de a deveni tot mai mult o **contra spiritualitate,** având drept consecinţă desacralizarea lumii şi deci izolarea ei de centru.

Două par să fie în general curentele sub care e mascată (prodeo larvatus) mai mult sau mai puţin această aspiritualitate, forme numai în aparenţă opuse, dar lucrând conştient sau inconştient în aceeaşi direcţie, la disoluţia tradiţiei: **neoscientismul** şi **neospiritualismul**.

Neoscientismul preia şi continuă scientismul şi încrederea autosuficientă în progresul material din secolul XIX, dar în forme mai elaborate şi deci mai periculoase. Dacă vechiul scientism mecanicist era compactant şi rigid, urmaşul lui contemporan pleacă de la teorii mult mai subtile şi mai înşelătoare, cu aparenţă de largă deschidere intelectuală. Astfel, raţionalismul îngust a fost înlocuit cu o raţionalitate mai suplă, mai relativistă şi probabilistă care contribuie, fără să-şi dea seama, la disoluţia lumii fizice pe care tocmai vrea s-o fundamenteze. Progresele tehnologice şi economice atât de parţiale şi ademenitoare camuflează acest pericol dizolvant al gândirii scientiste. Iar în plan economic-social, triumful forţelor democratice ascunde sub înfăţişare tentantă a neoliberalismului pericolul tot mai ameninţător al haosului. Scăpată de sub teroarea cruntă a totalitarismelor, omenirea este pândită acum de „tirania" libertăţii şi permisivităţii.

În afara fluxului ştiinţific propriu zis, **neoateismul** şi **agnosticismul** contemporan se ascund sub etichete incitante şi aparent deschizătoare de drumuri: noile teorii astrofizice şi microfizice, teoria inconştientului colectiv şi a imaginarului creator ş.a. În domeniul cosmologic teoriile macro şi microfizicii par să aducă confirmări cosmogoniilor religioase, confirmări de care acestea nu au **de altfel** nevoie (Big-Bang, Black Hole etc), încercând uneori imposibile sinteze ştiinţifico-religioase, în realitate încercări sincretice artificiale de care se lasă ispitiţi chiar unii oameni ai bisericii. Bazele vieţii însăşi sunt subminate de **neoevoluţionismul** contemporan şi de microteoriile celulare care ameninţă echilibrul speciilor prin manipulări genetice.

Pe de altă parte teoriile imaginarului, care încearcă să edifice în ultimele decenii confuze antropologii, nu fac decât să înlocuiască dominaţia mentalului prin cea a imaginarului care, departe de a deschide căi spre simbolic şi spiritual, dau frâu liber subtilului demonic, populând universul sufletesc cu fantasme şi vedenii şi eliberând astfel puterile inferioare.

Toate aceste teorii, concepţii, curente, discipline, şi altele pe care nu le-am numit, dar care sunt **ejusdem farinae,** ilustrează **neoscientismul** şi **aspiritualitatea** contemporane. Ele se vor situate în avangarda gândirii şi culturii umane, dar nu sunt în realitate decât avangarda forţelor apocaliptice.

Celălalt mare pericol al lumii moderne îl constituie, aşa cum am spus, **neospiritualismul contemporan** ce se prezintă şi mai haotic şi mai dizolvant decât neoscientismul, deşi aparent se situează la antipodul lui. Unele forme ale neospiritualismului derivă din sectele creştine neoprotestante, altele provin din devieri şi degenerări ale spiritualismului din secolul XIX, dublate în veacul nostru de noile secte orientaliste, mai ales budiste şi hinduiste, mai rar musulmane.

Sectele neoprotestante s-au înmulţit în special în America, de unde migrează acum în Europa, luând forme tot mai aberante şi mai agresive, animate şi de temerile milenariste şi apocaliptice. Apetitul de prozelitism al acestor secte şi puterea lor financiară le fac să prolifereze ca noi erezii ale mileniului, de data aceasta venind din Occident către Orient.

Şi mai atrăgătoare par să fie, mai ales pentru tineretul contemporan debusolat şi plin de angoase, mişcările şi curentele ocultiste care exploatează aprehensiunile eschatologice ale omului modern, ca şi nevoia lui de senzaţional şi enigmatic. Spiritismul, o formă cvasimaterialistă a supravieţuirii sufletului, combinat cu false idei incarnaţioniste, exploatează până la psihoză credulitatea, ignoranţa şi nevoia de perpetuare a omului modern. Teozofia (Blavatski, Besant, Krishnamurti)), bazată pe un sincretism confuz creştino – hinduist, a pătruns până în unele cercuri intelectuale. În sfârşit, ocultismul, acumulând curente heterogene şi heterodoxe, amestecă într-un conglomerat incredibil, mergând uneori până la ridicol, idei scientiste cu reziduuri tradiţionale şi fenomene paranormale (Levi, Shuré, Pappus, Steiner). La aceste curente clasice s-au adăugat în secolul XX influenţele unor secte neobudiste şi neohinduiste care banalizează, până la a deveni o modă, anumite tehnici de meditaţie (yoga zen).

La toate aceste ar trebui adăugată şi utilizarea unor ştiinţe tradiţionale prost înţelese ca **astrologia** şi **alchimia,** prima folosită în scopuri derizorii de divinaţie şi magie, iar a doua în practici psihanalitice sau subtile speculaţii neorenascentiste. Nu vrem desigur să intrăm în domeniul foarte special al artei şi literaturii, dar marea majoritate a curentelor nonfigurative, alegorice, structuraliste, ale absurdului şi grotescului, supra şi infrarealiste, fantastice şi post-moderne, deşi denunţă în genere lumea actuală, nu contribuie mai puţin la degenerare şi confuzie din lipsă de orizont şi viziune spirituală, prin orgoliu nemăsurat şi demonism ascuns.

În definitiv, atât curentele neoscientiste cât şi cele neospiritualiste par să-şi găsească astăzi o integrare sincretică în mişcarea **New Age** care, învăluindu-se într-o terminologie „holistă", aparent ştiinţifică, şi extinzându-se la domenii paranormale şi pseudospirituale, vrea să devină acea ştiinţă universală, parodie a cosmologiei tradiţionale, dacă nu chiar a unei vagi metafizici à rebours (Tac of Physics).

În cele din urmă, toate aceste mişcări, curente, ideologii cu care aşa-zisul progres al civilizaţiei materialiste inundă lumea contemporană, ajutate de disoluţia morală, mai ales erotică, de droguri şi violenţă, ca şi de falşii profeţi ai unei pseudoavangarde intelectuale, sunt ca o nouă năvălire a barbarilor care nu va mai da o altă vitalitate lumii, ci o va desfigura ameninţând-o să se prăbuşească înainte de vreme într-un caput mortuum sinistru.

*

Ca o reacţie la toate aceste maree dizolvante de sfârşit de ciclu şi ca o necesitate de revenire spre originar şi spre o spiritualitate salvatoare, a apărut, la începutul aceluiaşi secol XX, şi un curent tradiţional autentic, reprezentat printr-un mare gânditor francez: René Guenon, şi prin continuatorii săi: Evola (Italia), Schuon (Elveţia), Coomaraswamy (America), V. Lovinescu (România) etc. Această gândire, ca remanifestare a vechilor centre spirituale ale lumii, reînvie tradiţia unanim cunoscută în toate marile civilizaţii orientale şi în civilizaţia europeană medievală apuseană şi răsăriteană sub diferite nume ca **sanathana dharma, philosophia perrenis, predania** etc. Plecând dintr-o tradiţie primordială de origine non-umană şi afirmând unitatea transcendentă a tuturor religiilor, doctrinele tradiţionale îşi au temeiul într-un principiu spiritual transcendent, care s-a manifestat în lume de-a lungul vremii sub diferite forme prin trimişi (**avatara**), întemeietori de religii şi tradiţii specifice unei anumite arii istorico-geografice. Aceste tradiţii s-au continuat sub forme esoterice şi iniţiatice dând omului posibilitatea eliberării şi a identificării supreme cu Principiul, ca şi sub forme exoterice mai ales religioase, personaliste care prin dogmă morală şi ritual dau posibilitatea mântuirii sufletului omenesc.

În această expresie contemporană gândirea tradiţională constituie, dacă nu singurul, atunci cel mai important ghid spiritual pentru omul modern, dezvăluindu-i căile posibile de urmat pentru atingerea Parusiei. Deşi accesibilă în toate arcanele ei mai ales unei elite intelectuale autentice această gândire poate radia influenţe benefice şi asupra omului obişnuit, dându-i posibilitatea unei cunoaşteri interioare a doctrinelor, unei înţelegeri simbolice a textelor sacre şi a existenţei unei trăiri a sensului iniţiatic şi contemplativ, contribuind astfel la resacralizarea vieţii umane.

Cu ANDREI PLEȘU despre

INTELECTUALII ROMÂNI

– Domnule Andrei Pleşu, care este experienţa dumneavoastră personală în contactul cu Europa? În ce perioadă a formării dumneavoastră intelectuale aţi cunoscut prin experienţă directă, non-livrescă, o ţară europeană? Ce importanţă a avut acest prim contact pentru evoluţia dumneavoastră spirituală?

– Primul meu contact cu vestul Europei a fost în 1969, când eram încă student. Era atunci un moment de destindere, după cum vă amintiţi, şi treizeci de studenţi români de la Academia de Arte Frumoase au fost invitaţi în Germania, Federală pe atunci, pentru două săptămâni, la un program de studii. Am avut şansa să fiu printre cei treizeci şi să iau un prim contact cu Germania Federală. Eram la vârsta şi într-un moment al vieţii când aveam toate papilele deschise. N-am recepţionat, la acest prim contact, din Europa în varianta ei apuseană, decât **miracolul** ei. A fost o întâlnire euforică, în care totul îmi plăcea. Totul. Dacă primul contact este scurt, e inevitabil să fie aşa. Dacă primul contact este lung, vine un moment, cam după două luni, când încep problemele. Dar la primul contact a fost stupoarea belşugului, stupoarea mijloacelor, un amestec de patos turistic şi de gândire utopică despre un paradis care, iată, există şi pe care ştiam că noi n-o să-l avem niciodată. A fost o experienţă complet pozitivă, fără nici o fisură. Face parte dintr-o anumită experienţă răsăriteană a Europei tipul acesta de euforie, sau în orice caz a făcut parte. Europa era locul tuturor ispitelor şi al tuturor reuşitelor. Cine venea de acolo şi ne spunea că au şi ei probleme sau cutare lucru nu merge bine mi se părea comunist irespirabil şi un om fără experienţă istorică. „Să vezi la noi cum e, ce te mai plângi tu de toate minunăţiile de acolo!..."

După ce m-am întors acasă, după cele două săptămâni, aveam organizată cu părinţii mei o vizită în Polonia, Cehia, Ungaria, cu maşina. Interesant că euforia întâlnirii cu Germania s-a prelungit şi asupra acestor trei ţări. Mi s-a părut că şi ele sunt aproape la fel de bine, n-am avut senzaţia că am revenit în lagărul comunist. Lucrul acesta spune ceva despre faptul că acolo nu era chiar aşa de rău ca la noi, deşi nici la noi atuncea nu era chiar aşa de rău. În orice caz, culoarea acestei prime experienţe a fost roz şi ea mi s-a părut fără fisură. A avut o importanţă stimulatoare, mi-am spus atunci că trebuie să fac imposibilul ca să am ocazia unui contact mai lung.

– Dar contactele următoare au avut aceeaşi culoare şi aceeaşi importanţă? Aţi avut răgazul nu numai să recepţionaţi cu toate simţurile în alertă Europa, ci să observaţi şi cum vă recepţionează Europa pe dumneavoastră? Cum vă privesc beneficiarii civilizaţiei paradisiace?

– Contactele următoare au avut o importanţă mult mai mare, dar au fost mult mai dificile. A doua oară când am plecat în vest a fost în '75, deci după şase ani, cu o bursă Humboldt. Domnul Noica mi-a făcut rost de formularele pentru bursă, le-am completat, le-am trimis şi am uitat de ele. Mi-a venit răspunsul pozitiv, iar pe urmă au durat doi ani formalităţile de paşaport. Însă am avut noroc, am reuşit să ajung acolo. La Bonn. Contactul acesta a fost complet diferit. Am stat un an şi jumătate. Am început cu aceeaşi euforie. Am fost mai întâi la Passau – un oraş în sud, mic, catolic, superb, unde urmam **Goetheinstitut**, îmi perfecţionam limba germană. Îmi aduc aminte că iarăşi am avut în primele zile euforia belşugului şi a diversităţii; am avut chiar un fel de reacţie alergică. Am intrat într-un magazin alimentar să-mi cumpăr nişte mezeluri şi înăuntru era atâta diversitate încât am început să râd singur şi am plecat stingherit, fără să cumpăr nimic, cu mâna la gură ca ţăranii, pentru că mi se păruse că e ridicol de frumos acolo şi eu nu sunt pregătit pentru asta. Aveam întrebări cretine, intram în magazinele de pâine şi întrebam dacă au pâine, învăţat ca la noi, unde trebuia să întrebi, nu era sigur că magazinele de pâine chiar au pâine. Acolo aveau treizeci de feluri de pâine. Va trebui să analizez odată „vulgaritatea" aceasta. Pentru mulţi oameni din est, chiar pentru oamenii cultivaţi, Europa era locul unde se găseau lucruri, unde problema subzistenţei era rezolvată, unde normalitatea era chiar realizată. Eu cred că multe din fugile şi plecările din ţară, ambalate de obicei ideologic: „Vreau să fiu liber!, Vreau să călătoresc!, Vreau ca copiii mei să crească în altă lume!", aveau ca motivaţie reală, oricât ar fi de tristă observaţia aceasta, dorinţa de brânză, de bere, de salam, de şuncă, de linişte. M-am întâlnit cu un fel de rudă care fugise la Paris de mulţi ani, m-a invitat la o bere şi mi-a spus: „Dragă, ştii ce e grozav aici? Că ceri o bere şi chiar ţi-aduce o bere!" Această elementară satisfacţie a atârnat mult mai greu în decizia multor oameni care au plecat. Eu nu i-aş judeca pentru asta, mi se pare o nevoie până la urmă foarte omenească. Îi judec pentru că nu şi-o asumă şi pentru că după aceasta au devenit un fel de eroi morali, care, spre deosebire de cei rămaşi acasă, n-au înţeles să se compromită şi au făcut o opţiune verticală. Iar cei de aici sunt cei care au înţeles să cadă la învoială. Nu e mai puţin adevărat că şi cei de aici nu au avut întotdeauna motivaţii pure pentru a rămâne. La mulţi a lucrat fie laşitate, fie teama de a începe de la capăt. În orice caz, e o problemă complicată.

Mi-aduc aminte că în prima zi când am ajuns la Bonn, venind de la Passau, la facultate m-au întâmpinat studenţii de acolo cu liste de semnături, pentru că era prea scumpă cantina studenţească. Era ridicol, de ieftină, şi se scumpise în realitate cu cinci pfennigi. Am ţinut atunci un discurs care li s-a părut extrem de reacţionar, şi prin care am ratat toate contactele cu studenţii de vârsta mea, fiindcă toţi erau de stânga, toţi erau angajaţi, toţi luptau pentru ceva, iar mie mi se părea că nu e nimic pentru care să lupţi şi că neliniştea lor este ridicolă. L-am şi întrebat pe unul: „Domnule, de ce lupţi aşa de intens când tot ce e de obţinut aţi obţinut?". Iar el mi-a spus: „Pentru că nici noi nu suntem fericiţi. Să nu-ţi imaginezi că suntem fericiţi". I-am răspuns: „Domnule, fericirea nu e o problemă de stat. Fericirea e treaba dumitale. Statul trebuie să-ţi asigure mâncare, acoperiş, tramvai, curent electric, nu se ocupă de sufletul dumitale." Dialogul era însă imposibil.

– Vă mai amintiţi unele întâmplări pe care le consideraţi caracteristice pentru felul în care ne privesc ceilalţi, cei din vest, pe noi, cei din est?

– Două lucruri am constatat în plan anecdotic dar, cred semnificativ, la acest al doilea contact al meu cu Occidentul. Unul: în ţară eu ţineam un jurnal, pe care l-am continuat acolo. La mult timp după asta, anul trecut, uitându-mă la aceste jurnale, am constatat că jurnalul ţinut în Germania era din punct de vedere stilistic, ideatic, din toate punctele de vedere, un regres. Ce scrisesem înainte de a pleca în Germania era mult mai bun, mai matur, mai bine formulat, decât ce scrisesem în jurnalul din Germania. Eram căzut la un nivel de inferioritate ce mi s-a părut curios acuma, când am descoperit asta. Şi pot să înţeleg că ajungând acolo şi confruntându-mă cu lumea aceea şi recuperând brusc toate complexele pe care le aveam – de marginalitate, de nesiguranţă (eram într-o lun competitivă, instalată, prestigioasă, iar eu nu ştiam cum pot fi recepţionat în această lume) – toate acestea m-au imbecilizat uşor. Mai era şi limba care îţi punea probleme. Eram de cinci ori mai prost în germană decât în româneşte. Experienţa de a fi prost, de a nu fi capabil să comunici tot ce ai de comunicat, de a te exprima rudimentar pentru că nu ai mijlocul limbii, de a fi mereu într-o poziţie de inferioritate, fie şi numai din această cauză, mi-a creat o reală regresie mentală. Anul acela şi jumătate am fost, cred, mai prost ca niciodată. Niciodată în viaţa mea n-am fost aşa de ne-inteligent.

– Cred că în anul acela aţi pregătit una din cărţile dumneavoastră fundamentale **Pitoresc şi melancolie.**

– Am cules material pentru ea, am scris o bună parte din ea, dar am făcut-o pe un fond de panică, cu dorinţa insomniacă aproape de a dovedi că totuşi sunt în rând cu lumea, că pot face ceva şi anume ceva prizabil.

A doua anecdotă pe care vreau s-o spun este că eu am fost repartizat la un profesor de acolo Era un profesor celebru în localitate, Lützeler, un istoric de artă bătrân. (S-a tradus şi în româneşte ceva din el, încă înainte de război). Eu m-am dus la el cu un discurs de tip rusesc. Când m-am aflat în faţa lui i-am spus, într-o germană la data aceea proastă: „Domnule profesor, noi, cei din est, când călătorim parcă avem cancer, avem adică senzaţia că e ultima dată; călătorim cu moartea în suflet. Şi atunci ni se ridică o mie de probleme: vrem să vedem tot şi obosim, facem indigestie, nu vrem să scăpăm nimic, vrem să consumând tot. Eu am venit cu o temă aici, dar vreau să spun drept că aş dori să profit de anul acesta şi să mă ocup de toate temele posibile, aş putea să vă spun că vin cu dorinţa de a face liceul aici..." Profesorul m-a ascultat împietrit, nu se vedea nimic pe faţa lui, iar după aceea, cu un aer destul de stupefiat, m-a luat să-mi arate facultatea: „Uite, aicea e biblioteca de geografie, aicea e biblioteca de istorie, aicea – de chimie." Era foarte descumpănit, nu ştia ce vreau. Am aflat ulterior că a scris chiar o scrisoare la Fundaţie, spunând: „Pe cine mi-aţi trimis voi aici? Pe unul care n-a făcut liceul!" El a înţeles pur şi simplu că eu sunt în faza preuniversitară, iar el cu aşa ceva nu ştia să se descurce. M-a traumatizat extraordinar. N-am putut lucra cu el. Acolo totul era pe alte nivele. Mi-aduc aminte că îmi spunea: „V-aş recomanda un autor, care nu e rău deloc, deşi e englez; încercaţi să-l găsiţi şi o să vedeţi că

ȘI EUROPA (I)

merită; îl cheamă Gombrich." Întâmplător eu am debutat în '68 cu o recenzie la o carte de Gombrich, îl ştiam foarte bine. Dar el nu mă putea plasa nicăieri. Îşi imagina că îmi poate spune: „Există un autor, Shakespeare, n-ar fi rău să începeţi să-l citiţi..." Nu avea nici o reprezentare despre mine şi despre lumea din care veneam. Aceasta este o problemă a contactului unui estic cu Europa de vest: totala lipsă de comună măsură şi de reprezentări. Noi putem avea reprezentări, şi de obicei le avem hipertrofiate, despre universitarii din vest, dar ei n-au reprezentări despre noi, nu ştiu de unde să ne ia. Lucrul ăsta a adâncit criza mea de adaptare. Anul acela a fost pentru mine un an de singurătate absolută; erau zile când nu ieşeam din casă, mi se lipeau buzele, nu mai deschideam gura, mi se răsturnase ritmul normal: lucram noaptea şi dormeam ziua. Am trăit atunci în cea mai mare izolare din viaţa mea. Această experienţă a străinătăţii a fost una dominantă, traumatizantă, complexată şi cu senzaţia inadecvării. În plus, chiar şi partea de euforie materială pe care o trăisem prima oară am resimţit-o brusc ca pe ceva ameninţător. Eu sunt o natură de consumator, mie îmi plac lucrurile şi am simţit că dacă aş trăi în lumea aceea m-aş pierde, pentru că aş consuma. Tot. Contactul acesta a fost unul prost. Partea bună – şi cu asta ajung la o primă definiţie a Europei – a fost că, din banii de bursă am putut călători prin Europa. Am stat o lună la Londra, o lună în Spania, o lună în Italia, am trecut şi prin Olanda, am trecut şi prin Elveţia, am stat o lună şi la Paris. Atunci am realizat mult mai mult spiritul european umblând, decât atunci când am stat propriu-zis la Bonn. Atunci am avut un prim miros al Europei.

– Cum aţi defini spiritul Europei de atunci?

– Acest prim miros al Europei a fost ceva de ordinul **diversităţii** extraordinare. Ţin la această primă impresie, pentru că ea s-a atenuat tot mai mult. În anii '70 Europa era încă un mare spectacol al diversităţii. N-avea nici o asemănare Madridul cu Amsterdamul sau Londra cu Parisul; erau lucruri net diferite. În anii '80, Madridul nu mai era chiar aşa de diferit. Europa era brusc omogenizată. Iar eu spun că **această omogenizare e prima despărţire a Europei de ea însăşi.** Există un pericol de entropie în faptul acesta: există o Europă financiară, administrativă, tehnică, care a creat un sistem de unificare de tip tehnocrat, dar care prin aceasta contrazice o componentă esenţială a Europei, care este diversitatea într-un spaţiu mic. Asta e miraculos în Europa: că pe un continent mic a existat o proliferare de diversitate extraordinară şi că între Suedia şi Sicilia e o diferenţă imensă, la fel ca între China şi Anglia.

Deci Europa aşa cum am trăit-o în Spania era de un fel, Europa aşa cum am trăit-o în Anglia era de un alt fel, aşa cum am trăit-o la Paris era altfel; mereu altă Europă. Cred că Comunitatea Europeană, dacă nu va schimba criteriile şi nu va încerca să creeze **comunităţi în diversitate**, nu comunităţi omogene, va sfârşi în pură contabilitate.

– Puteţi compara experienţa dumneavoastră din anii '70 cu una recentă?

– Diversitatea pe care am cunoscut-o eu în anii '70 şi care mi se pare tipic europeană este pe cale de dispariţie, pentru că nu mai există un simbol cultural unificator al Europei, dincolo de tehnicile financiare. Când am fost mai recent la Strassbourg, prima oară în calitate oficială, la Parlamentul Europei, când am intrat în burta acelei instituţii vedeam pretutindeni numai lume celebră: mă întorceam la stânga – îl vedeam pe Genscher cu o cafea, la dreapta îl vedeam pe Felipe Gonzales – toată lumea bună, şi în plus mulţi, mulţi funcţionari. Cu câţiva am stat de vorbă, în rest i-am văzut cum stau în câte un colţ şi cum vorbesc între ei. Mi-au făcut o impresie proastă, de oameni care de fapt n-au anvergura necesară pentru o instituţie care are drept program unificarea Europei. Am plecat cu senzaţia că e un miracol că Europa funcţionează şi că Comunitatea Europeană funcţionează cu oameni aşa modeşti: nişte bieţi funcţionari, funcţionari publici mărunţi. Te aştepţi acolo să dai peste tot felul de Tituleşti, de Iorgi – dar tot ce-i mai plicticos în aparatul birocratic european acolo era. Nu numai că aceste persoane nu au imaginaţie, dar ele nu ştiu să facă decât bilanţuri, tranzacţii mărunte. Nimeni n-are acolo o viziune. E clar că lipseşte la ora asta o viziune a Europei, a ce poate să fie şi ce trebuie să devină Europa. Diversitatea aceasta o văd inclusă în chiar numele de „Europa", pentru că există o etimilogie a cuvântului care o desemnează drept „cea cu ochii larg deschişi, cea cu ochii mari".

– Aceasta este una dintre etimologii. Alta o desemnează drept „ţara dinspre apus, ţinutul întunericului".

– Etimologia adoptată de mine accentuează deschiderea. Europa a absorbit aici cultură de peste tot. În Europa există catedre de indianistică, de orientalistică... Chiar şi problema **integrării** e o problemă strict europeană. Şi ideea **unităţii europene** e tipic europeană.

– Ce altă trăsătură mai consideraţi a defini spiritualitatea europeană?

– O trăsătură specifică Europei este un anumit fel de a înţelege timpul. Cultura europeană e singura cultură din lume care trăieşte într-o extraordinară intimitate cu timpul, cu istoria, cu progresul, cu tot ce înseamnă acceleraţia în timp, cu toate avantajele şi dezavantajele acestui prea mult comerţ cu temporalitatea. În Orient, timpul e ceva aproximativ. Aici timpul e o componentă zilnică a vieţii, ceea ce dă o anumită specificitate şi un întreg spectru de consecinţe. Dar asta e o altă problemă.

– Credeţi că omogenizarea care ameninţă astăzi Europa este una a civilizaţiei sau una a culturii?

– Este şi a culturii. Există la această oră standarde europene care trebuie respectate. Azi devine puţin important dacă studiezi la Berlin sau studiezi la Lyon. Sigur că există specificităţi, orgolii locale, (existau şi când eram eu la bursă în Germania, profesorii de la Bonn nu-i ştiau sau îi dispreţuiau pe cei de la Berlin, nu mai vorbesc de cei de la Londra şi invers). Dar criteriile omogenizante au devenit mai importante decât diferenţierile. Există peste tot un fel de limbaj de lemn al europenităţii, care s-a instalat; şi al criteriilor de promovare în domeniul univesitar, şi al limbajului acceptabil. Oriunde te duci trebuie să ştii că dacă vrei să te înşurubezi trebuie să ai un anumit tip de comportament; acelaşi. În toate astea e un fel de oboseală care e deprimantă.

– Cum credeţi că i se pune intelectualului român de azi problema integrării în Europa?

– Problema integrării noastre în Europa e problema cuiva care trebuie să se integreze într-un model care e el însuşi în tranziţie, care se modifică el însuşi. Te poţi integra în ceva stabil, dar să te integrezi în ceva care se dezintegrează, care este el însuşi în marş. E ca şi cum ai fugi după o armată care fuge şi ea. Aceasta e o mare problemă. În România, noi când spunem „Europa" avem în cap Orient–Expresul, vagoane Pullman, o Europă a cafenelelor, a teatrelor şi a operei vieneze.

– Europa unei belle époque care demult nu mai există.

– Exact. Când după '89 am început să ne gândim la Europa ne-am gândit la **acea** Europă, care nu mai există, iar ce există e o dihanie de alt tip. Problema integrării nu e ce ne-am închipuit noi că e.

– Credeţi că omogenizarea civilizaţiei şi a culturii europene s-a produs sub influenţa Statelor Unite? Cum priviţi impactul culturii americane, în special a culturii de masă, şi al celei europene?

– Iată un subiect greu. Pentru că eu nu mă grăbesc să mă supăr pe americani.

– Sunteţi unul dintre puţinii care nu se grăbesc, pentru că în general intelectualii europeni nu privesc cu simpatie influenţa americană.

– Tranşează prea rapid: „C'est la faute àNew York". Tot ce ne vine rău vine din afară. Când te duci însă în America, dacă nu te duci însă cu prejudecăţi prea multe, constaţi că America, în varianta preluată de Europa, pe care noi o deplângem, nu este aşa. America nu e americanizată în felul în care Europa este americanizată. Aceasta e numai un aspect al culturii americane. E ciudat că am preluat **acest** aspect al culturii americane. În general, eu cred că greşeala curentă pe care o facem în toate domeniile e să delegăm culpele şi motivaţiile. Am auzit că a fost aici un teolog grec, Ianaras, care spunea: catolicismul e în criză. De ce? Pentru că catolicismul e defect: încurajează raţionalismul, încurajează activitatea socială. Asta duce la pietism, la filantropie goală, la ateism. Pe urmă spunea, obiectiv: şi ortodoxia e în criză. De ce? Din cauza catolicismului. Deci catolicii merg prost din cauza catolicismului, ortodocşii merg prost tot din cauza catolicismului. Cum era şi pe vremea comuniştilor: comunismul când avea probleme, era din cauza influenţei capitaliste. Capitalismul nu mai vorbim, avea probleme tot timpul din cauza lui însuşi. La fel şi noi, europenii, avem probleme din cauza americanilor. Avem probleme pentru că am fost disponibili la acea dimensiune a vieţii americane care e cea mai superficială, recunosc, cea mai antipatică, dar care **nu e America...** America m-a frapat prin enorma ei diversitate. Şi prin stratificarea ei. Ce trăieşti pe coasta de vest nu seamănă cu ce trăieşti pe coasta de est. Emblema spiritului american la această oră nouă ni se pare a fi „political correctness", plus trăznăile astea, că n-ai voie să faci un compliment unei colege că se cheamă „sexual harassement". Eu am trăit la Berkley, Berkley fiind o avangardă a stângii politically correct, lucruri teribile. Un profesor face o caracterizare în şedinţa de catedră unei profesoare pentru o promovare, şi după ce o caracterizează profesional la sfârşit spune: şi, în plus, „she is a charming person". S-au ridicat toate profesoarele şi au ieşit din sală. Au pretins că acesta e un mod de a se referi la viaţa sexuală a cuiva. Se pare că tipul acesta de gândire ajunge în Europa. Sunt universităţi unde s-a preluat imediat chestia asta, sau unde n-ai voie să spui nimic de rău despre anumite minorităţi. Dar dacă te duci la Chicago – tipul acesta de gândire nu mai există. Ba, mai mult, dai peste inşi care scriu texte polemice despre asta.

În America găseşti în anumite locuri şi Europa acelei „belle époque", şi o Europă interbelică, există şi o Europă normală, dar şi o Europă viitoare. Eu spun că în America se află şi faza viitoare din Europa, America trăieşte anticipativ o posibilă linie de evoluţie a Europei şi e minunat că e aşa: trebuie să ne uităm atent, să vedem ce nu ne place şi să avem grijă să nu ajungem şi noi acolo.

Interviu realizat de Roxana Sorescu

aura christi

Cântec de leagăn

Dormi. Ca iarba neagră a insomniilor,
ca turmele dulci de reptile alergând spre oul clocit
al visărilor, vin mieluşeii prostuţi ai zilelor de pomină
din viaţa-mi sturlubatică, severă, menţinută
pe şinele tensiunilor imposibile
cu cafele, cu tranchilizante.
Imperiul degradărilor necesare, imaginate copios ca o crimă
derulată în tigvă cu încetinitorul; Imperiul
Căderii Totale, ros de carii îndrăgostiţi, presărat de o mână
incitant de străină cu ciorchinii taciturni ai florilor de tei,
cu seminţele Purităţii decapitate, cerându-şi iertare
în agonia neexprimată a morţii – Imperiul acesta
de un farmec incestuos îmi aparţine.
Eu sunt Stăpâna lui, timorată de imensa-mi vocaţie de Stăpână,
înaintând prin mine ca un râu de munte tratat cu calmante,
devastându-mi măruntaiele, mototolindu-mi tentaţia sacrificărilor
mărunte, fără sens. Eu sunt hulita, călcata în picioare Regină.
Şi când mă gândesc că totul a început ca o mângâiere de cleptoman
erotic într-o haltă îmbâcsită de mirosuri sordide, provocatoare.

Dormi, iubitul zilelor mele de pomină. Nu mă asculta
în culoarele vecerniei. Ghemuieşte-te în mine. Îţi voi veghea
dificila, periculoasa intrare în somn. Sforăitul aţâţător.
Zbuciumul. Beat de fericire, chinul. Voi sta înfiptă
în ţărâna moale, plină de capcane, ce desparte nesigur
somnul de moarte. E cald şi ce întuneric creşte
peste trupurile noastre, complice din instinct, insule revanşarde
ce ne scapă mereu din câmpul de vedere. Dormi. Când mă iubeşti –
îmi doresc să mor. Să lunec în moarte direct din iubire.
O, viaţă neînţeleasă, distrusă pentru o viaţă ascunsă,
duşmănoasă, de-apoi, de unde pe aripile deschise
ale unui condor, în somnul tău, ca un pui de ciută răcoritoare, voi veni.
În zilele alese îţi voi spăla picioarele. Îmi voi creşte părul
să-l folosim ca prosop. Şi va fi bine. Va fi în sfârşit lumină.

Nu. Clipele cu ochelari roz, pe nasul cârn, belicos,
vi le las vouă, fetelor; vi le las picioarelor voastre lungi,
subţiratice, ca nişte trestii răsfăţate de umbra ideilor;
vi le las sânilor voştri neapăraţi ca sugarii ce tânjesc
după căldură. Iubiţi-vă. Procreaţi alte iubiri surpate de
singurătate. Femei. Bărbaţi. Bărbaţi născuţi morţi
şi nepregătiţi ca să fie liberi în grava, deznădăjduita lumină.
Dormi. Adormi, iubite. Şi uită ce-ţi spun.
Dacă am fi înţelepţi şi-am înţelege totul, ne-am ucide unul pe altul. Eu te iubesc pe tine, tu – pe altcineva, mereu pe altcineva.
Şi, da, ştim ce şi cum e în elegia cearcănului mov al bătrâneţilor.
Dormi, iubitul nopţilor mele mari ca lumea, nopţi dând cu capul
de pereţii frigizi ai dormitorului cu obloanele trase
cum o pleoapă visătoare de mort. Viermişorii dulci
ai singurătăţii se-ndreaptă către mine, intrând în fiecare
centimetru pătrat de suflet ca un ac înfipt încet, încet
în lumina ochilor larg deschişi, ca o ceată de leproşi
iubindu-se până la leşin în flagrant de senina promiscuitate
a grădinii din paradis.

Cu o calmă, senină disperare, tăvălindu-mă în premoniţia
sfârşitului, revin la începutul abandonat. Orgoliul meu
– soldăţel de plumb, jucărie înfrigurată în mâinile zeilor, –
se hrăneşte din benefica-mi ratare.
Da, începutul fatidic, irezistibil de adânc, ca uterul unei
puştoaice de cincisprezece ani. A fost o fată. Asemeni unei cărţi
deschise, scăpate în noroiul însorit. În cuptoarele tăcerilor senile
se coceau cuvintele. Viaţa ei ieşise din timp asemeni sâmburelui
din carnea migdalei strivite. Ea, adolescenta imberbă, senzuală,
se plimba prin grădinile împrăştiate ale realităţii,
abia înţelegând că cel ce-şi iubeşte aşteptările, nu râde
de sine însuşi. Iar a te avea e o muzicală nebunie în care
plânsul nu încape. A iubit. S-a retras în sine ca o corabi
orbecăind prin amurgul mării. Ea îşi imagina
între zidurile svelte ale unei piramide din cărţi
iubiri mari, bărbaţi nobili, relicve din alte veacuri,
bărbaţi clădiţi pentru iubire. Ea îşi făcea, dintr-o catastrofică
timiditate, probabil, bărbaţi noi, bărbaţi de hârtie.

Eu participam în fiecare noapte la înmormântări –
Petreceam pe ultimul drum câte o fată moartă, smulsă din
fiinţa-mi vie. E un cimitir în mine. Şi uneori nu pot
discerne morţii de vii. De tinereţea mea, de universul ei
– complex monastic pustiit de aşteptare – îmi e câinește milă.
Dormi, iubite. Sunt cea mai frumoasă dintre femei. Reţine:
sunt cea mai frumoasă dintre femei. Aşa cum stăm alături
ca doi morţi neidentificaţi într-o morgă captivă...
/Târziu, dimineaţa, tata aducându-mi cafeaua în pat:
„Aseară ai fost ca o regină. Mulţi au crezut că eşti
amanta mea. Zâmbesc virginităţii mele sătule, tardive./
Descântec repetat cu o trufaşă, disperată rânjire:
sunt cea mai frumoasă dintre femei. Dar tu închide ochii.
Dormi şi tu, veşnicul meu amant, tu – veşnic mire.
Cât de recunoscătoare îşi sunt: îmi asculţi dulcile nimicuri
presărate uituc printre şiruri de femei plângânde.
Să nu mă uiţi. Să nu te schimbe roiurile zgomotoase de femei
ce roiesc în jurul tău, înşelătoare ca un cartuş găsit în colivă
la un parastas de pomină. Îmi promiţi? Să sperăm.
Oh, speranţa – ghinionul din neglijenţă lăsat
în cutia Pandorei... Sunt regina întunericului, înmulţind himerele
trecutului perfect ca o armă făcută din dragoste şi ură, imaginând
sute de crime sumbre, înalte ale multor Metafore
ce mă scot uneori la plimbare, ţinându-mă ca pe un animal de rasă
în lesa devotamentului. Am fost o fată.

Uită-mă. Nici o şansă, fiu ales al acestei ţări.
Depărtările apropie ca un sărut îndelung al morţii pe gură.

... Imaginaţie aberantă. Miracol prea târziu mituit
de călăii solitudinii, în miezul de fier al lumii.
Şi până la mântuire sunt veacuri de întuneric,
veacuri de greşeli, veacuri de ispăşire.
Ca o broască ţestoasă te mişti, Domine.
Dar tu închide ochii. Dormi, iubite.
Şi nu asculta ce-ţi spun.

STAREA DE GRAȚIE

de ANDREI IONESCU

Va fi cunoscută şi e cunoscută literatura română sau cultura română în măsura în care se încadrează firesc, fără nici o rigiditate, fără nici o moşire specială, în ambianţe ale comunicării în alte limbi. Sigur, asta e de dorit. Asta spune şi Maiorescu când atrăgea atenţia că decât un teatru rău mai bine să nu avem nici un teatru. Să nu uităm însă că era o retorică a discursului maiorescian şi că Maiorescu, ca ministru, a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a crea acel teatru, şi pentru a crea cadrul instituţional ca teatrul românesc să fie posibil, ca instituţiile moderne să apară în România; de la Conservatorul de muzică să apară toate instituţiile moderne în toate ordinele: economic, politic, cultural.

Sigur, ne rugăm lui Dumnezeu să ne dea acea „stare de graţie" şi să ajute poporul nostru şi limba noastră, dar trebuie să ne ajutăm şi singuri şi să nu dispreţuim aceste cadre existente, sigur, cu luciditate. Pentru că o experienţă a mai multor scriitori a arătat cât este de greu şi cât de mare este inerţia în aceste structuri ale vechiului şi actualului Minister de Externe, şi de aceea e salutară înclinaţia multora de a crede că prin iniţiative personale, prin imprevizibil, se poate realiza mai mult şi mai bine în acest registru al firescului, al graţiei. Pentru că, dacă patria noastră de expresie este limba română, în planul substanţei ideatice, patria este întreaga umanitate şi nu trebuie să promovăm, cu orice preţ, ci să încercăm să impunem acolo unde nu există starea de aşteptare – orizontul acela fericit – sau unde n-am făcut destul. Cred că ideea aceasta a pregătirii unor străini iubitori de limbă română prin ateliere, prin şcoli e bună şi pot ajunge în stare să contribuie şi să fie principalii realizatori ai acestor traduceri, pentru că, de exemplu, traducătorii români nu se pot încadra uşor în viaţa culturală franceză.

Avem conştiinţa acestor valori ca şi alte ţări cu limbi de mai mică circulaţie, dar notorietatea nu este pe măsura acestor valori, a căror conştiinţă o avem. Trebuie să facem în aşa fel încât, fără pledoarii retorice, să existe o stare de spirit, de preţuire a culturii române de către străini. Prin compactarea noastră putem să contribuim, în variate forme, la această stare de spirit. Ca să se creeze ceva trebuie să fii în stare s-o faci, fie traducător francez al literaturii române, fie român care traduce în franceză.

Aş avea un corectiv la ce ne spune colegul nostru francez, care are, în principiu, dreptate. Să ne gândim că noi ca ţară de la periferia Europei avem un zel extraordinar în cunoaşterea culturilor şi limbilor străine. Nu numai generaţiile vechi dar şi tinerii continuă să stăpânească limbile străine. Să nu uităm că un francez care traduce din literatura română – dacă nu este în tandem cu un român care să-i explice conotaţiile unor sintagme – riscă, spunea Puslojic să cadă în gradiolocvenţă, adică nu surprinde acel registru stilistic pe care un traducător român în franceză îl stăpâneşte.

De aceea soluţia, la care se apelase cu ani în urmă, a unor tandemuri nu este de lăsat la o parte. În ultimii ani nu s-a mai practicat.

(Din Cuvântul la Întâlnirea Scriitorilor români de pretutindeni, Neptun, iunie 1995)

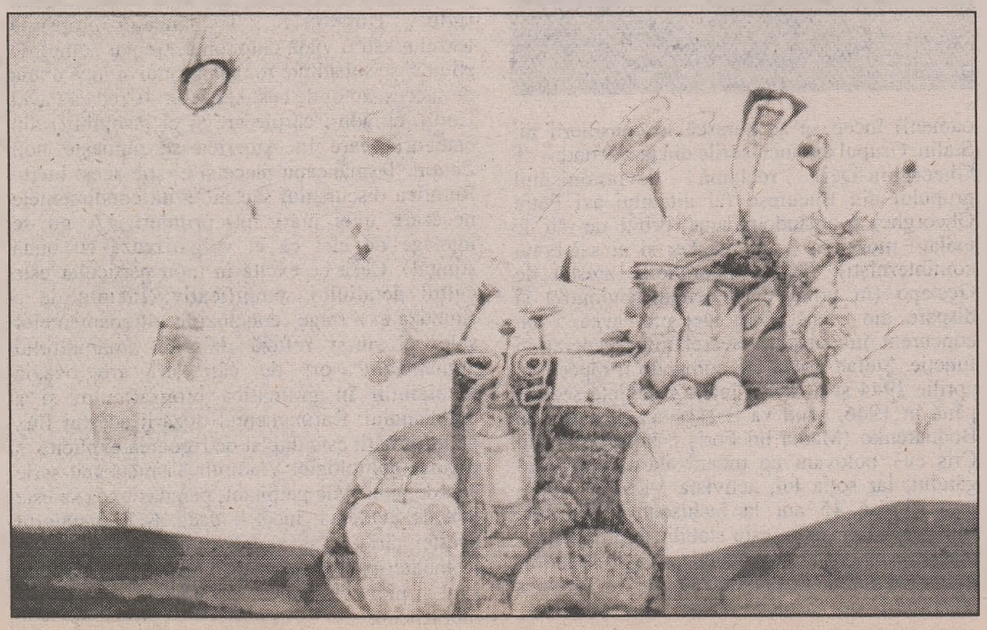

semn

LITERATURA LA TOATE ORELE

de NICOLAE PRELIPCEANU

Pe malul unei ape „frumos curgătoare", în landul Hessen, unde s-au refugiat în veacuri vitrege mulţi hughenoţi din Franţa, se află un oraş medieval bine păstrat, care a scăpat de bombardamentele războiului ultim, bine restaurat după aceea, „Universitätstadt Marburg". De pe o înălţime, este dominat de un vechi şi impozant castel (der Schloss). Spre el duc străduţele înguste ale oraşului medieval, în timp ce la poale, pe lângă râul Lahn, s-a aşezat lumea modernă. Deşi este un oraş relativ mic – are 75-80 de mii de locuitori – aici există o societate literară, Neue Literarische Gesellschaft, condusă de dnii Ludwig Legge şi Günther Jahn, un grup de scriitori, Friedrich G. Paff, Schmidt–Mâcon, Lothar Balzer, Haike Willing, care menţin dacă nu o mişcare literară, măcar interesul viu pentru literatură şi mai ales poezie, în vitrega lume în care trăim cu toţii. Cărţile lor apar într-o editură, „diagonal–Verlag", unde se tipăreşte de două ori pe an şi câte un elegant caiet din scrierile celor care citesc în lectura publică de la Café Vetter. Cum lecturile au loc duminica, de la ora 11, caietul se numeşte **Literatur um 11**. Nu este, desigur, poezia, un „bouillon d'onze heure". Duminică, 2 iulie, am citit aici, eu însumi, versuri dintr-o carte tradusă cu ani în urmă în germană de un deja de mult plecat echinoxist, Peter Motzan. Alături de vechiul meu prieten şi eminentul traducător Petre Stoica, plecat şi el de curând din Bucureşti la Jimbolia, unde pune bazele fundaţiei româno–germane cu acelaşi nume: Petre Stoica. La sfârşitul lecturilor am aflat: fusesem ascultaţi de 72 de urechi, sau versurile noastre trecuseră prin 72 de urechi, ceea ce nu e mult, dar nici puţin, dacă ne gândim că nici unul dintre noi, nici chiar Laurenţiu Ulici şi Theodor Vasilache, nu eram tocmai notorii la Café Vetter din Marburg. Ne-o fi ajutat prezenţa alături a poetului Horst Samson, şi el stabilit de câţiva ani pe lângă Frankfurt. Unde mai pui că eram concuraţi de o sărbătoare, mult mai populară, a berii?

Nu ştiu ce urme lasă o astfel de trecere printr-o, în fond, altă lume. În cel ce trece, însă poate creşte ideea că nu e totul pierdut pentru literatură. Încă. De vreme ce o bătrână doamnă, de 84 de ani azi, vine de 20 de ani, de la început, să-i asculte pe toţi aceşti indivizi neobişnuiţi, ca să nu zic nebuni, care se ocupă cu ceva ce numai bani nu aduce, când toată lumea aleargă în direcţia contrară. Să fie ăsta vreun semn?

Vieţile sfintelor organe de partid şi de stat

DEJ ERA RAPIDIST, BODNĂRAŞ ERA ŞTELIST, DAR AMÂNDOI O IUBEAU PE ANGELA MOLDOVAN

de DAN-SILVIU BOERESCU

1. **DICŢIONARUL ONOMASTIC**. De la Gheorghe Cristescu plăpumarul la Nicolae Ceauşescu-cizmarul, istoria Partidului Comunist Român e mai mult decât un bildungsroman al cooperaţiei meşteşugăreşti. Intrigă şi iubire? Război şi pace? Cuvintele spun prea puţin. Trecea o moarte pe Siret, pe Prut şi pe Nistru. La răsărit de Eden – Siberia. La apus – o altă ţară multilateral desfiinţată. Românie, plai de gulag. Canal – drum fără pulbere. Gherla, Sighet şi Aiud – drum fără întoarcere. Piteşti – oraş al lalelelor şi temniţă a reeducării. Organele veghează, poporul vegetează. În umbra clasicilor (I.V.Stalin şi I.L.Caragiale), tot românul e născut poet: Victor Frunză şi A.Toma. E suflet din sufletul neamului său: Elek Koblos şi Forisz Istvan, Boris Stefanov şi Aleksandr Stefanski, Vitali Holostenko (secretari generali ai PCR între 1924 şi 1944). Excipiens q.s: Ana Pauker – Rabinsohn. Ioşca Roitman – Chişinevscki, Mihail Roller, Lev Olgenstein (Leonte Răutu), Ernst Neulander (Valter Roman), N.Goldberger, Iordan Dragan Rusev (Petre Borilă) şi Dimităr Velev (Dumitru Coliu); Luka Laszlo (Vasile Luca), Grizela Vass şi Ion Vincze; Pantiuşa Bodnarenko; ba chiar şi mulţi ţigani de-ai noştri. Oameni şi oameni, care au trudit din greu cu toţii pentru prăbuşirea acestui popor excesiv de tolerant.

2. **DACĂ IUBIRE NU E...** Ana Pauker a fost, nu degeaba, numită ani buni întâia femeie a ţării. În Franţa se iubeşte cu cehul Eugen Fried – se naşte Marie; la Moscova, concepe legitim, cu Marcel Pauker, pe Vladimir şi Tatiana; tot acolo foloseşte probabil măsuri de contracepţie adecvate şi nu-i oferă moştenitori (de tradiţii de luptă fratricidă) colonelului Dimitrie Cambrea, conducătorul diviziei sovietice „Tudor Vladimirescu" (alcătuită din prizonieri români). Elena Ceauşescu, ştim din alte surse, nu rata nici ea nimic, de la ofiţerul neamţ la medicul de casă evreu. Soţul, Nicolae, era prea ocupat cu propaganda de partid şi colectivizarea (cu pistolul în ceafă) a ţărănimii refractare la valorile inedite ale muncii agricole în devălmăşie colhoznică. Fetele lui Gheorghiu-Dej (pe care nevasta îl părăsise, când era în închisoare, măritându-se cu un jandarm), eroine de vodevil! Tanţi iubeşte mai întâi o parte din „Trio Grigoriu" (pe Cezar) şi se mărită cu el din cel mai sacru amor. Tatăl o divorţează în numele moralei PMR, însă ea recidivează cu actorul Stamate Popescu. Lica, ea însăşi actriţă de renume interjudeţean („Erupţia", „Lupeni'29", „Tudor", „Harap Alb" – în care a fost încurajată să joace de Mihnea Gheorghiu, Eugen Barbu şi Gopo), deşi mamă a trei copii ca trei flori, se îndrăgosteşte de doctorul Plăcinţeanu. La ordinele şefului cel mare, Alexandru Drăghici pune să fie asasinat, iar tatăl o divorţează şi o obligă să se mărite cu directorul de la „Steagul Roşu" – Gheorghe Rădoi (în fine, acesta era inginer, idealul uman al ceferistului mai puţin alfabetizat care răbufnea tovărăşeşte în tov. Dej). Mai puţin cunoscut, este cazul acelei activiste (Tatiana) purtând predestinatul nume de... Bulan. Ea s-a iubit succesiv (uneori, chiar şi căsătorindu-se) cu Ştefan Foriş, Alexandru Drăghici şi Iakov Bulan (rectorul sovietic al Academiei Militare din Bucureşti). În fine, precum în tragediile clasicilor greci, fata lui Miron Constantinescu îşi omoară mama, iar la bătrâneţe Chivu Stoica trăieşte cu o nepoată.

3. **SCRISOAREA PIERDUTĂ**. Istoria PCR se suprapune unei delaţiuni (dublată adeseori de crimă) care a durat aproape opt decenii. Spre finalul războiului, când era evident că Moscova îşi va impune favoriţii în ţările din Estul Europei (oferite ei cu dărnicie britanică de Sir Winston Churchill), cele trei aripi influente din sânul PCR (care număra circa 700 de

oameni) încep să se pârască la consilierii lui Stalin. Grupul din închisorile din ţară (condus de Gheorghiu-Dej) reclamă deviaţionismul grupului din Bucureşti (al uitatului azi Petre Gheorghe) şi amândouă sunt vorbite de rău de exilaţii moscoviţi (Ana Pauker şi ai săi bravi cominternişti). Petre Gheorghe e arestat de Gestapo (în urma unui denunţ anonim?) şi dispare din scenă. Dar, Dej mai avea un concurent în persoana secretarului general în funcţie, Ştefan Foriş. Un comando îl răpeşte în aprilie 1944 şi îl deţine într-o reşedinţă secretă până în 1946, când va fi asasinat de Pantiuşa Bodnarenko (Mama lui Foriş e înecată în râul Criş cu bolovani de moară atârnaţi în jurul gâtului, iar soţia lui, activista Victoria Sârbu, este trimisă 15 ani la închisoare). În urma calculelor lui Stalin, este stabilit un dualism al puterii comuniste în România: Dej (muncitor, român) e numit secretar general, iar Ana Pauker (sprijinită de Stoica Vasile Luca-Teohari Georgescu-Iosif Chişinevski) e numită ministru de externe, însă în fapt controlează principalele pârghii ale partidului şi statului. În 1952, în plină campanie antisionistă a lui Stalin, Dej profită şi o debarcă, facând mare tam-tam. Singurul intelectual din conducerea PMR, juristul Lucreţiu Pătrăşcanu, posibil concurent la şefie după destalinizare, e acuzat de naţionalism şi arestat în 1948. Torturat, nu-şi recunoaşte vina. În 1954, după un simulacru de proces, este executat; în fine, ultimul concurent posibil, tânărul şi dinamicul Grigore Preoteasa, moare pe aeroportul din Moscova în 1957 în urma unui dubios accident de avion (la aterizare). În sfârşit, domnia lui Gheorghiu-Dej nu mai era ameninţată de nimeni. Fantoma lui va bântui însă decenii bune după aceea, acţionând şi la debarcările succesive ale lui Gheorghe Apostol, Chivu Stoica, Ion Gheorghe-Maurer, Ion Iliescu, Virgil Trofin, Cornel Burtică, Paul Niculescu-Mizil, Ilie Verdeţ – **sub Ceauşescu**, şi ale lui Dumitru Mazilu, Ştefan Guşe, N.S.Dumitru, Petre Roman – **sub Iliescu**. În fond, simple variaţiuni pe aceeaşi temă.

4. **ADDENDA**. Urâm şi adorăm totodată această lume fojgăitoare, de a cărei perversiune – fără să vrem – suntem fascinaţi. Un Shakespeare balcanic sau, dacă vreţi, un Caragiale sângeros (în piesele căruia să mai şi moară o parte din personaje, în cele mai cumplite feluri) v-ar plăcea? „Tismăneanu scrie cu autoritate şi pasiune povestea unei lumi pe care o cunoaşte în profunzime, în toate dimensiunile ei labirintice. Cărţile lui se citesc precum romanele poliţiste de cea mai bună factură" – notează Andrei Codrescu. Vladimir Tismăneanu – a cărui carte **Fantoma lui Gheorghiu-Dej** (Editura Univers, 1995) mi-a prilejuit această trecere în revistă – este implicat intim în această lume – şi personal (părinţii lui au luptat în Spania, în batalionul „Ana Pauker", au fost după aceea la Moscova, l-au cunoscut pe Lucreţiu Pătrăşcanu), şi profesional (meseria lui e politologia, iar specializarea este sistemul totalitarist est-european, o utopie a cărei mizerie a descris-o pe larg în mai multe cărţi publicate în America, dar şi în ţară). Sentimentul complex de **love and hate** – amintit cu pertinenţă în prefaţa sa şi de Mircea Mihăieş – îşi găseşte o puternică rezonanţă în aproape fiecare pagină. Dar nici pasionalul nici tentaţia punitivă nu animă în chip decisiv cartea lui. Chiar dacă priveşte înapoi cu o inevitabilă mânie, el nu se lasă stăpânit de această ură, tot aşa cum nici detaşarea sa nu este şi nu poate fi totală. Riscul cel mare al unei asemenea cărţi de antropologie, de explorare în social, nu neapărat de politologie, este didacticismul. Cărţile doamnei Hélen Carrere d'Encausse sunt minunate, sunt perfect articulate logic, dar sunt austere, chiar rigide. Dimpotrivă, Tismăneanu imprimă textului său o viaţă autonomă, treptat „omul de ştiinţă" se substituie romancierului şi încă unuia de succes, autor de best-seller-uri (Cred că Pavel Coruţ, citindu-i cărţile are şi el insomnii!) din categoria care în America se numeşte non fiction. Tismăneanu place şi el ştie acest lucru. Retorica discursului său nu evită condimentele necesare unei atari întreprinderi. (A nu se înţelege de aici că el vulgarizează cu bună ştiinţă!). Ceea ce excită în mod particular este cultul detaliului semnificativ. Înainte de a sintetiza şi a trage concluziile raţionamentelor sale, el nu-şi refuză deliciul amănuntului „umanizant" ori de câte ori are ocazia incursiunii în gramatica biograficului şi a cotidianului. Rafinamentul dozării acestui flux de informaţii este dublat de rigoarea explicită a eseului politologic. Vladimir Tismăneanu scrie atât de bine şi de palpitant, persuasiunea sa este atât de evidentă, încât – dacă aş fi dictatorul acestei ţări – l-aş angaja să redacteze istoria României postbelice şi nu numai. Noroc că nu sunt şi nici cel care e n-are atâta imaginaţie şi îndrăzneală.

ROMÂNUL DIN HAWAII

de MIRCEA ANGHELESCU

Ştefan Baciu (n.29 oct.1918, Braşov – m.7 ian.1993, Honolulu), copilul teribil al poeziei româneşti din ultimii ani ai perioadei interbelice, pare să aibă în comun cu toată generaţia sa excepţională frenezia creatoare şi puterea de muncă ieşită din comun, la care s-a adăugat şi o capacitate de adaptare şi de rezistenţă sporite faţă chiar de cele ale colegilor săi, căci Ştefan Baciu n-a emigrat o singură dată, ci de trei ori: braşoveanul stabilit în Bucureşti a plecat la Berna, la sfârşitul războiului, ca ataşat de presă precum Blaga cu două decenii înaintea sa, de aici s-a refugiat în Brazilia, unde a fost gazetar şi comentator politic, iar de aici în Statele Unite, întâi la Seattle, ca profesor de literatură braziliană, şi apoi în Hawaii, la Honolulu, unde a continuat să predea literaturile braziliană şi franceză până la pensionare, scoţând în acelaşi timp revista internaţională de poezie **Mele.** În toată această lungă perioada a exilului, de aproape o jumătate de secol, în care a traversat globul şi a exercitat mai multe meserii, a cunoscut o lume şi a fost scriitor în mai multe limbi, Ştefan Baciu n-a încetat nici o clipă. să fie scriitor român. Scriind în limba română, preocupat de subiecte româneşti, propagator al culturii şi al literaturii române în lume, traducător de mare subtilitate (activitate începută şi aceasta în ţară, cu un volum de echivalenţe din Georg Trakl), Ştefan Baciu a fost şi un memorialist foarte interesant, cu volume care descriu, din vălmăşagul luptei pentru supravieţuire, însăşi încleştarea emigrantului cu propria sa condiţie. Început cu volumul **Bucureşti - Gara de nord**, publicat în portugheză la Rio de Janeiro, în 1959, cele vreo opt sau nouă cărţi din această categorie reconstituie tot traseul vieţii sale, cu toate meandrele ei; ultimul sau penultimul dintre ele, **Praful de pe tobă,** apărut întâi la Honolulu, în 1980, este republicat recent de Editura Eminescu ca un semn de interes deosebit nu numai pentru poezia acestui autor interzis până mai deunăzi, ci şi pentru viaţa lui şi pentru mărturia pe care o aduce despre o epocă relativ apropiată, dar puţin şi mai ales deformat cunoscută.

Cartea este dedicată aproape exclusiv primei perioade a vieţii sale, trăită în ţară, şi e evident că aceasta e o epocă privilegiată în amintirea autorului, nu numai ca refugiul de linişte şi speranţe încă neînşelate care este tinereţea, dar şi ca succedaneu, ca înlocuitor al unei realităţi de multă vreme intangibile; revenind în amintirea tinereţii sale, Ştefan Baciu revenea în ţară. Cartea nu este, cu toate acestea, lipsită de informaţii despre cariera ulterioară a scriitorului; o scurtă şi pitorească autobiografie, inclusiv această perioadă, este prezentată cititorului în introducerea volumului, intitulată **Din Prundul Florilor în Arhipelagul Sandwich,** pe care însă zadarnic o veţi căuta la sumar, pentru că a fost sărită acolo, probabil sub influenţa fatidicului număr 13 (la această pagină începe introducerea). Deşi sumară, această recapitulare a carierei sale internaţionale ne trezeşte o binemeritată curiozitate, pentru că poetul se dovedeşte şi un comentator de politică externă cu întinse şi surprinzătoare relaţii în lumea Americii Latine, aşa cum îi stă bine unui gazetar adevărat: între alţii, viitorul candidat la postul de preşedinte al Braziliei Carlos Lacerda şi tânărul avocat cuban Fidel Castro, conducătorul unei mişcări încă obscure îndreptate împotriva dictatorului Fulgencio Batista. Dar grosul cărţii este dedicat, aşa cum spuneam, amintirilor sale din ţară: anii copilăriei şi ai adolescenţei la Braşov, anii debutului şi afirmării sale literare, începute la Braşov dar continuate şi dezvoltate sub cerul cosmopolit şi atractiv al Bucureştilor ultimilor ani de viaţă liberă şi fără griji.

Masivul volum apărut la Ed.Eminescu adună între coperţile sale două tipuri relativ diferite de texte: primele vreo 200 de pagini sunt naraţiunea autobiografică, cursivă şi cronologică, a acestei perioade trăite în ţară; restul, dublu ca întindere, este o însumare de portrete şi amintiri grupate în jurul câte unei singure figuri, şi faptul că obiectul acestor rememorări nu este întotdeauna o personalitate cunoscută nu face decât să sporească valoarea cărţii, care readuce în memorie sau uneori semnalează cititorului (nu mai vorbesc de interesul istoricului literar) figuri de al doilea sau al treilea plan, despre care de regulă lipsesc cele mai elementare referinţe; celebrul deşi obscurul Apunake (Gr. Cugler), descendentul lui Urmuz, Ion Al. George, Eugen Cialâc, D. N. Teodorescu, Mihai Avramescu (Ionathan X.Uranus) şi mulţi alţii. Partea autobiografică are, bineînţeles, o savoare cu totul deosebită şi are darul de a reînvia o epocă – aceea care urmeză imediat Marii Uniri din 1918 – şi o atmosferă – aceea a vechiului burg braşovean, oraş vechi românesc, cu o numeroasă şi diversă populaţie de minoritari însă, germani, unguri, slovaci, evrei – despre care nu vom avea niciodată destule mărturii, din destule puncte de vedere. Paginile lui Ştefan Baciu, fiul unui cunoscut şi respectat profesor din oraş, semnatar între altele al actului Unirii din 1918, introduc pe cititor în atmosfera cu totul specială a unui oraş cosmopolit în componenţă dar relativ unitar în tendinţele lui culturale şi artistice, cu o burghezie germană mai educată în materie de pictură şi muzică în special, cordială şi deschisă unei colaborări foarte largi, cu o lume aparte a şcolii, în care se disting dascălii dar şi elevii Liceului Andrei Saguna, şcoală de elită („spiritul de vechi Heidelberg era una din caracteristicile lui") în care a avut profesori pe Octav Suluţiu, Emil Cioran sau Candid Muşlea, sau a avut colegi pe Eugen Jebeleanu, Percle Martinescu, Alexandru Lungu, slovacul Milan Kubica („nu numai bun

prieten, ci – într-un sens oarecum romantic – confident şi public ascultător) pe care-l va reîntâlni peste mulţi ani ca diplomat la Berna, Sami Avram („pe care l-am întâlnit la Buenos Aires, ca bogat fabricant") şi alţii. În special evocarea lumii artistice a Braşovului de atunci este preţioasă, începând cu rememorarea preocupărilor şi atmosferei din casa părintească, unde pe pereţi se aflau tablouri ale expresioniştilor ardeleni Hans Eder şi Grete Csaki-Copony, unde se citeau revistele **Braşovul literar** dar şi **Der Querschnitt** sau **Neue Deutsche Rundschau**, iar mama tânărului Baciu participa la şedinţele unui cerc de lectură în care obiectul discuţiei îl constituia, la un moment dat, proaspăta apariţie a unui roman cam neobişnuit: **Ulysses** de James Joyce; de aici la viaţa literară propriu-zisă a oraşului, şi în general la cea artistică, se ajunge uşor şi paginile respective rămân dintre cele mai însufleţite şi mai elocvente pentru un timp nu degeaba privit cu nostalgie de cei care l-au cunoscut.

Acest tip de memorii, care tinde să reconstituie o atmosferă şi un tablou de ansamblu mai degrabă decât să dea precizări şi detalii referitoare la anumite persoane sau la evenimente concrete, mi se pare superior şi în orice caz mai util istoricului literar, care află fapte de preferinţă din documente, dar poate mai greu să adune cioburile într-o ţesătură unitară. Dar nu se poate spune că şi cealaltă parte a cărţii, dedicată portretelor sau „micro-portretelor" individuale, nu are interesul ei. Bineînţeles, e vorba mai cu seamă de anecdote, de amănunte „inedite" despre unii sau alţii dintre scriitori: colegul său Alexandru Paleologu, care îşi comandase cărţi de vizită cu textul „Publicist. Student în drept. Meloman. Foarte deştept" („totul perfect adevărat"), Titel Petrescu, elegant şi simplu („prizonier al optimismului său"), lectura lui Cotruş din **Horia** la o şezătoare la Braşov („când poetul a lăsat să cadă ultimul cuvânt am avut, pentru câteva clipe, impresia că asist la un cutremur de pământ: toată sala s-a ridicat în picioare..." Emil Cioran ca profesor de filosofie („la clasica întrebare despre autorul şi titlul manualului pe care urma să-l folosim.... Cioran s-a uitat la noi, părând o clipă nedumerit, şi apoi cu aerul cel mai senin din lume a răspuns: Nici una!" etc.

Reeditarea, care avea poate nevoie de o mică prezentare şi de un indice, este lectură reconfortantă în sensul înalt al cuvântului.

*) *Ştefan Baciu,* **Praful de pe tobă** *(cu un cuvânt înainte de N. Carandino), Bucureşti, ed.Eminescu, 1995, 603 p.*

SKYLIGHT

de MARIAN POPESCU

Cea mai recentă piesă a dramaturgului britanic David Hare, **Skylight**, a fost pusă în scenă la Teatrul Naţional din Londra de către regizorul Richard Eyre. Dramaturgul se află într-o relaţie foarte strânsă cu Teatrul Naţional din moment ce prima lor colaborare datează de mai bine de douăzeci de ani. După de Richard Eyre a pus în scenă **Trilogia** lui Hare acum trei stagiuni, trei spectacole de fapt, prin care erau abordate chestiuni de mare interes pentru societatea britanică de azi, iată că acum, prin **Skylight**, dramaturgul pare să fi fost atras de un plan al relaţiilor umane – refacerea unui cuplu (un bărbat în vârstă şi o femeie mult mai tânără) – care, prin mizanscena lui Richard Eyre, a produs un spectacol de succes.

Ce m-a surprins la acest spectacol este sistemul de referinţe – prin decor (realizat cu acurateţe realistă de către John Gunter) şi prin replici – care indică un mediu social foarte modest al tinerei Kyra, profesoară la o şcoală după ce muncise într-unul din restaurantele reţelei construite de Tom Sergeant, bărbatul matur, aflat în plin succes acum. Kyra s-a izolat, după despărţirea de Tom, în satisfacţia oferită de profesia ei. Când fiul lui Tom, Edward, soseşte într-o bună zi pe neanunţate în casa ei pentru a o ruga să îl ajute pe tatăl său, în plină criză după dispariţia soţiei sale, Kyra suferă un prim şoc. Trăise cu Tom şase ani când soţia acestuia încă trăia. A preferat să fugă într-o bună zi fără să lase nici o explicaţie. Şi-a găsit o locuinţă modestă, într-o zonă periferică; în casă este foarte frig, iar aeroterma nu dă prea multă căldură. Când o pune în funcţiune, se cuibăreşte înfofolită în ce-a putut pune pe ea, în timp ce pe geam afară, ninge. Publicul a reacţionat la situaţie, cum la fel când Kyra pune un boiler în funcţiune. Sau când tânărul Edward îi aduce câteva discuri (de patefon). Era ca şi cum condiţia socială modestă amintea ceva unora dintre spectatori. Unii dintre ei le arătau vecinilor, cu degetul, acele obiecte de uz casnic, aparţinând probabil anilor '60.

Skylight este povestea pe cât de simplă (dar nu simplistă) pe atât de emoţionantă a unei relaţii umane ce nu mai poate fi reluată. Tom Sergeant, interpretat de o vedetă a teatrului britanic, Michael Gambon, este un bărbat urmărind tenace succesul în afaceri. Târzia lui vitalitate este marcată de cicatricele succesului. Interpreta Kyrei, Lia Williams, mi s-a părut revelaţia spectacolului. Jocul ei, de un rafinament al firescului extraordinar, determină, în scenă, o atmosferă în care intimitatea dar şi confruntarea directă ţes o plasă învăluitoare. Dacă Michael Gambon cucereşte prin dezinvoltura afişată, prin directeţea jucată, Lia Williams te atrage prin modularea stărilor contradictorii, la început, apoi prin decizia care nu întârzie să apară, prin care actriţa construieşte un personaj ce avea toate şansele să placă. Talentul dramaturgului, dar şi acela al regizorului, de a construi un plan al umanului cu forţă de convingere, asigură buna primire a acestui spectacol. Regizorul Richard Eyre este atras mai de mult de acest model al teatralităţii: o premieră de acum câteva stagiuni , cu o piesă a lui Eduardo De Filippo (**Napoli Millionaria**) dezvăluia preferinţa regizorului pentru piese în care umanitatea simplelor relaţii era covârşitoare. Poate nu întâmplător autorul italian este din nou prezent pe afişul Naţionalului din Londra cu o altă piesă, **La Grand Magia**, în regia lui Richard Eyre.

RECITINDU-L PE ION MINULESCU

de MANUELA CERNAT

M-am întrebat de multe ori de ce cinematograful continuă să facă figură de Cenuşăreasă în mediile intelectuale din România, de ce este privit cu ironică condescendenţă tocmai de către unii din noii corifei ai criticii de artă cărora imaginea de film pare să le stârnească o viscerală mefienţă, o repulsie vecină cu alergia. Dacă acest dispreţ ar viza strict producţia autohtonă, încă ar mai fi de înţeles distanta lor morgă faţă de o artă care, nu-i aşa, a „trădat" cincizeci de ani adevărul, istoria şi menirea ei de a fi expresia libertăţii interioare a unui creator şi nu expresia propagandei impuse de către un partid. Dar nu, dispreţul lor este generic, vizând a şaptea artă în ansamblul său.

Şi totuşi, pe alte meridiane, şi mai ales în apusul Europei, de la a cărei spiritualitate de altminteri aceşti inamici declaraţi ai lui Lumière şi Méliès se revendică de zor, cinematograful a avut parte de stimă şi de cuvenitele onoruri. Să nu uităm ca el s-a bucurat în egală măsură de ferventa dragoste a avangardiştilor, a sufletelor rebele, a iconoclaştilor care vedeau în el mijlocul ideal de pulverizare a vechilor canoane estetice, dar şi de admiraţia spiritelor clasicizante. Proust, d'Annunzio până şi austerul Claudel i-au elogiat virtuţile poetice. Până la al doilea război mondial, şi la noi, condeie strălucite ca Liviu Rebreanu, Victor Eftimiu, Emil Gârleanu, Panait Istrati, Camil Petrescu, Victor Ion Popa, Tudor Muşatescu au scris scenarii, în vreme ce Tudor Arghezi, Mihail Sorbul, A. de Herz, I. Igiroşanu, George Călinescu, Jean Bart, Felix Aderca, G.M.Zamfirescu, Emil Botta, Hortensia Papadat Bengescu, Gib Mihăescu, Al.Philippide, Ion Vinea, ca să nu mai vorbim de Tudor Vianu şi Constantin Noica, nu s-au sfiit să facă cronică cinematografică, sau să scrie, ori de câte ori s-a ivit prilejul despre problemele teoretice ale artei veacului lor. În perioadele în care au lucrat ca ataşaţi culturali în ambasadele noastre din străinătate, Lucian Blaga, Oscar W. Cisek, Eugen Filotti şi mulţi alţii au avut iniţiativa realizării unor filme în co-producţie cu parteneri din Europa Occidentală. Poate că acei discipoli ai lui Noica pentru care cinematograful rămâne Cenuşăreasa artelor, s-ar cuveni să îşi amintească ce scria în tinereţele sale magistrul de la Păltiniş despre arta pe care ei astăzi o hulesc nu pentru rătăcirea de care cu adevărat dă dovadă de la un timp încoace, ci din principiu, din pur snobism cultural.

Există însă pentru fiecare un drum al Damascului. Traiectoria parcursă de poetul Ion Minulescu este dintre cele mai semnificative. „Pentru mine – scria el în 1925 – cinematograful este o „poveste" nouă, născocită de generaţia actuală, care în afară de fastul impresionant al invenţiei, nu are încă nimic din autoritatea personală a unei manifestări tradiţionale. Este, aş putea spune, povestea îmbogăţiţilor de război care au schimbat faţa lumii mai înainte de a se fi schimbat ei înşişi. Au tot ce trebuie unui om ca să fie bogat şi totuşi nu pot avea încă nimic din puţinul esenţial bogăţiei adevărate... Mie cel puţin, cinematograful continuă să îmi facă impresia unui tip suspect. Dinţii şi inelele de aur nu i le pot lua în serios cât timp individul poartă ghetre cu gumilastic şi îşi suflă mucii între degete".

Chiar dacă nu sunt de acord cu diagnosticul pus de Minulescu în 1925, când cinematograful dăduse totuşi capodoperele lui Griffith şi ale şcolii nordice, ale lui Murnau şi ale lui Abel Gance, sau ale triadei sovietice Eisenstein, Pudovkin şi Dovjenko, n-am rezistat tentaţiei de a reda acest paragraf pentru senzaţionalul lui portret al îmbogăţiţilor de război, categorie socială pe care poetul nu rata niciodată ocazia de a o persifla cu adevărată ură, scos din sărite probabil de agresivitatea inculturii lor. Revenind însă la subiectul nostru, este cu atât mai important să constatăm că de la această manifestă aversiune faţă de cinematograf, Minulescu evoluează spre o poziţie nuanţată la începutul deceniului următor, pentru ca în 1937 să cocheteze de-a-dreptul cu ideea de **a scrie** scenarii. „Până când m-o ajuta Dumnezeu să fiu şi autor de filme sunt silit să prefer teatrul", declara el în **Rampa** răspunzând unei anchete cu titlul provocator: **Ce preferaţi, teatrul sau cinematograful?**

Sigur că da, aşa cum evoluează în acest moment cinematograful la scară planetară, necum naţională, avem toate temeiurile să fim nu doar circumspecţi ci de-a-dreptul disperaţi. Dar de aici şi până la a exclude a şaptea artă dintre formele majore de expresie ale timpului nostru...

LA HOTARUL GÂNDULUI

de CORNELIU ANTIM

Este titlul, foarte sugestiv de altfel, pe care artistul l-a dat unei lucrări din expoziţia sa personală de la Galeria „Simeza". De fapt, o metaforă a tentaţiei investigatoare pe care graficianul o dezvoltă în cuprinsul creaţiei sale. Pentru că, dintre toate genurile artei lor vizuale, graficii i-a fost rezervat destinul sondării spaţiilor cele mai inefabile ale ideilor, gândurilor şi trăirilor umane. Nu numai în timpurile din urmă, ci dintotdeauna mânuitorii stilului de gravat au simţit nevoia să se emancipeze de rigorile ilustrativismului propriu-zis, promovând antiteza analitică, verva polemică şi alegoria satirică, în dauna descriptivismului.

Realitatea sondată de ochiul graficianului [illegible] mai complexă şi mai profundă, totodată, prin simplul fapt că-şi propune orizonturi ce se învecinează, dacă nu chiar se întrepătrund, cu teritoriile poeziei, ale filozofiei, moralei, psiho–sociologiei, politicului... Un cuprins al sferelor culturale, de regulă amorfe, dar încărcate de subtilitatea înţelesurilor, metafizica, din a căror desluşire capătă contur realitatea, mult mai bogată, a lumii noastre lăuntrice. Acesta este „hotarul gândului" la care face referire şi **Ioan Atanasiu Delamare** în lucrarea citată mai înainte şi care este, în opinia noastră, emblematică pentru tipul de discurs plastic pe care ni-l oferă astăzi artistul. Delamare este contemporan cu noi şi asumarea dramatică a contextelor în care trăieşte ni-l prezintă ca o conştiinţă vie şi sensibilă a timpului său. Un timp deloc pasiv şi o existenţă nu doar contemplativă fac din acest artist un receptacol inteligent şi intransigent al spectacolului lumii, în tot ce are el mai semnificativ. Creaţiile sale urmează nişte traiectorii din care nu lipsesc aluziile culturale fundamentale, pe care un desen atent elaborat le pune în evidenţă în destule detalii ale lui.

Atanasiu Delamare traduce o infinitate de stări de spirit, ale sale şi ale generaţiilor sale artistice. Gestul său pendulează între imprecaţia protestatară şi înfiorarea poetică. Uneori, aceste stări antitetice, transfigurate în simboluri grafice, coexistă. După cum, în cuprinsul aceluiaşi tablou poţi desluşi, dacă ai răbdarea să „călătoreşti" prin meandrele mirificei lumi pe care o surprinde artistul, secvenţe ale grotescului alături de altele îmbibate de senzualitate sau de fermecătoare reverii. Artistul pare să urmărească uneori un filon narativ sau discursiv pe o anumită temă (sau stare). Până nu de mult, Delamare se lăsa sedus în exces de acest procedeu. Reacţiile sale mentale, intelectuale erau prea năvalnice pentru a le fragmenta. Cu trecerea timpului, ideile au câştigat în prestanţă şi în relief, discursul s-a concentrat într-un mănunchi de simboluri sau de semne grafice, linia s-a epurat de parcursurile labirintice şi

oarecum preţioase, compoziţia s-a debarochizat prin apelul la reprezentări mai simple şi mai limpede marcate. Desenul în sine ne apare astăzi mai rafinat, cu ecouri din ceea ce înseamnă pentru orizontul graficii noastre contemporane repere de Octav Grigorescu şi Vasile Kazar. Delamare se situează stilistic la confluenţa dintre aceste două tendinţe, cu înclinaţii mai evidente către maniera spiritualistă impusă de cel dintâi. Este şi mediul în care artistul se simte în largul său, nevoia de culoare care invadează aproape integral spaţiul creaţiei sale din ultimul timp fiind o rezultantă a nevoii de adecvare a elementelor de limbaj plastic cu forma sublimată a imageriilor şi gloselor sale grafice despre lumea ce suntem. În accepţiunea ei obiectivă, dar şi în cea virtuală dedusă din învolburatele (sau evanescentele) mişcări lăuntrice care ne animă. Ioan Atanasiu este un remarcabil decriptor al acestei cărţi vii şi de taină, care este omul şi destinul său în univers. Un destin al stărilor critice, dar şi al înălţărilor prin iubire, credinţă şi vibraţie poetică.

REVISTE, CONCURSURI, LANSĂRI DE CARTE

● Ne-a sosit la redacţie „Lumina", revistă de literatură, artă şi cultură care apare la Pancevo, în Iugoslavia. Descoperim cu plăcere, la rubrica „Ecouri lirice", prezenţa poeţilor Ion Cristofor, Carmen Firan, Liviu Ioan Stoiciu şi Shaul Carmel. Centenarul Blaga e sărbătorit cu solemnitate printr-o corespondenţă din Bucureşti a Ionelei Mengher şi prin inserarea poeziilor blagiene „Peisaj transcendent", „Izvorul", „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii" şi „Noi, cântăreţii, leproşi".

● Numărul dublu (5-6) al revistei „Ramuri" din Craiova pune în dezbatere opera fundamentală a culturii române „Dicţionarului scriitorilor români"(A-C), sub direcţia lui Mircea Zaciu. Scriu Bucur Demetrian şi Ioan Lascu. Iată ce spune ultimul: „O lucrare lexicografică pe măsură nu există în cultura română: capacitatea de informaţie este imensă, sintezele critice realizate cu ajutorul unei puzderii de surse bibliografice sunt substanţiale şi reprezentative pentru scriitorii în cauză. Unele articole, consacrate unor scriitori importanţi, pot sluji, la nevoie, drept micromonografii". Şi noi am deschis o dezbatere care mergea tot în acest sens. Aşteptăm şi alte opinii.

● Poate că nu întâmplător, pe prima pagină a aceleiaşi reviste oltene, Gabriel Chifu, redactorul şef, notează: „Scăpată din cleştele cenzurii, al unui sistem totalitar, cultura română, chiar neagreată de putere, chiar în sărăcie, îşi îndeplineşte menirea, găseşte mijloacele pentru a pune în act marea sa potenţialitate. Din spaţiul culturii ne vin, aşadar, semne îmbucurătoare. Din fericire, lumea românească nu este doar lumea lui Văcăroiu-Vadim-Funar, ci şi lumea lui Zaciu-Papahagi-Patapievici-Mircea Ivănescu", Nu ne îndoim.

● Scandalul de la Cotroceni care l-a avut drept personaj sinistru pe C.V.Tudor e comentat în multe locuri, inclusiv în Israel. Jean Steiger subliniază: „Nu putem decât să aplaudăm, comportarea curajoasă, plină de demnitate a sriitorilor israelieni ca şi a celor care s-au alăturat protestului lor".

CONCURSUL NAŢIONAL DE LITERATURĂ „MOŞTENIREA VĂCĂREŞTILOR", ediţia a XXVII-a, TÂRGOVIŞTE, 20-24 septembrie 1995

● Organizat pe patru secţiuni: poezie, proză, eseu, teatru scurt, se adresează tinerilor, până la 35 de ani, care nu au debutat încă editorial. Lucrările, purtând motto, dactilografiate în trei exemplare, vor fi expediate până la 28 august 1995, data poştei, pe adresa: Inspectoratul pentru Cultură al Judeţului Dâmboviţa, Târgovişte, D-dul Independenţei nr. 1, Cod 0200; cu menţiunea **pentru concurs**.

Organizatorii vor acoperi contravaloarea cazării şi mesei concurenţilor premiaţi, acordând premii în valoare totală de două milioane cinci sute mii de lei. Relaţii suplimentare la telefoanele: 045/612617; 045/611184.

● După „Fuga din Eden" şi „Călătoria", a apărut a treia carte a prozatorului Alexandru Ecovoiu, „Saludos", la Editura Est. A fost lansată zilele acestea la Casa Monteoru şi a fost prezentată de Mariana Marin, Gheorghe Iova şi Hanibal Stănciulescu. Autorul a dat autografe.

Carlos Fuentes (Mexic)

În panorama literaturilor de expresie spaniolă, cea de sorginte mexicană se situează pe unul din locurile de frunte, fiind reprezentată cu strălucire nedezmințită de personalități de notorietate internațională, cum sunt în primul rând „mexicanii universali" – poetul Octavio Paz și prozatorul Carlos Fuentes.

Născut în México în 1928, fiu al unui diplomat mexican, Carlos Fuentes își desăvârșește o formație multilaterală într-o diversitate de spații culturale: după studiile primare și secundare în México, Montevideo, Buenos Aires, Santiago de Chile, Río de Janeiro și în Statele Unite, urmează cele universitare în Mexic și la Geneva, unde își susține și doctoratul.

Proteica sa creație literară, încununată cu distincții cum sunt premiul pentru roman „Rómulo Gallego" și prestigiosul „Cervantes", cuprinde volume de povestiri: **Zilele mascate, Cântec de orbi, Apă arsă**, *volume de eseuri:* **Noul roman hispano-american, Casa cu două porți, Cervantes sau critica lecturii**, *piese de teatru:* **Chiorul e împărat** *și* **Orhidee în lumina lunii**, *excelând însă în genul romanului. După primul,* **Regiunea cea mai transparentă**, *care îi aduce o fulminantă recunoaștere, urmează încă unsprezece, dintre care menționăm:* **Moartea lui Artemio Cruz, Zonă sacră, Schimbare de piele, Terra nostra, Yancheul bătrân, Cristóbal cel nenăscut**, *toate atestându-l ca un mare romancier al condiției umane, cu luminile, umbrele, frământările și profunzimile sale existențiale.*

Ilustrativă pentru arta narativă a scriitorului, povestirea **Cele două Elene** *configurează fascinant și subtil un univers guvernat de o dublă trăire.*

CELE DOUĂ ELENE

Nu știu de unde-i vin ideile astea Elenei. Doar n-a fost fost crescută astfel. Și nici dumneata, Victor. E sigur însă că măritișul a schimbat-o. Da, fără îndoială. Am crezut că bărbatu-meu o să facă un atac. Nu poți susține asemenea idei, și mai ales la cină. Fata mea știe prea bine că tatăl ei trebuie să mănânce în liniște. De nu, îi crește imediat tensiunea. Așa i-a spus doctorul. Și la urma urmelor doctorul știe ce spune. Nu degeaba ia două sute de **pesos** de consultație. Te rog să vorbești cu Elena. De mine n-ascultă. Spune-i că-i înghițim orice. Că nu ne pasă că-și neglijează căminul ca să învețe franțuzește. Că nu ne pasă că se duce să vadă filmele alea aiurite în niște spelunci pline de pletoși. Că nu ne pasă că-și pune ciorapii ăia roșii de paiață. Dar ca să-i spună tatălui ei în timpul cinei că o femeie poate trăi cu doi bărbați ca să se complinească... Victor, pentru binele dumitale trebuie să-i scoți ideile astea trăznite din cap!

De când a văzut **Jules et Jim** la o cinematecă Elenei i s-a năzărit să se războiască de zor cu părinții duminica la cină – singura reuniune obligatorie a familiei. Plecând de la cinema, ne-am suit în MG și ne-am dus să cinăm la **Coiotul costeliv** din Coyoacán. Elena era, ca totdeauna, foarte frumoasă cu puloverul negru și fusta de piele și ciorapii care nu-i plac maică-si. Pe deasupra, își mai și atârnase un lanț de aur de unde spânzura o amuletă de jad care, după spusele unui amic antropolog, îl reprezenta pe prințul Uno Muerte al mixtecilor. Elena, care-i mereu atât de veselă și aeriană, părea în seara aceea mistuită de un foc tainic: avea obrajii îmbujorați și abia îi salută pe prietenii care se strâng de obicei la taifas în restaurantul acesta cu un aer oarecum gotic. Am întrebat-o ce voia să comande și nu mi-a răspuns; în schimb, mi-a luat mâna și m-a privit țintă. Eu am comandat două sandvișuri cu carne și usturoi, pe când Elena își flutura pletele de un roz palid și-și mângâia gâtul.

– Victor, nibelungule, e prima oară că-mi dau seama că voi avea dreptate să fiți misogini și că noi ne-am născut ca să ne detestați. N-o să mă mai prefac. Am descoperit că misoginia e condiția dragostei. Știu că greșesc, dar cu cât o să-mi exprim mai multe dorințe, o să mă urăști mai tare și o să încerci din răsputeri să mi le împlinești. Victor, nibelungule, trebuie să-mi cumperi un costum marinar de odinioară, ca cel al lui Jeanne Moreau.

I-am spus că era în regulă, numai să-mi ceară mai departe totul doar mie. Elena mi-a mângâiat mâna și mi-a zâmbit.

– Știu bine că nu reușești să scapi, iubitule. Dar ai încredere. Când îmi vei fi dat tot ce-am să-ți cer, chiar tu îți vei dori să ne împărțim viața cu alt bărbat. Tu însuți vei vrea să fii Jules. Tu însuți îi vei cere lui Jim să trăiască împreună cu noi și să pună umărul. N-a spus așa Güerito? Să ne iubim unii pe alții, cum să nu!

M-am gândit că Elena ar putea avea dreptate pentru viitor; știam, după patru ani de căsnicie, că lângă ea toate regulile morale deprinse din copilărie tindeau să se evaporeze în modul cel mai natural. Asta-i ceea ce mi-a plăcut totdeauna la ea: naturalețea. Niciodată nu nesocotea o normă ca să impună alta, ci ca să deschidă un fel de poartă, ca acelea din basmele pentru copii, unde pe fiecare pagină ilustrată se află o grădină, o peșteră, marea sau o pădure la care se ajunge prin deschizătura secretă de la pagina dinainte.

– Nu vreau s-avem copii înainte de șase ani – spuse într-o noapte, tolănită peste picioarele mele, în salonul cufundat în beznă de la noi de acasă, în vreme ce ascultam discuri cu Cannonball Adderley; și în locuința noastră din Coyoacán pe care am decorat-o cu mochete multicolore și măști coloniale cu ochi hipnotici: – Tu nu mergi niciodată la biserică și nimeni nu zice nimic. N-o să mă mai duc nici eu, și lumea n-are decât să spună ce poftește; și în mansarda pe care o folosim ca odaie și unde în diminețile senine pătrunde lumina vulcanilor: – Azi o să beau cafeaua cu Alejandro. E un grafician nemaipomenit și s-ar simți intimidat dacă ai fi de față, iar eu am nevoie să-mi explice între patru ochi niște chestii; și, pe când se ține după mine pe scândurile ce fac legătura între apartamentele neterminate din grupul de case pe care le construiesc în Deșertul Leilor: – Plec pentru zece zile să călătoresc cu trenul prin țară; și în timp ce beam o cafea în grabă la Tirol, pe la patru după-masa, mișcându-și degetele în chip de salut către prietenii care trec strada Hamburg: – Îți mulțumesc că m-ai dus să văd bordelul, nibelungule. Mi s-a părut ca pe vremea lui Toulouse Lautrec, tot așa de nevinovat ca o povestire de Maupassant. Pricepi? M-am convins acum că păcatul și depravarea nu-s acolo, ci altundeva; și după o vizionare pentru cinefili a **Îngerului exterminator**: – Victor, moral e tot ce dă viață și imoral tot ce ucide viața, n-am dreptate?

Și acum repetă iar, cu un dumicat de sandviș în gură: – Nu-i așa că am dreptate? Dacă un **ménage à trois** ne însuflețește și ne aduce bucurie și ne face mai buni în relațiile noastre personale în trei față de cum eram în doi, nu-i așa că asta-i moral?

Am încuviințat pe când mâncam, ascultând sfârâitul cărnii care se prăjea pe grătarul înalt. Mai mulți amici aveau grijă ca bucățile să li se pătrundă cum aveau chef și apoi veniră să se așeze lângă noi, iar Elena izbucni din nou în râs și redeveni cea de totdeauna. Mi s-a năzărit proasta idee de a mă uita la chipurile prietenilor noștri și a mi-l imagina pe fiecare instalat la mine acasă, dându-i Elenei porția de afecțiune, stimulent, pasiune sau inteligență pe care eu, epuizându-mi toate resursele, n-aș fi în stare să i-o dăruiesc. Pe când cercetam chipul de colo, gata s-o asculte plin de avânt (și eu, care uneori mă satur s-o ascult!), un altul ce se ofere[illegible] gentilețe să-i umple lacunele raționamentelor [illegible] prefer ca uneori conversația ei să fie lipsită de logică sau de consecințe) și altul predispus să formuleze întrebări precise și, după părerea lui, revelatoare (și eu, care nu folosesc nicicând cuvântul, ci gestul sau telepatia ca s-o pun pe Elena în mișcare!), mă consolam spunându-mi că, la urma urmelor, puținul care i l-ar fi putut da aceștia i l-ar da numai de la un moment anume al vieții mele cu ea, ca un fel de desert, de coniac la sfârșitul mesei, de adaos. Tipul de colo, pieptănat à la Ringo Starr, o întreabă scur[illegible] edificator de ce continuă să-mi fie credincioasă, iar Elena îi răspunde că infidelitatea prea devenise o normă, cum era înainte împărțășania în fiecare vineri, și nu se mai uită la el. Ăsta de lângă noi, cu gâtul ca de broască țestoasă, negru, interpretă răspunsul Elenei adăugând că, fără îndoială, nevastă-mea voia să spună că acum fidelitatea ajunsese să însemne atitudinea rebelă. Iar cel cu sacoul impecabil stil regele Eduard o invită pe Elena, cu privirea stăruitor piezișă, să mai vorbească: el avea să fie ascultătorul ideal. Elena ridică brațele și ceru chelnerului o cafea express.

Pășeam ținându-ne de mână pe străzile pietruite din Coyoacán, pe sub frasini, coleșiți de contrastul între ziua călduroasă ce ni se lipea de haine și noaptea umedă care, după ploaia din cursul serii, ne făcea să avem ochii strălucitori și obrajii îmbujorați. Ne place să ne plimbăm, în liniște, cu capul plecat și mâinile înlănțuite, pe străduțele vechi care au fost, de la bun început, un punct de întâlnire al înclinațiilor noastre comune de a asimila. Cred că n-am vorbit niciodată de asta, Elena și cu mine. Nici nu-i nevoie. Cert e că ne place să ne înconjurăm de lucruri vechi, de parcă le-am recupera dintr-o uitare dureroasă sau ca și cum, atingându-le, le-am insufla o nouă viață, ori căutându-le locul, lumina și atmosfera ce le pun în valoare în casă, ne-am apăra de fapt de o uitare asemănătoare în

viitor. Iată mânerul cu fălci de leu descoperit de noi într-o gospodărie ţărănească din Los Altos şi pe care îl mângâiem când deschidem antreul casei, ştiind că fiecare atingere îl uzează; iată crucea de piatră din grădină, profilându-se într-o lumină aurie, ce reprezintă patru şiruri de inimi smulse, poate, de aceeaşi mână care apoi a cioplit piatra, şi iată caii negri ai vreunui carusel stricat de demult, ca şi mascaroanele de proră ale goeletelor ce zac pesemne pe fundul mării, dacă nu cumva îşi arată scheletul de lemn pe vreo plajă cu papagali solemni şi ţestoase în agonie.

Elena îşi scoate puloverul şi aprinde şemineul, în vreme ce eu caut discurile cu Cannonball, pregătesc două pahare cu pelin şi mă lungesc pe covor aşteptând-o. Elena fumează cu capul sprijinit de picioarele mele şi amândoi ascultăm saxofonul molcom al Fratelui Lateef, pe care l-am cunoscut în **Gold Bug** la New York, cu figura lui de vrăjitor din Congo costumat ca Disraeli, cu ochii adormiţi şi imenşi ca nişte şerpi boa africani, barba de Svengali discriminat şi buzele-i vineţii lipite de saxofonul care-l face pe negru să amuţească, pentru a se exprima cu o elocinţă atât de străină bâlbâielii lui de bună seamă răguşite din viaţa de toate zilele, şi notele domoale, încuviinţând parcă plângător, fără a izbuti nicicând să spună tot ce vor, fiindcă nu sunt, de la început la sfârşit, decât o căutare şi o apropiere pline de o sfială ciudată, imprimând un rost şi o direcţie tactului nostru ce prinde astfel să imite tâlcul instrumentului lui Lateef: doar o prevestire, doar un preludiu, doar o mărginire la desfătările preliminarii care, prin aceasta, se prefac în actul propriu-zis.

– Negrii americani îi dau gata pe albi – spune Elena când ne aşezăm la locurile noastre obişnuite în jurul uriaşei mese Chippendale din sufrageria părinţilor ei – . Dragostea, muzica, vitalitatea negrilor îi obligă pe albi să se justifice. Vedeţi doar că acum albii îi obsedează fizic pe negrii fiindcă în cele din urmă şi-au dat seama că negri la rândul lor îi obsedează psihic.

– Ei bine, eu mă bucur că la noi nu există negri – zice tatăl Elenei servindu-se cu supa de cartofi care-i e oferită într-o supieră aburindă de porţelan de către sevitorul indigen care ziua udă grădinile conacului de aici, de pe Coline.

– Dar ce legătură are asta, tată? E ca şi cum eschimoşii s-ar bucura că nu sunt mexicani. Fiecare e cine e şi basta. Interesant e să vezi ce se întâmplă când intrăm în relaţii cu cineva care ne pune pe gânduri, şi totuşi ştim că avem nevoie de el. Că avem nevoie de el fiindcă ne testă.

– Hai, mănâncă. Discuţiile astea devin tot mai fără sens de la o duminică la alta. Tot ce ştiu e că tu nu te-ai măritat cu un negru, nu-i aşa? Higinio, adu plăcintele de porumb.

Don José ne cercetează, pe Elena, pe mine şi pe nevastă-sa, cu un aer triumfător, iar dona Elena mama, ca să salveze conversaţia ce lâncezeşte, povesteşte ce a făcut săptămâna trecută, eu mă uit la mobilierul tapisat cu brocart de culoarea lemnului de trandafir, la vazele chinezeşti, perdelele de tul şi covoarele din lână de vigonie din casa aceea rectilinie dincolo de ale cărei ferestre imense se zdruncină eucalipţii din viroagă. Don José zâmbeşte când Higinio îi serveşte plăcintele cu smântână din belşug şi ochişorii lui verzi se umplu de o satisfacţie aproape patriotică, aceeaşi pe care i-am văzut-o când Preşedintele flutură steagul la 15 Septembrie, nu chiar aceeaşi însă – ci cu mult mai umedă – ca cea care-i îmblânzeşte privirea când se aşează să fumeze un trabuc în faţa tonomatului său personal şi ascultă vreun bolero. Ochii mi se opresc pe mâna palidă a dônei Elena, care se joacă alene cu fărâmiturile de pâine şi povesteşte, istovită, toate ocupaţiile ce-au ţinut-o în priză de când ne-am văzut ultima dată.

Ascult de departe cascada de plecări şi veniri, partide de canastă, vizite la spitalul pentru copiii sărmani, slujbe la biserică timp de nouă zile, baluri de binefacere, căutări de perdele noi, certuri cu slugile, telefoane nesfârşite cu prietenele, vizite mult dorite pe la preoţi, sugari, doctori, ceasornicari, cofetari, tâmplari de mobilă fină, maeştri care înrămează tablouri. Mi-am fixat privirea pe degetele-i pale, lungi şi mângâietoare, ce fac cocoloaşe cu fărâmiturile.

– ... le-am spus să nu mai vină vreodată să-mi ceară bani, fiindcă eu n-am cum să fac rost.

... că i-aş trimite cu plăcere la tatăl tău la birou şi că acolo secretara o să-i îndrume...

... încheietura mâinii foarte subţire, cu mişcări sfârşite, şi brăţara cu medalii cu Cristos cu pocalul, Anul Sfânt la Roma şi vizita Preşedintelui Kennedy bătute în aramă şi aur, care se ciocnesc între ele pe când dona Elena se joacă frământând fărâmiturile...

– ... e destul că le dau tot sprijinul moral, nu crezi? Te-am căutat joi să mergem împreună să vedem premiera filmului **Diana**. Ba chiar l-am şi trimis pe şofer devreme de tot să stea la coadă, ştii doar ce cozi sunt în ziua premierei...

... şi braţul plin, cu un pielea foarte străvezie, cu venele profilate ca un al doilea schelet, de sticlă, desenat pe sub netezimea albă...

... am invitat-o pe verişoara ta Sandrita şi m-am dus s-o iau cu maşina, dar am zăbovit cu copilaşul nou-născut. E o drăgălăşenie. Ea e tare mâhnită că nici măcar n-ai sunat-o s-o feliciţi. Ce te costă să-i dai un telefon, Elenita...?

... şi decolteul negru croindu-şi drum spre sânii ridicaţi şi strânşi ca un animal ciudat capturat într-un continent ciudat...

– ... la urma urmelor, facem parte din familie. Nu-i poţi renega pe cei de un sânge cu tine. Aş vrea ca tu şi Victor să veniţi la botez. E sâmbăta viitoare. Am ajutat-o să aleagă scrumierele micuţe pe care le vor dărui invitaţilor.

... Şi ne-a trecut timpul stând la taifas, iar biletele s-au pierdut.

Am ridicat privirea. Dona Elena se uita la mine. Îşi pleacă imediat pleoapele şi spuse că vom servi cafeaua în salonaş. Don José se scuză şi se duse în bibliotecă, unde are tonomatul acela care pune discurile preferate dacă-i introduci în fantă o monedă falsă de douăzeci. Ne-am aşezat să bem cafeaua şi în depărtare **jukebox**-ul emise un glu-glu şi începu să cânte **Noi**, pe când dona Elena punea televizorul, dar fără sunet, cum ne şi arată ducându-şi un deget în dreptul buzelor. Văzurăm perindându-se imaginile mute ale unui program concurs cine găseşte comoara, în cadrul căruia un maestru de ceremonii foarte grav îi călăuzea pe cei cinci concurenţi – două tinerele agitate şi surâzătoare pieptănate cu coc în formă de stup, o casnică foarte sfioasă şi doi bărbaţi

bruneţi, maturi şi melancolici – spre lozul ascuns în studioul strâmt înţesat de vaze, cărţi de carton şi casete muzicale.

Elena zâmbi, stând jos lângă mine în penumbra salonaşului cu dale de marmură şi pelicani de plastic. Nu ştiu de unde mi-a scos porecla asta, nici ce legătură are asta cu mine, dar începu să facă jocuri de cuvinte cu ea, în vreme ce-mi mângâia mâna:

– Nibelung. Ni Ve Lungo. Nibble Hongo. Nieve lunga.

Personajele cenuşii, străbătute de dungi, unduindu-se, căutau de zor comoara în faţa noastră şi Elena, ghemuită, lăsă să-i cadă pantofii pe covor şi căscă, pe când dona Elena mă privea, întrebătoare, profitând de întuneric, cu ochii ei negri larg deschişi, înconjuraţi de cearcăne adânci. Îşi puse picior peste picior şi-şi potrivi fusta pe genunchi. Dinspre bibliotecă răzbăteau tânguirile boleroului: **noi, care ne-am iubit atâta** şi, poate, vreun grohăit stârnit de digestia greoaie a lui don José. Dona Elena încetă să mă mai privească spre a-şi aţinti ochii negri imenşi înspre eucalipţii ce se clătinau dincolo de fereastra mare. I-am urmărit privirea. Elena căsca şi torcea ca o pisică tolănită pe genunchii mei. I-am mângâiat ceafa. În spatele nostru, viroaga ce brăzdează ca o rană profundă Colinele din Chapultepec părea că păstrează un fundal de lumină tainic reliefat de noaptea mişcătoare ce îndoia spinarea copacilor şi le revăşea pletele palide.

– Ţi-aduci aminte de Veracruz? – spuse mama, zâmbind, fetei ei; însă dona Elena mă privea pe mine. Elena încuviinţă în şoaptă, aţipită peste picioarele mele, iar eu am răspuns: – Da. Am fost de multe ori împreună.

– Îţi place?

Dona Elena îşi întinse mâna lăsând-o apoi să-i cadă în poală.

– Mult – i-am spus – . Se zice că e cel de pe urmă oraş mediteranean. Îmi place mâncarea. Îmi plac oamenii. Îmi place să stau ceasuri întregi pe sub porticuri şi să mănânc cornuri şi să beau cafea.

– Eu sunt de acolo – zise doamna; pentru prima oară am observat că făcea gropiţe.

– Da. Ştiam.

– Însă mi-am pierdut accentul – râse, dezvelidu-şi gingiile – . M-am măritat acum douăzeci şi doi de ani. Şi îndată ce am venit la México mi-am pierdut accentul de acasă. Dumneata m-ai cunoscut când eram destul de coaptă.

– Toată lumea spune că dumneavoastră şi Elena păreţi surori.

Buzele erau subţiri dar agresive: – Nu. Acum îmi aminteam de nopţile de furtună din Golf. Soarele parcă nu vrea să piară şi se amestecă atunci cu furtuna şi totul e scăldat într-o lumină foarte verde, foarte diafană, şi simţi cum te sufoci în spatele jaluzelelor aşteptând să treacă puhoiul. La tropice ploaia nu răcoreşte. Nu face decât să înteţească zăpuşeala. Şi nu ştiu de ce servitorii trebuiau să închidă jaluzelele ori de câte ori venea furtuna. Ce frumos ar fi fost s-o lase să treacă stând cu ferestrele larg deschise.

Am aprins o ţigară: – Da, se stârnesc nişte miresme pătrunzătoare. Pământul scapă de aromele lui de tutun, de cafea, de fructe...

– Şi odăile. – Dona Elena închise ochii.

– Poftim?

– Pe atunci nu existau dulapuri în perete. – Îşi trecu mâna peste ridurile fine de lângă ochi – . În fiecare încăpere era câte un scrin şi slujnicile obişnuiau să pună foi de dafin şi busuioc de pădure printre rufe. Pe deasupra, soarele nu reuşea niciodată să usuce bine unele unghiere. Mirosea a mucegai, cum să-ţi spun?, a muşchi...

– Da, îmi închipui. Eu n-am trăit nicicând la tropice. Le duceţi dorul?

Şi acum îşi frecă închieturile una de alta şi i se iviră venele în relief de la mâini: – Uneori. Mi-e greu să-mi amintesc. Imaginează-ţi, m-am măritat la optsprezece ani şi mă socoteam deja fată bătrână.

Continuare în pag 22 ▶

▶ *Urmare din pag 21*

– Şi toate astea vi le-a adus în minte lumina aceea stranie ce stăruie pe fundul viroagei?

Femeia se ridică. – Da. Iată la TV anunţurile pe care José le-a comandat săptămâna trecută. Sunt frumoase, nu?

– Cred că Elena a adormit.

Am gâdilat-o la nas şi s-a trezit, şi ne-am întors cu MG-ul la Coyoacán.

– Iartă-mă pentru plictiseala asta din fiecare duminică – zise Elena când plecam a doua zi dimineaţă – . N-avem încotro. Oricum trebuie să mai păstrăm vreo legătură cu familia şi cu viaţa burgheză, chiar dacă numai din nevoia contrastului.

– Ce-ai să faci azi? – am întrebat-o în timp ce-mi rulam planurile şi-mi luam mapa.

Elena muşcă dintr-o smochină, îşi încrucişă braţele şi scoase limba la Cristosul Şaşiu pe care-l descoperirăm într-un rând la Guanajuato. – Am să pictez toată dimineaţa. Apoi am să iau masa cu Alejandro ca să-i arăt ultimele lucrări pe care le-am făcut. La el la atelier. Da, l-a terminat. Chiar aici, în Olivar de los Padres. După-masă o să mă duc la ora de franceză. O să beau poate o cafea şi pe urmă te aştept la cinematecă. Rulează un western mitologic: **High Noon**. Mâine am stabilit să mă văd cu băieţii aceia negri. Sunt din grupul Black Muslims şi tremur de nerăbdare să aflu ce gândesc ei în realitate. Îţi dai seama că ştiam despre asta doar din ziare? Tu ai vorbit vreodată cu un negru din Statele Unite, nibelungule? Mâine după-amiază să nu îndrăzneşti să mă deranjezi. O să mă închid la mine să-l citesc pe Nerval din scoarţă în scoarţă. Să nu-şi închipuie Juan că mă duce iar cu **soleil noir de la mélancolie** şi făcând pe văduvul neconsolat. M-am prins doar ce-i cu el şi o să-i arăt eu mâine seară. Da, o să „regizeze" un bal mascat. Trebuie să ne ducem deghizaţi în picturi murale mexicane. Cumpără-mi nişte cornete de hârtie, Victor, nibelungul meu drag, şi dacă vrei deghizează-te în sălbaticul cuceritor Alvarado, care le însemna cu fierul roşu pe indiene înainte de a le poseda. – Oh, Sade, where is thy wiph? Ah, miercuri cântă Miles Davies la Arte Frumoase. E puţin cam demodat, dar oricum îmi tulbură hormonii. Cumpără bilete. Ciao, iubitule!

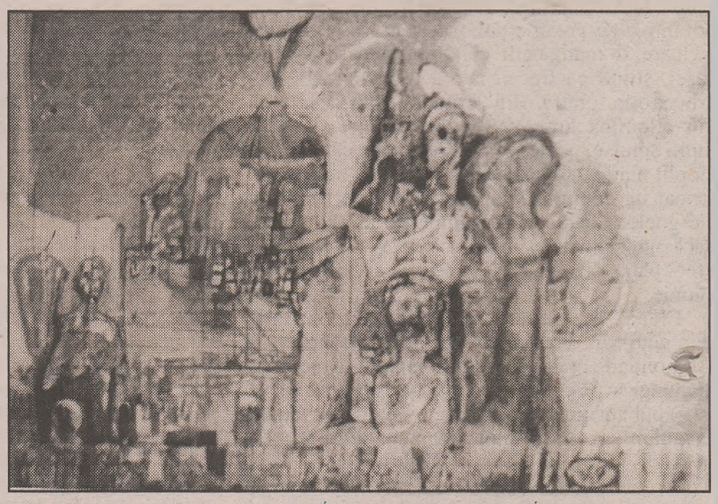

Mă sărută pe ceafă şi eu n-am putut s-o îmbrăţişez din cauza proiectelor făcute sul pe care le aveam în braţe, dar am pornit maşina purtând aroma smochinei şi imaginea Elenei îmbrăcată cu cămaşa mea, descheiată şi legată în dreptul buricului, şi cu pantalonii ei strâmţi de toreador şi desculţă, gata să înceapă să... oare avea să citească un poem sau să picteze un tablou? Mi-a venit în minte că în curând trebuia să plecăm împreună într-o călătorie. Asta ne apropia mai mult ca orice. Am ajuns la şoseaua de centură. Nu ştiu de ce, în loc să trec podul Altavista spre Deşertul Leilor, am intrat pe şoseaua de centură şi am accelerat. Fac asta la răstimpuri. Vreau să fiu singur şi să gonesc în voie când mă munceşte ceva. Poate am făcut-o ca să păstrez preţ de o jumătate de ceas imaginea Elenei când m-a petrecut, naturaleţea ei, pielea-i aurie, ochii ei verzi, planurile sale infinite, şi să mă gândesc că sunt foarte fericit cu ea, că nimeni nu poate fi mai fericit cu o femeie atât de plină de viaţă, atât de modernă, care... care mă... care mă complineşte într-atât.

Trec pe lângă o fabrică de sticlă, pe lângă o biserică barocă, parcul de distracţii, o pădure de chiparoşi. Unde am mai auzit oare cuvântul ăsta? A complini. Cotesc în dreptul benzinăriei şi o iau în sus pe Bulevardul Reformei. Toate automobilele coboară spre centrul oraşului, care sclipeşte în zare în spatele unui văl diafan şi înăbuşitor. Urc spre Colinele din Chapultepec, unde la ora asta n-au rămas acasă decât slujnicile şi doamnele, iar bărbaţii s-au dus la slujbă şi copiii la şcoală, şi de bună seamă cealaltă E a mea, cea care mă complineşte, stă şi aşteaptă m patu-i cald cu ochii negri încercănaţi şi temători şi carnea albă, matură şi adâncă şi parfumată ca rufăria din scrinurile de la tropice.

În româneşte de
Tudora Şandru Olteanu

SCRIITORI PE MAPAMOND

● Vasili Axionov, **O saga moscovită**. V. Axionov (n. în 1932) realizează în acest roman cronica unei familii ruse din Moscova anilor 1924-1953. 1924 – Lenin abia murise, Stalin era deja prim-secretar al Partidului, tezele troţkiste erau condamnate. 1953 – Stalin moare. Familia Gradov (tatăl, medic cu ascendenţă intelectuală burgheză, mama provine dintr-o familie georgiană cunoscută, Nikita, fiul cel mare, ajunge general al Armatei Roşii, Kiril, mijlociul, se doreşte militant bolşevic, iar Nina, cea mai mică, este amatoare de poezie avangardistă) şi destinul ei sunt urmărite de-a lungul a mai mult de 1000 de pagini. Axionov îşi confruntă brutal eroii cu evenimentele tragice şi ambigue ale epocii. Fiecare dintre Gradovi se caracterizează prin fragilitate şi forţă, laşitate şi grandoare, compromis şi sfidare, indestructibil legate. Axionov convoacă în romanul său toate marile personaje politice, începând cu Stalin şi Beria, în descrieri surprinzătoare. Toată societatea sovietică este prezentă prin reprezentanţi celebri sau mai puţin cunoscuţi: inteligenţia artistică şi literară, jurnalişti, nomenclatura, oameni obişnuiţi, fără a ignora societatea subterană. Autorul nu uită nici un nume al literaturii ruse sau georgiene şi aduce în scenă tot felul de scriitori. După Pasternak, Grossman sau Soljeniţîn, Axionov contribuie la conturarea imaginii Rusiei şi epocii sovietice. Prin realism şi prin ordinea cronologică. Capitole scurte, întrerupte de savuroase extrase din presa bolşevică sau străină care intervin într-un imaginar unde realismul este abandonat, fapt care îi permite autorului să lase loc imaginarului, fabulei şi umorului. Aduce în scenă reprezentanţi ai faunei moscovite, de fapt personaje literare sau istorice reîncarnate în animale. Axionov conjugă deliberat în roman tragedia, veselia, trucul, satira şi nostimada. Un realism unde verbul scriitorului suscită, provoacă realitatea, atrage şi deformează evenimentele în mişcare.

● Liliane Giraudon, **Les animaux font toujours l'amour de la même manière**. Şase povestiri se organizează în jurul temei propuse dând unitate culegerii. Realitatea este bine prezentată în concentrarea problemelor esenţiale: dragostea, sexul, moartea şi arta ca soluţie salvatoare. Amestecul de elemente concrete şi poetice stabileşte corespondenţele şi leagă cele şase nuvele între ele. Universul autoarei este impregnat de atmosfera poveştilor din copilărie. Personajele comunică cu cele două aspecte ale realităţii – cel vizibil şi cel invizibil – prin intermediul artei. Viziunile poetice şi detaliile crude se împletesc în contraste. O savoare unică naşte din acest curios amestec dintre tandru şi violent, dintre sânge şi zahăr, savoare ambivalentă care incită ca bomboanele acidulate din copilărie.

● Paul Claudel – **Gaston Gallimard, Correspondance 1911-1954, Correspondance diplomatique Tokyo 1921-1927.** În corespondenţa cu Gallimard, editorul său, îl descoperim pe Claudel în trei ipostaze. Autorul preocupat de soarta cărţilor sale, pe care le urmăreşte un ochi patern şi posesiv. Este neliniştit pentru difuzarea lor în lume, nemulţumit când impresiile întârzie, preocupat de procente şi conturi. Pare că autorul este mult mai interesat de aceste aspecte decât editorul, fenomen insolit. Estet plin de bun gust şi atent cu aspectul exterior al cărţilor sale, Claudel veghează totul, de la imprimare la hârtie şi ilustraţie. A treia ipostază, Claudel pornit împotriva editorului său care, în loc să publice numai „opere de o înaltă ţinută morală şi literară", a devenit „editorul atras de secăturile suprarealiste Aragon, Breton şi alţi indivizi al căror nume nu poate fi pronunţat fără greaţă". Mai rău, NRF se specializează, graţie lui Gide şi Proust în „ilustrarea, apărarea şi propaganda moravurilor pederaste". În 1946 are un nou acces de furie împotriva lui Gallimard culpabil de a-i fi publicat pe Sartre, Camus, Beauvoir. În faţa acestui atac Gallimard reacţionează cu un extraordinar amestec de viclenie şi sinceritate. El scrie: „Nu trebuie să crezi că mă interesează alţi scriitori!" Astfel, unul fulminant, celălalt parând continuu, au format totuşi un cuplu care, de fapt, durează chiar şi după moartea lor. Culegerea de corespondenţă diplomatică prezintă şi ea un mare interes. Nu numai pentru că se descoperă naşterea şi evoluţia relaţiilor lui Claudel cu Japonia şi capacitatea lui de a vedea totul, dar înţelegem ce a fost Japonia în acea epocă, străbătută de străini şi neîncrezătoare în Occident. Evocarea teribilului cutremur de pământ din 1923 este un magnific reportaj în direct în cel mai bun stil al autorului.

MARKA DONA

CÂMPURILE MAGNETICE

de NICOLAE BALOTĂ

Câmpurile magnetice ***ale lui André Breton şi Philippe Soupault, una din operele capitale ale secolului, operă mult discutată, a apărut, pentru întâia oară, în textul autentic facsimilat al manuscrisului celor doi poeţi.***

Există opere care, cu toată celebritatea lor, sunt prea puţin cunoscute, rareori citite. **Câmpurile magnetice**, opul de tinereţe al celor doi poeţi complici, André Breton şi Philippe Soupault, face parte dintre acestea. Text compozit – în toate sensurile acestui cuvânt – el a entuziasmat pe câţiva, a iritat pe mulţi şi i-a intrigat pe toţi cititorii săi. Mărturiile au fost sporite prin comentarii curioase începând cu cele ale lui Breton. Mitizarea scrierii a început foarte curând după apariţia ei. Mai târziu, mitul s-a consolidat, s-a răspândit şi s-a substituit operei mitizate. Aceasta nu mai putea să apară fiind ocultată de propria-i aureolă. Iat-o acum în faţa noastră aşa cum a fost scrisă de cei doi tineri, în acea lună mai a anului 1919. Sunt 70 de ani de atunci.

Dar să stabilim câteva date. La 15 aprilie 1919, André Breton termină de copiat poeziile lui Isidore Ducasse, zis Lautréamont, la Biblioteca Naţională. Va publica din ele în aceeaşi lună în revista **Littérature** pe care o redactează împreună cu amicii săi, Aragon şi Soupault. În mai-iunie al aceluiaşi an Breton descoperă poetica scriiturii automatice şi compune împreună cu Philippe Soupault cea mai mare parte a **Câmpurilor magnetice**. În octombrie, noiembrie, decembrie din acelaşi an, 1919, sunt publicate în **Littérature** 3 texte prezentate drept fragmente din **Câmpurile magnetice**, sub dubla semnătură a lui Breton şi Soupault. Volumul cu acest titlu va apare în anul următor, bunul de imprimat fiind din 30 mai 1920. De la această dată până în 1967 (47 de ani mai târziu), cartea nu va mai vedea lumina tiparului. Gallimard o va reedita după un exemplar al primei ediţii, adugându-i două mici texte publicate sub aceeaşi dublă semnătură. În sfârşit, în volumul I, masiv, al **Operelor complete** ale lui Breton, apărut anul trecut în colecţia Pleiade, textul e republicat, după ce editorul a consultat cele două manuscrise existente, unul depus la Biblioteca Naţională, altul greu accesibil, într-o colecţie particulară.

Câteva observaţii în legătură cu aceste date. E de remarcat apropierea mare în timp, aproape coincidenţa dintre recopierea atentă a lui Lautréamont şi elaborarea textelor din **Câmpurile magnetice**. Apoi, faptul tot atât de remarcabil că aceste texte au fost scrise înainte de orientarea grupului **Littérature** spre mişcarea Dada. Breton era desigur în corespondenţă cu Tristan Tzara, dar acesta vine de la Zürich la Paris abia în ianuarie 1920.

Manuscrisul facsimilat al **Câmpurilor magnetice** ne ajută să desluşim multe din enigmele acestei opere. Şi mai presus de toate să stabilim cu exactitate (în baza scrisului) paternitatea respectivă a diferitelor texte ce o alcătuiesc. Ne dăm apoi seama cu precizie care era statutul lucrării înainte de publicare şi ce s-a schimbat în cursul publicării ei. (Astfel, întreaga parte a şasea, purtând titlul „Să nu ne mişcăm", a fost adaugată în faza corecturilor pe şpalturile de tipografie). Aflăm că titlul iniţial al întregii scrieri trebuia să fie „**Precipitatele**" (ca o aluzie la particularităţile chimice ale câte unui frumos precipitat cristalin).

Dar titlul definitiv era găsit deja în septembrie 1919, cum reiese dintr-o scrisoare a lui Breton către Valéry. Acest titlu înlocuieşte imaginea reacţiei chimice prin aceea a magnetismului. Formula „câmpurile magnetice" a fost aleasă întrucât conţinea ideea bipolarităţii. Cei doi poli erau fireşte cei doi scriitori, câmpurile de forţă formându-se în jurul acestora, magnetismul exercitându-se între ei, ca şi între scrierea „magnetică" şi cititorii ei.

Examinarea manuscrisului scoate la iveală fluctuaţiile compunerii sale. Partea cea mai mare, nucleul propriu zis al experienţei scrierii automate, a fost terminată într-un timp foarte scurt. Aproape 100 de file de manuscris în 6 până la 8 zile - după Breton –, în 15 după Soupault. „Ni s-a întâmplat - povesteşte cel dintâi – să ne livrăm practicii scrierii automate 8 sau 10 ore în şir". Experienţa era epuizantă, provoca (tot după Breton) halucinaţii.

Publicarea manuscrisului original al **Câmpurilor magnetice** ne ajută de asemenea în depistarea adevăratelor „modele" ale practicii scrierii automate şi în înţelegerea mai clară a mecanismului acestei practici.

Sursele lui Breton nu se găseau nicidecum în lucrările ştiinţifice sau pseudo–ştiinţifice ale unor Janet sau Myers – cum s-a afirmat adeseori. Nici chiar influenţa directă a lui Freud şi a psihanalizei care preconiza metoda asociaţiilor libere nu poate fi dovedită. În schimb, este cert să influenţa textelor poetice ale lui Lautréamont, felul în care acest poet a aflat sursa liricii în zonele obscure ale iraţionalului au constituit pentru Breton o lecţie pe care n-o va uita. Şi apoi observăm din notele lui că epoca elaborării febrile a **Câmpurilor magnetice** coincide cu anumite experienţe hipnagogice, cu descoperirea interesului poetic, a unor trăiri-limită dintre somn şi starea de veghe. Dar să nu ne închipuim că textul **Câmpurilor magnetice** ar fi fost transcris de nişte mâini ce se lăsau pasiv purtate, prin „dicteul" gândirii. Pasivitatea n-a fost nicidecum dominantă în elaborarea lor. Cei doi scriau fără îndoială repede (se vede aceasta îndeosebi în scrisul lui Soupault, acela al lui Breton e mult mai îngrijit) dar se reciteau, se corectau. Apoi lucrarea este – asemenea unui film – rodul unor intense operaţii de decupare şi montaj.

Manuscrisul demonstrează, în sfârşit, eşecul relativ al proiectului lui Bretron. Acesta ar fi vrut ca el şi Soupault să scrie simultan toate textele, să nu fie posibilă o identificare certă a autorilor diverselor părţi. Ar fi vrut să arate că abisurile psihice sunt comune, de unde o anume identitate în scris. De aceea, în versiunea publicată cei doi autori au vrut să şteargă urmele individuale, să constituie o antinomică, o paradoxală unitate duală. Dar n-au reuşit; manuscrisul o arată: fiecare şi-a păstrat originalitatea. Temele obsesive ale fiecăruia se impun. De exemplu tema plecării, a călătoriei la Soupault sau aceea a jocurilor copilăriei la Breton. Ecourile vocilor unor poeţi îndrăgiţi de cei doi autori ai **Câmpurilor magnetice** se fac auzite. Există fireşte anumite concordanţe, întâlniri, conjuncţii chiar: în tonul juvenil angoasat, în disperarea proclamată sărbătoresc, cu elan.

Textul original al scrierii comune a celor doi poeţi a fost considerat multă vreme pierdut. După ce autorii l-au dat, în 1920, editorului René Hilsum, care l-a publicat, el a dispărut. A fost redescoperit în 1983 şi identificat de Philippe Soupault.

Avem în mână, aşadar, scrierea care – înainte de **Primul Manifest al Suprarealismului** – a pus temeiurile teoretice şi a iniţiat practica esenţială a acestei mişcări. Obiectul în sine, manuscrisul facsimilat al **Câmpurilor magnetice,** este suprarealist. El pune capăt unor mituri, dar nu şi visării. Oare nu era acesta rostul esenţial, suprarealist, al poeziei?

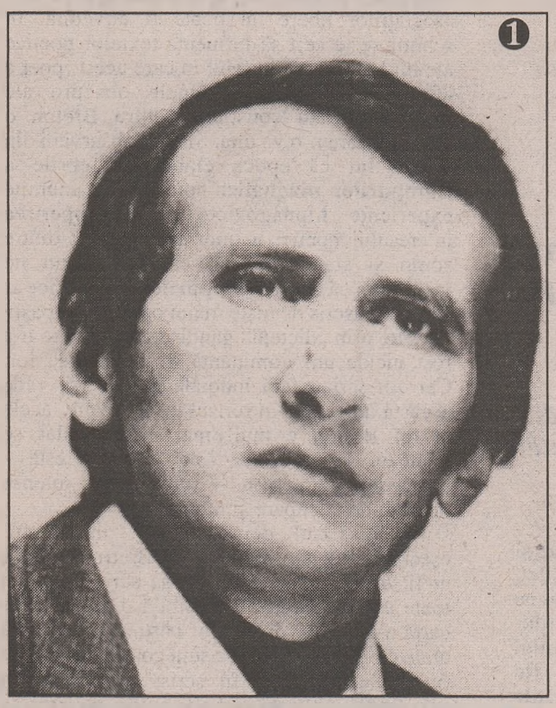

1) Mircea Martin, pe când lansa „Generaţie şi creaţie" (1969)

2) Poet şi ziarist: Lucian Vasilescu

3) În sala de la Bazin Club (Neptun), trei autori gândind la ediţia viitoare a *Simpozionului*: Mircea Ciobanu, Laurenţiu Ulici şi Ilie Constantin

4) Gabriel Liiceanu evaluând o doamnă în blană de vulpe: Nina Cassian
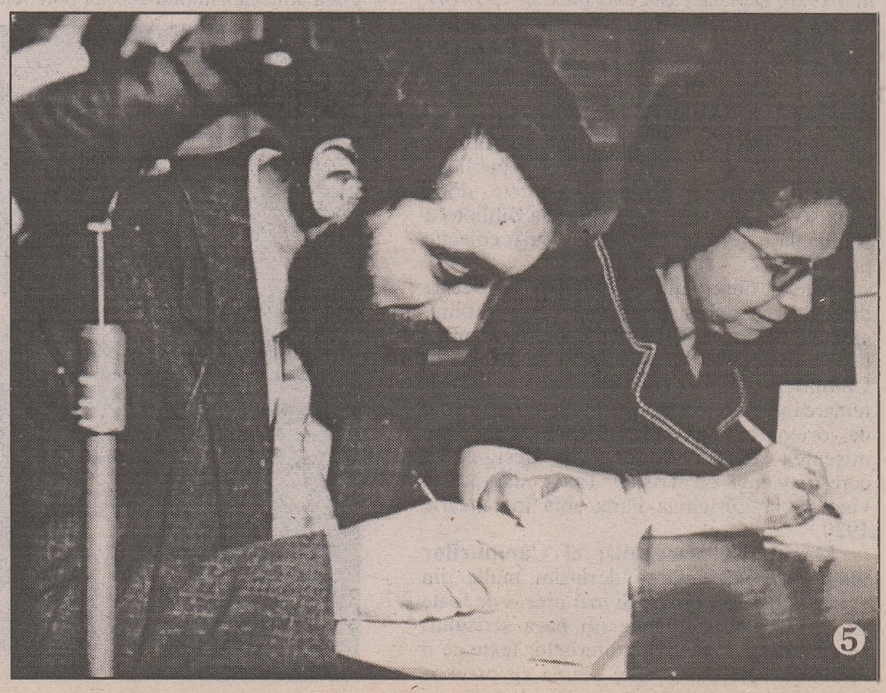
5) Mircea Iorgulescu ia notiţe alături de Veronica Porumbacu